

ROBERTS FELDMANIS

EVANĢĒLISKI LUTERISKĀ BAZNĪCA
UN
DIEVKALPOJUMS

ROBERTS FELDMANIS

EVANĢĒLISKI LUTERISKĀ BAZNĪCA
UN
DIEVKALPOJUMS

Luterisma mantojuma fonds
Rīga, 2009

Attēlā uz vāka – mācītājs Roberts Feldmanis
Mežaparka Gustava Ādolfa baznīcas kancelē.
Vāka noformējumā izmantots vīnstīgu motīvs
no Mežaparka baznīcas altārsegas. Autore Aina Muze.

© Luterisma mantojuma fonds, 2009

Teoloģiskais redaktors – Guntis Kalme
Liturģiskais redaktors – Vilis Kolms
Literārā redaktore un korektore – Gunta Bandere
Vāka autore – Agata Muze
Maketētājs – Juris Uļģis

Izdevējs: Luterisma mantojuma fonds
Reģ. nr. 50003360631
Volgundes iela 32–104, Rīga, LV-1046
www.lmf.lv; fonds@lmf.lv

Sadarbībā ar *Lutheran Heritage Foundation*
51474 Romeo Plank Road
Macomb, MI 48042, USA
www.LHFmissions.org

LATVIAN 1st edition printed MAY 2009 1000 copies
Roberts Feldmanis, *Evangelical-Lutheran Church and*
Worship

ISBN 978-9984-753-50-8
Iespiests LĢIA tipogrāfijā “Latvijas karte”

*Šī grāmata ir publicēta, pateicoties Rīgas
Augšāmcelšanās, Biķeru, Jēzus, Katlakalna,
Mežaparka evaņģēliski luterisko draudžu
ziedojumiem.*

*Pateicamies arī privātajiem ziedotājiem
Andai Briedei, Valdai Grīnvaldei-Šakurovai,
Justam Junkulim, Evai Kalniņai, Oskaram
Laugalim, Oskaram Skrodelim, Ilzei Veldei
un Mārim Ziemelim.*

*Paldies arī visiem brāļiem un māsām Kristū,
kuri piedalījās šīs grāmatas sagatavošanā.*

Lai mūsu Kungs svētī katru priecīgu devēju!

Satura rādītājs

Dr. Reinharda Slenczkaskas priekšvārds	9
Dr. Gunta Kalmes priekšvārds	11
Autora veltījums	17
Ievads.	19
Kristīgās draudzes sākumi	22
Mēs drīkstam celt dievnamus.	25
Nošķiršanās no jūdu draudzes	30
Kristīgās draudzes dievkalpojumu telpas.	34
Kristīgā dievnama celtnē	37
Kristīgā baznīca šodien.	42
Baznīcas iekšiene	47
Altāris I.	50
Altāris II	56
Kancele	60
Kristīgās draudzes dievkalpojums I	62
Kristīgās draudzes dievkalpojums II.	66
Evaņģēliskās baznīcas dievkalpojuma kārtība	69
Dievkalpojuma pirmā daļa	74

Introits	74
Introits, bikts	78
Bikts	82
Salutācija, lekcija, Ticības apliecība	86
Dievkalpojuma otrā daļa – kanceles daļa	91
Sprediķis	91
Izturēšanās dievnamā un dievkalpojumā	95
Draudzes lūgšana	99
Draudzes aizlūgšana.	103
Ziņojumi un ziedojumi	106
Dievkalpojuma trešā daļa.	109
Svētais Vakarēdiens	109
Svētā Vakarēdiena liturģija.	113
Postkomūnija, dievkalpojuma noslēgums	118
Liturģiskā redaktora pēcvārds	121
Pielikumi	123
Viļa Kolma referāts	123
Fragments no Dr. Ojāra Spārīša manuskripta	133
Vēres	135

Dr. Reinharda Slenczkaskas priekšvārds

Evaņģēliski luteriskā baznīca un tās dievkalpojums

Karojošā ateisma vajāšanu laikus Latvijas Evaņģēliski luteriskā baznīca, līdzīgi kā daudzas citas tā saukto sociālistisko valstu baznīcas, pārcieta un izturēja nevis ar teoloģisku refleksiju un diskusiju par ticības saturu, nevis ar teorētiskām programmām draudžu veidošanai, bet gan ar tiešu, nepastarpinātu Dieva vārda uzklausīšanu, kā tas dzirdams Svētajos Rakstos, ar Kristību un Svēto Vakarēdienu, ar Dieva slavināšanu, smēloties mūsu dziesmu grāmatu bagātīgajā dārgumu krātuvē, un ar lūgšanu, tātad – ar dievkalpojumu, tas ir, reālā saskarsmē un kopībā ar Dievu.

Šī ir liecība, kuru profesors Roberts Feldmanis, savu draudžu garīgais tēvs, ir devis tām līdzī kā ceļamaizi. Tas, ko redzam šajos tekstos – ka draudzei pašā dievkalpojumā un dievkalpojuma formā tiek mācīts par dievkalpojumu –, ir vienīgā īsti lietpratīgā pamācība, jo izriet no dievkalpojuma garīgās realitātes, no draudzes pastāvēšanas Dieva vārdā un sakramentā un ved pie tās.

Īsts kristīgs dievkalpojums sākas Dieva Tēva, Dēla un Svētā Gara vārdā, tāpēc tam ir trīsvienīgā Dieva klātbūtne, pavēle un apsolījums. Kas piedalās šajā dievkalpojumā, tas vai nu jau ir Kristībā saistīts ar trīsvienīgo Dievu, vai arī tiek aicināts un sagatavots Kristībai.

Dievkalpojuma vienkāršā un, kā Feldmanis allaž uzsvēra, nopietnā forma skaidri parāda, ka īsts dievkalpojums nav atkarīgs ne no kādiem uzturošiem aģitācijas līdzekļiem – tādas

lietas tikai apgrūtina vai pat pilnīgi apslāpē reālo saskarsmi ar Dievu Viņa vārda uzklausīšanā un sarunā ar Viņu.

Vajāšanu laika pieredzes liecība var kalpot arī kā garīga palīdzība tām draudzēm, draudžu locekļiem un vadītājiem, kurus mūsdienās nomāc Baznīcas sekularizācija, ko viņi paši bieži vien pat neapjauš. Kas rūpīgi lasa un pārdomā šos tekstus, tas noteikti iepazīs ticību stiprinošo Gara spēku, ko sniedz sadraudzība Dieva vārdā un sakramentā.

Dievkalpojuma noslēgums ir svētība. Lai svētība plūst arī no šīs tik nozīmīgās un celsmīgās grāmatiņas, nesot ticības augļus mūsu draudzēs!

Reinhardts Slenczka, *prof. Dr. theol. habil., D. D.*,
Rīgas Lutera Akadēmijas rektors (1997–2005)

Dr. Gunta Kalmes priekšvārds

Būt kopā

1976. gadā, kad mācītājs Roberts Feldmanis lasīja šos sprediķus savai Gustava Ādolfa Mežaparka baznīcas draudzei, dievkalpojums faktiski bija vienīgais veids, kā sasniegt savus draudzes locekļus ar Evaņģēlija vēsti, izglītot viņus par kristīgo ticību un Baznīcas dzīvi kopumā. Citus mācītāju darbības veidus ārkārtīgi ierobežoja un kontrolēja Nolikums par reliģiskajām apvienībām LPSR. Visa Baznīcas dzīve toreiz faktiski bija iespiesta tikai dievnama sienās. Līdz ar to šis sprediķu krājums ir arī laikmeta liecība, kā toreizējos Baznīcu žņaudzošajos apstākļos mācītājs ir spējis veikt savas draudzes izglītošanas darbu.

Šis darbs ir viens no vairākiem priekšlasījumu kopumiem, kādus laiku pa laikam noturēja mācītājs Feldmanis, lai plašāk izgaismotu kādu savai draudzei nozīmīgu tēmu (citi: “Credo”, 1975.; “Par praviešiem”, 1978.; “Jo mums visiem būs jāparādās soģa krēsla priekšā”, 1985.; “Luteriskais askētisms”, 1986.; u. c.). Šis sprediķu cikls ir veltīts dievkalpojumam, lai raisītu draudzes izpratni par luterisko liturģiju. Mācītājs nenododas tehniskām niansēm, bet paliek, kā viņš mēdza sacīt, “pie dabiskā, vienkāršā, būtiskā”. Viņa sacītais vārds, ko kādas nezināmas, bet čaklas rokas ir pierakstījušas, ir celsmīgs, dziļš un jēgpilns. Joprojām.

Mācītāja Roberta Feldmaņa liturģiskais sniegums kā dievkalpojumā, tā arī šeit – tekstā – izriet no viņa dievkalpojuma būtības izpratnes. Dievkalpojums ir draudzes tikšanās ar savu Kungu svinēšana. Pestītājs ir solījis Savu klātesmi: “Es esmu pie jums ik dienas līdz pasaules galam” (Mt. 28:20).

(Šos vārdus kā Kristus solījumu Feldmanis bija uzskatījis par nepieciešamu atveidot metālā uz Mežaparka dievnama altāra, lai tie draudzei vienmēr atgādinātu par Pestītāja klātbūtni.) Dievkalpojums ir Kristus klātbūtnes solījuma piedzīvošana ļoti konkrēti, personiski un sadraudzībā ar citiem ticības brāļiem un māsām. Mācītājs bieži mēdza atgādināt Lutera domu, ka Dievs pie mums nāk Savā vārdā un sakramentā, mēs Viņam savukārt atbildam lūgšanās un dziesmās. Dievkalpojumā Dievs nāk pie mums, kalpo mums, mēs esam Viņa svētības dāvanu priecīgi, pateicīgi saņēmēji un tālāk sniedzēji.

Mācītāja izpratnē dievkalpojuma centrā ir Jēzus Kristus personas majestāte, Viņa patiesība un žēlastība. Te Feldmaņa liturģijas izpratne cieši saistās ar viņa pastorālteoloģiju. Palaikam viņš mēdza uzdot kādas garīgas autoritātes vārdus, kas tika jautāti nesavtīgas kalpošanas sakarā: “Kas ir Tava alga, ka Tu to dari?”, un atbilde bija: “Mana alga ir tā, ka es drikstu to darīt!” Tas nozīmēja nevis “atkalpot” liturģiju, veicot, kā Feldmanis sacīja, “*performance*” (angl. – izpildīšana), bet visupirms savā paša dzīvē īstenojot to, kas notiek dievkalpojumā. Tāpēc būtiska ir paša liturga stāja – pilna godbijības un pazemības Dieva priekšā. Mācītājs to sauca par *Theologia orans* – pielūgsmes teoloģiju, “salikto roku un locīto ceļu teoloģiju”. Feldmanim vispār bija raksturīga svētbiļģa attieksme pret dievišķo lietu norisēm, jo īpaši liturģijā. Tā nav auksta, malā stāvētāja, objektīva vērotāja, bet Dieva majestātiskās klātbūtnes vārdā un sakramentā uzrunātā dalībnieka attieksme: “Tas Kungs ir Savā svētajā namā. Lai visa pasaule klusē Viņa vaiga priekšā!” (Hab. 2:20). Pēc Feldmaņa vārdiem, katrs liturga žests jau ir pasludinājums. Tā nebija kāda aktieriska vai retoriska skola vai virziens, tā bija viņa personības liturģiska izpausme. Viņš nepieļāva nekādu

liek- un tukšvārdību, ne sprediķos, ne lūgšanās. Tad viņš atgādināja Jēzus vārdus: “Neplāpājiēt kā pagāni!” (Mt. 6:7).

Visa Feldmaņa stāja un runa pauda to, ka viņš apzināti un atbildīgi draudzei reāli komunicēja dievišķo īstenību, nevis sniedza kādu nozīmīgu reliģisku informāciju interesentiem. Tā bija attieksme, kuru mācītājs centās ieaudzināt savai draudzei un vispirms jau saviem garīgajiem dēliem – nākamajiem mācītājiem, kuri viņu pateicībā un dziļā cieņā kā dzīvu Baznīcas leģendu sauca par *Tēvu* vai *Profesoru*. Viņa liturģija bija vienkārši cildena un tāpēc pārlicinoša – te norisinās dievišķās lietas! Runas izteiksme bija viscaur patiesa, svinīgi nopietna; balsī, tonī, attieksmē nebija nekādas afektācijas vai uzspēles. Runājot Feldmanis nežestikulēja, rokas allaž atradās mierīgi uz kanceles. Visa izteiksme bija viņa stājā, balsī, sniegunā, attieksmē.

Mācītājs nebija pārliecināms par dievkalpojuma “kuplīnāšanu”, tā papildināšanu ar kādiem ārējiem elementiem. Feldmanis uzskatīja, ka ilgstošā praksē atstrādātais dievkalpojuma formu vienkāršais, askētiskais cildenums runā pats par sevi, tur nav nekas pieliekams vai atņemams. Viņa ieteikums dedzīgiem liturģijas neofītiem bija: “Nemaini Agendā neko, pirms neesi divdesmit gadus to turējis rokā!”

Desmit gadus pēc šī priekšlasījuma R. Feldmanis rakstīja: “Draudzes ar prieku atjauno senās, novārtā pamestās liturģiskās formas, kas dzīvas citur evaņģēliskajās baznīcās. Tā nav nekāda Romas imitācija. Taisni otrādi, vēroju, ka sāk noskaidroties luterisma dziļākā, patiesā būtība – “depaganizācija”, atraidot tikpat Romas, kā pravoslāvības, kā “laikmetīgumu” pagāniskos elementus uzskatos un kultā, pievērsties patiesajam un būtiskajam, un askētiskajam cēlumam dievkalpojuma izpausmēs. Pēkšņi sākam apzināties, ka līdz ar Lutera ievadīto kustību mēs pieslēdzamies apustuļu laikmetam un Evaņģēlijam, pametot malā starplaikā notikušo

paganizāciju un kristīgās ticības degradāciju par “relīģiju”, līdzīgu principos lamaismam, budismam, hinduismam.”¹ Un: “Patvaļīgi “izlabotās” un sasvītrotās agendas un reliģiski-filosofiski-poētiski-literāriski-jūsmoniski-ideālistiskie “sprediķojumi” atiet kā archaiski relikti. Dzīva interese un iedziļināšanās dievkalpojuma būtībā un liturģijā .. un Kristus un Evaņģēlijs katras pasludināšanas centrā.”²

Šajā laikā jau bija iznākusi t. s. “jaunā”³ Dziesmu grāmata – krietni plānāka nekā t. s. “vecā”⁴, bet ar laika garam atbilstošo sadaļu “Dzimtenes, miera un darba dziesmas”. Tajā trūka daudzas augstvērtīgas dziesmas vai esošajām bija izņemti panti, kas varētu nepatikt padomju varai (piem., Luterā dziesmā “Dievs Kungs ir mūsu stiprā pils” trūka 2. un 3. pants). Tā kā daudziem draudzes locekļiem joprojām bija “vecās” grāmatas, tad “jaunā” grāmata bieži tika mērķtiecīgi ignorēta, izvēloties tās dziesmas, kuras nebija “jaunajā”. Uz dziesmu numuru dēļa tad parādījās numuri no “vecās” grāmatas, kurām iepretim “jaunajai” grāmatai bija vienīgi iztrūkumu apzīmējoša svītra. Tas bija veids, kā Feldmaņa (un ne tikai!) draudze tika neuzkrītoši audzināta tradicionālajā Baznīcas dziesmu izlasē. Tas bija arī sava veida kluss, bet efektīvs protests pret valsts varas iespaidu Baznīcas dzīvē.

Roberta Feldmaņa liturģiskā gaume bija cēla un askētiska. Viņš mēdza sacīt, ka māksla ir nokāpusi no altāra un ir tāda, kamēr saglabā šo saikni; kā pamatojumu mācītājs minēja Rakstu vārdus: “No Ciānas, kas ir skaistuma vainagojums, Dievs staro Sava spožuma gaismā” (Ps. 50:2). To varēja redzēt viņa piekoptajā uzsvērti svinīgajā altāra kārtotā veidā⁵ (ziedi, altārsegas), bet vēl daudz vairāk – Mežaparka, Katlakalna un Olaines dievnamu altāra daļas pārbūvē, tās no sākotnējā reformātu stila (ar kanceli virs altāra galda) pārveidojot par genuīni luteriskām, kur altārim un kancelei katram ir ierādīta sava pienācīgā vieta. Piemēram, 1979. gada

4. novembrī Olaines baznīcā ar svinīgu dievkalpojumu tika atzīmēts kapitāli pārbūvētais interjers. Igaunijas dolomīta retablā bija iegravēta Vīnakoka līdzība, izveidots šūnakmens altāris, altāra telpa izklāta dolomītā, izveidota arī šūnakmens kancele ar tajā dolomītā “sedziņā” iegravētu Lutera rozi. Kā sacīja mācītājs: “Mazais dievnams ir ieguvis vēl nebijušu skaistumu.”⁶ Kad pirmo reizi pie viņa mājās ieraudzīju šī interjera foto, nodomāju, ka tas ir uzņemts kāda ārzemju ceļojuma laikā kaut kur Anglijā, Kentas grāfistē, jo bija grūti iedomāties ko tik askētiski cildenu un skaistu kādā no Latvijas dievnamiem. Kāds prieks bija to ieraudzīt, atverot Olaines dievnama durvis! Biju fascinēts kā par izpildījumu, tā par mācītāja uzņēmību veidot ko tik lielisku.

Lasītājam jāievēro, ka šis ir sprediķots teksts, ne rakstīts. Esam centušies pēc iespējas saglabāt Feldmaņa izteiksmes stilu, teksta faktūru “nefrizētu”, lai arī tā – cauri burtu zīmēm – viņš joprojām nāktu pie mums savā īpatumā (viņa izteiciens).

Šis darbs būs noderīgs ne tikai interesentiem, kas vēlas papildināt savu izpratni par luterisko dievkalpojumu, bet vispirms jau tiem, kas ar to iepazīstas pirmoreiz, proti – konfirmandiem, katehētiem un, protams, viņu apmācītājiem. Varbūt savā ziņā tas ir arī simboliski, ka tieši šis mācītāja Roberta Feldmaņa darbs pagaidām ir pirmais un vienīgais, plašākais pieejamais ieskats mūsu Baznīcā par liturģiju. Tā viņa veikums joprojām svētī mūs.

Savu darbu viņš nobeidz ar vārdiem: “Paldies Dievam par žēlastību, ka esam varējuši būt ar šīm lietām kopā.” Varam tikai piebilst – “un ar Tevi, Tēvs!”

Dr. theol. Guntis Kalme,
Lutera Akadēmijas pasniedzējs,
Rīgas Augšāmcelšanās ev. lut. draudzes mācītājs

*Mācītājs Roberts Feldmanis
pie Olaines dievnama altāra dievkalpojuma laikā.*

Autora veltījums

Šo grāmatiņu⁷ veltu⁸ Mežaparka draudzei, kurā 1976. gadā turēju priekšlasījumus par mūsu Baznīcas dievkalpojumu.

Labprātība un izpratne, ar kādu draudze tos uzņēma, paskubina mani šos priekšlasījumus apkopot, nedaudz labotus un papildinātus nodot mūsu draudzēm – pārliecībā, ko esmu guvis no pieredzes, ka saprasts dievkalpojums ir visspēcīgākais un paliekamais draudzes iedzīvināšanas spēks. Mums parastās evaņģelizācijas ar pastāvīgo sprediķošanu, kuras no parastā dievkalpojuma atšķiras vēl ar to visu, ka taisni liturģiskā lūgšanu un dziedājumu daļa tiek reducēta, pat gandrīz pilnīgi atmesta, reti kad panāk ilgāku ietekmi kā tik pašā sprediķojuma (un vai arī tad vēl!) laikā. Pasīvi noklausītais, reti kad pārliecinošais pasludinājums izgaist jau aiz baznīcas durvīm.

Ir iesakņojies ieskats, radies sausajos racionālisma laikos, ka evaņģēliskā baznīca esot “sprediķošanas baznīca”. To mēdz piedēvēt Mārtiņam Luteram, kurš izraidīja no dievkalpojuma visu maģisko, mistisko, kas saistīja dievlūdžējus pie izdarībām, kam nav sakara ar ticības pamatiem, paturot kristīgā baznīcā viņas būtisko, evaņģēlisko. Kristīgā baznīca (un tās dievkalpojums) ir tur, kur tiek skaidri pasludināts Dieva vārds un pareizi izdalīti sakramenti. Un par dievkalpojumu viņš [M. Luters] vēl īpaši atgādina, ka “dievkalpojumā Debesu Tēvs uz mums runā Savos vārdos un sakramentos un mēs, savukārt, runājam uz Viņu savās dziesmās, lūgšanās un pielūgšanās”.⁹

Nu jau daudzu gadu ilgā pieredze, kura sevi apstiprina nepārtraukti, ir tā, ka nav iespaidīgāka draudzes modinājuma kā saprasts, līdz dzīvots dievkalpojums, pie tam visās viņa daļās, katrā liturģijas vārdā. Kā dziedam – “Kā priekš Tevis te būs stāvēt, Tevi teikt un Tevi slavēt, un no Tavas pilnības smelt iekš īstas ticības”. Tas attiecas uz abām dalībnieku pusēm –

*uz priesteri, kas kalpo altārī un kancelē, un draudzi – kura kā vispārējā priesterība piedalās ar saviem “lūpu upuriem”, atbildot, dziedot, lūdzot. Liturģiskā daļa nav kaut kādu nesa-
karīgu, nesaprotamu teikumu un dziedājumu sing-songs, bet draudzes konfrontācija un dialogs ar Visusvētāko. Kad šī zelta atslēga atrasta, katrs dievkalpojums kļūst prieks, svētība, augšup paceltība, dvēseles svētki. Kā mācītājam, tā draudzei.*

Ir neizsakāms prieks stāvēt draudzes priekšā, kas tā sapulcēta. – Bez jaunklātnākušiem nemainīgs ir pastāvīgo baznīcēnu pulks, kas nespēj nenākt, jo dievkalpojums ir kļuvis par nepieciešamību, būtisku viņu dzīves sastāvdaļu – dzirdēt Viņa vārdu un baudīt, ka Viņš ir labs.

Ievads

14, 1–2 *Šurp, mīlā Ciāna, / Nāc saņemt debess draugu..¹⁰*
238, 1–3 *Atdarait man krāšņos vārtus,*
Vediet mani Ciānā..
516, 1–3 *Skaidrs ir Dieva vārds, / Dvēs'lei salds un gards..*
260, 1–2 *Cik jauki še, Tā Kunga svētnīcā!*

Ebr. 4:14 – 5:14

Kad mums ir liels augsts priesteris, kas caur debesīm gājis,
Jēzus, Dieva Dēls, tad lai mēs pie šīs apliecības stingri
turamies. (..)

Ps. 84:2–13

Cik mīlīgas ir Tavas māju vietas, ak, Kungs Cebaot! (..)
..svētīgs ir tas cilvēks, kas uz Tevi paļaujas.¹¹

Šis pazīstamais Dieva vārds laikam ir skaistākā vieta Svētajos Rakstos, kur Dieva nams un dievkalpojums ir tik celsmīgi parādīts.

Mēs stāvam it kā divos dažādos krastos: no vienas puses, mūs pievelk dievkalpojuma skaistums ar to, ko tas dod, ar ko paceļamies, stiprināmies; no otras puses – nekādas lietas, kas ārīgi notiek, nav nepieciešamas: Viņš nemājo rokām celtos mājokļos,¹² Viņš ir jāpielūdz Garā un patiesībā.¹³ Vai mums ir jāiet Dieva namā, tas jādara skaidrāks, – vai arī jāieslēdzas savā kambarītī un jāpielūdz tikai tur? – Tāpēc ar Dieva žēlastību, lūgdami Viņa klātbūtni tam, ko apceram, mēģināsim vērtēt, ko nozīmē dievkalpojums, cik lielā mērā tas vajadzīgs, kā to lai lietojam, vai pie tā lai paliekam.

Visur tur, kur ir dabīgais cilvēks – dziļā mežonībā, neattīstībā vai arī kultūras augstumos, – visi šie cilvēki pazīst un izjūt, nojauš, zina Dieva esamību. Visur tur, kur sastopamies ar cilvēka ticību un pārliecību par Dieva esamību, tūlīt paceļas jautājums, kādas ir manas attiecības ar Dievu vai dieviem. Mums ir kāda dzīvības un

būtības atkarība no šiem spēkiem. Un, ja ir šī atkarība, tad – kas ir tie ceļi un veidi, kā lai saprastu Viņu (viņu) prātu, kā lai iegūtu viņu labvēlību, novērstu dusmas, iegūtu sev kādu labumu vai kā lai atvairītu šos spēkus nost, ja tie nāktu draudēdami. Tūdaļ nāk līdzī dievkalpojums, kuru izdara vai nu atsevišķas personas, īpaši izvēlētas, sagatavotas – priesteri, burvji, vai arī to izdara kāda kopība – sapulce kādā kopīgā darbībā, rīcībā, ar uzdevumu – kalpot Dievam (dieviem). Skatoties šinīs kultos, izrīcībā, arī saprotam vārdu: diev-kalpošana. Dievam (dieviem) tiek izdarīts kaut kas patīkams: vai pateicoties par kaut ko, vai “nopērkot” kaut ko, vai nodrošinot labas attiecības uz priekšu. Tiek nesti upuri: vai nu daļa barības, vai citām dzīves ērtībām nepieciešamas lietas vai karā iegūti labumi, piemēram, gūstekņi. Upuri var būt arī zīmes veidā – saplūkti ziedi vai kas cits. Bet visam nāk līdzī šī doma – iegūt labvēlību, nodrošināt labas attiecības: kalpošana, upurēšana, ziedošana. Līdz nāk dziesmas, kas daudzina Dieva (dievu) darbus, slavē tos. Ir viena vienīga vēlēšanās: cilvēks izmana, ka Dievs (dievi) ir, viņš meklē ceļu, meklē noskaidrot savas attiecības, jo viņa dzīvība un nāve, dzīve un liktenība ir atkarīga no šiem ārpus viņa stāvošajiem spēkiem. – To atrod vēl arī kristīgo tautu dzīvē un paražās. Arī mūsu tautas pagāniskajā pagātnē tā tas ir – tur ir dažādas mātes. Neapzinīgi šie dažādie pagāniskie paņēmieni notiek dažreiz vēl šobrīd.

Latviešu vārds “dievkalpojums” ir neveikli darināts, it kā dieviem jākalpo, it kā no šīs uzmanības būtu atkarīgas attiecības. Vēl Vecajā Derībā cīnās pret šo izpratnes veidu, ka Dievs vai dievības ir jāpielabina. Tā Jeremija un Jesaja cīnās pret šo pagānismu dažādos veidos, piemēram, Jeremija saka: *Tāpēc klausaities, tautas, un ņem vērā, draudze, kas viņu starpā notiek. (..) Jūsu dedzināmie upuri Man nepatīk, un jūsu kaujamie upuri Man nemīl* (Jer. 6:18–20). *Mana dvēsele ienīst jūsu jaunos mēnešus un jūsu svētku laikus.*¹⁴ Šie izteikumi parāda, ka šī pagāniskā uztvere, kas patiesībā nav Dieva ļaužu uztvere par Dievu Kungu, bija iegājusi arī Israēlī.

Ir tik viegli nolikt tēlu kā Dieva pārstāvi un pienest tam upurus, zinot, ka nu ir Dieva labvēlība iegūta. – Tā ir cilvēka izjūta

par Dieva esamību un ceļu meklēšana reliģijās ārpus Kristus, bieži noejot t. s. garīgajos neceļos.

Kas mums no tā tiek? Vai mēs no viņiem kaut ko gribam mācīties?

– Neko.

Mēs, kristīgā draudze, zinām, ka cilvēka dvēsele ir tā radīta, ka viņa nevar nesajust Dieva esamību, ka viņa meklē šīs saites un attiecības ar Dievu stiprināt un saprast. Ka šie meklējumi aiziet aplami un pretēji, tas šobrīd nav galvenais. Mēs arī šai ziņā stāvam Pestītāja vārdos, ka Viņš nav nācis Bauslību atmest, bet piepildīt, lai parādītu ceļu un lai ivestu gaismu attiecībās ar Dievu, šo attiecību kopšanā un veidošanā. Mēs noliekam pie malas cilvēku meklējumus un cilvēcisko taustišanos. Jēzus Kristus teica saviem mācekļiem: kad jūs Dievu lūdzat, tad neplāpājiēt kā pagāni, kas domā, ka savas plāpāšanas dēļ tiek paklausīti.¹⁵ Šie skaistie vārdi daudzās vietās nav nekas cits kā plāpāšana. Satura nav.

Mūsu lietas un mantas savu sākotnību ņem pie Kristus.

Āmen.

Mežaparka draudzes kristāmtrauks.

Uzraksts trauka iekšpusē:

VIENS KUNGS - VIENA TICĪBA - VIENA KRISTĪBA

Kristīgās draudzes sākumi

- 238, 1–3 *Atdarait man krāšņos vārtus,
Vediet mani Ciānā..*
341, 1–3 *Mans Dievs, es Tevi slavēt sākšu..*
254, 2–5 *Svētā stunda, esi sveikta,
Kurā Tev', Kungs, pielūdzam..*
736, 4–5 *Teikdami teiciet, visi Viņa svētie,
Nesiet Tam slavu, Viņa izredzētie..*

Ps. 63

Ak, Dievs! Tu esi mans stiprais Dievs, Tevi es meklēju pašā rītā, pēc Tevis slāpst manai dvēselei, pēc Tevis ilgojas mana miesa sausā un izkaltušā zemē, kur ūdens nevaids. (..)

Ap. d. 2:41–47

Kas nu viņa [Pētera] vārdu labprāt uzņēma, tie tapa kristīti; un tanī dienā tapa pieliktas kādas trīstūkstoš dvēseles. (..) Un Tas Kungs pielika ik dienas pie draudzes, kas tapa svētīgi.

Te rādīti kristīgās draudzes paši sākumi. Apustulis lielā dedzībā un Svētā Gara spēkā Vasarsvētku dienā runā uz ļaužu tūkstošiem, kas kļūst kristīgi. Un tie turas kopā, un visas lietas tiem ir kopā. Arī Dieva lūgšanā, teikšanā un maizes laušanā. Te redzam draudzes veidošanos un tās dievkalpojuma veidošanās pamatus.

Bet kas ir tas, ar ko mēs – kristīgā draudze – nākam Dieva priekšā; kas ir tas, ko saucam “dievkalpojums”? Dievam no mums nekādas kalpošanas nevajag. Mēs atraidām domu, ka mēs pakalpojam Dievam. Drīzāk šo vārdu varētu apvērst otrādi – ka Dievs kalpo mums. Tā ir Dieva žēlastības nāksana vai sūtīšana pār mums, mūsu stāšanās Dieva žēlastības īpašā

patvērumā vai arī spēka pieņemšana no Viņa. Tā tulkojot, mēs neesam tālu no patiesības, bet tas vēl nav viss.

Ir doti arī citi apzīmējumi un raksturojumi. Tā pareizticīgo baznīcā – “dievišķā liturģija”; tas sevī slēpj kaut ko no kristīgā dievkalpojuma būtības. Liturģija – grieķu vārds, pirmsākotnē – vadīšana (*leitourgos* – vadītājs, kas vada svinīgas norises¹⁶). Tas nozīmē, ka tā ir vadīšana cauri dievišķām lietām, svētsvinīgajam gājumam, kādā norisinās lūgšana, pielūgšana, slavēšana, teikšana. Tas attiecas arī uz liturģijas daļu mūsu dievkalpojumos – gājums cauri svētsvinīgām, dievišķās žēlastības un spēka apdvestām lietām.

Katoļu baznīcā – *missa*¹⁷ (vācu *Messe*), arī miša. Tas ir no kopsakara atrauts viens vārds. Pēc noslēgtas dievkalpojuma daļas [priesteris saka]: *ite, missa est* (lat.) – eita, jūs tiekat sūtīti prom. Senajā baznīcā dievkalpojums ir sadalījies vairākās norobežotās daļās un ne katrs drīkstēja visās daļās piedalīties. Kad baznīcas durvis bija atvērtas, tur nāca dažādi ļaudis. Pirmā daļa – pamācības, ko sniedza topošajiem draudzes locekļiem: tur varēja piedalīties visi. Kad šī daļa beidzās, priesteris tos atlaida: *ite, missa est*.¹⁸ Tad durvis slēdza, un dievkalpojuma otrajā daļā piedalījās tikai kristīgā draudze – Svētā Vakarēdiena svinēšanā. Vārds *missa* ir nostiprinājies katoļu baznīcā un vēl vietām arī evaņģēliskajā baznīcā. Piemēram, Zviedrijā arī pēc reformācijas paturēja katoļu baznīcas ārējo veidu, piem., garīdznieku tērpus, un dievgalda dievkalpojumu sauc “Augstā mesa” (vācu *Hochamt*, angļu *High Mass*).¹⁹ Zviedru agenda – *Missale*.

Evaņģēliskajā baznīcā visā visumā sastopams vārds “dievkalpojums”, “kalpojums”, angļu *service*. Pie sīkajām denominācijām, sektās – ir “sapulce”, “garīgā sapulce”. Sava daļa patiesības šajā apzīmējumā ir. Katrs dievkalpojums ir sapulcēšanās, draudze ir sapulcējusies kopā garīgam pasākumam – ar dziesmu dziedāšanu, lūgšanām, Svēto Rakstu lasīšanu un skaidrošanu, kādreiz ar priekšnesumiem no malas. Vārds “sapulce” ir ļoti vienkāršots apzīmējums. Tas ir tā, it kā teiktu par sauli: tā ir spoža, karsta lode pie debesīm. Tā

mēs redzam lietas no ārpusēs. Garīga sapulce ir par maz: te ir uzsvērts cilvēku sapulcēšanās svarīgums. Kristīgā baznīca ir godbijīgāka, tā kautrējas runāt no cilvēciskā viedokļa vien.

Divas lietas ir svarīgas. Pestītājs ir teicis: *kur divi vai trīs ir kopā Manā vārdā, tur Es esmu viņu vidū.*²⁰ Kvantitatīvā mēraukla nav būtiska, lai gan tur, kur simti un tūkstoši lūdz un slavē, mēs viens pie otra garīgi sasildāmies. Bet, ja ir tikai ministrants²¹ un priesteris, tad arī viņi kalpo Dievam – tā ir goda došana Dievam. Mēs stāvam Dieva vaiga priekšā un Viņa priekšā atbildam.

Pestītājs ir arī teicis, lai cilvēks iet savā kambarī un aizslēdz durvis. Lūgšana vientulībā arī patiesībā ir jāietilpina dievkalpojuma kategorijā.

Kristīgais dievkalpojums savā būtībā un izpausmē ir vadīšana Dieva lietās, goda došana Dievam.

Nekur nepavīd doma, ka mēs Dievam kaut ko gribētu iedot, dāvināt, pakalpot, – tas nav iespējams.

Pastāvēšana apustuļu mācībā, draudzībā, maizes laušanā, lūgšanā – kā tas teikts Apustuļu darbu 2. nodaļas beigās²² – ir visa kristīgās draudzes dievkalpojuma būtība, kas šeit nolikta dažos teikumos mūsu priekšā. Tie ir pamata elementi.

Apustuļu mācība – mācīšana apustuļu ticībā, ko viņi saņēmuši no Pestītāja. Tā ir Kristus Evaņģēlija tālākdošana.

Dieva lūgšana – kopīga, vienprātīga Dieva teikšana Dieva namā.

Maizes laušana – tas ir sakramenta pirmsākotnējais izpausmes veids: *to darait, Mani pieminēdami*. Apustuļi lauza un dalīja maizi, pieminot, ka Kristus miesa ir lauzta.

Tās ir palikušas dievkalpojuma būtiskās sastāvdaļas. Šīs atsevišķās daļas izpaužas lielā daudzveidībā: tas ir neizsakāmi liels garīgs skaistums, cēlums, svētbijība. Cilvēka gars tiek no Dieva Gara aizgrābts, sakustināts, piepildīts.

Āmen.

Mēs drīkstam celt dievnamus

260, 1–2 *Cik jauki še, Tā Kunga svētnīcā!*

724, 1–3 *Augstais Dievs, mēs pielūdzam,*

Tēvs, mēs dziedam Tavu slavu!

267, 1–3 *Cik svēta ir šī vieta, / Še tiešām Dieva nams..*

119, 1–2 *Sirdsmīlais Jēzu, ja man Tevis trūktu..*

Jņ. 4:19–24

Sieva Viņam saka: Kungs, es redzu, Tu esi pravietis. (..)

Dievs ir Gars, un To būs pielūgt Garā un patiesībā.

Mk. 13:1–4

Un, Viņam no dievnama izejot, viens no Viņa mācek-

ļiem uz To sacīja: lūk, mācītāj, kādi akmeņi tie ir un

kādas ēkas. (..) Saki mums, kad tas būs un kāda tā zīme,

kad viss tas piepildīsies.

Kad mēs savā apcerē pievērsamies dievkalpojumam, tā būtībai, nozīmībai, norisei, tad apstājamies svarīga jautājuma priekšā: ko Jēzus Kristus domā par šīm lietām? Vai Viņš ir dievkalpojumu izveidojis, ieteicis, atmetis? Vai devis norādījumus par dievkalpojuma vietu, laiku?

Pirmā brīdī var likties, ka mūsu Kungs un Pestītājs ir revolucionārs: apvērsis visu to, kas bijis, aizliedzis visu veco.

Viņš ir uzrunājis ļaudis no kalna, no jūras, krastā, laivā, un ļaudis ir spiedušies ap Viņu. Kur Viņš gāja, kur apstājās, Viņš mācīja ļaudis un ļaudis bija ap Viņu. Tas bija dabā; atsevišķos gadījumos. Bet tā ir tikai viena daļa taisnības.

Skatoties Evaņģēlijā, daudz sastopamies ar vietām, kur mūsu Kungs un Pestītājs ir sakarā ar jūdu ieradumiem sinagogās, templī. Viņš tur ieiet, lai lietas pārveidotu vai atmestu.

Jāņa evaņģēlija 4. nodaļā sarunā ar samariešu sievu par pielūgšanas vietu minēts samariešiem – kalns, jūdiem – Je-

ruzālemes templis. Jēzus Kristus saka, ka Tēvu pielūgs ne šē, ne tur, bet Garā un patiesībā, bez kādas vietas izšķirības vai norādījumiem.

Kad Viņš iziet no tempļa un mācekļi ir pārņemti no tā varenības un krāšņuma, Viņš tiem atsaka: te nepaliks ne akmens uz akmeņa. Bet nevar saklausīt gandarījumu par šo izpostījumu. Viņš tikai saka, ka tas viss aizies bojā.

Viņš saka līdzību par žēlsirdīgo samarieti.²³ Pie sasiestā noliecas svešinieks samarietis. Jūtam pārmetumu priesteriem, levītiem, kas ir pie dievnama, bet nemaz nepalīdz cietējam. Pārmetums ir vērstis pret liekulīgajiem, cietsirdīgajiem, necienīgajiem levītiem, Rakstu mācītājiem. Redziet, kādi priesteri, kādi mācītāji, kādi ticīgie. – Šie pārmetumi sniedzas laikmetiem, gadsimtiem cauri, un tie, kas mums to pārmet, nekāpj vairs pār dievnama sliekšni. – Bet Pestītājs neved šīs lietas sakarā, Viņš vēršas pret necienīgajiem sludinātājiem, bet ne pret templi. Mēs dzirdam ārkārtīgu cienību pret šo vietu un to, kas tur notiek. Ir rādīts, ka Viņš pats piedalās, vērtē atzinīgi un pozitīvi vietu, kur Viņš bija piesaistīts kā jūdu tautas piederīgais: jau pavisam mazu templi Viņu sastop Simeāns un Anna.²⁴ Vēlāk Viņš ir nogājis tur, kur Jānis Kristītājs, lai notiek visas lietas tā, kā to prasa kārtība un jūdu ticības paradumi.

Lūkas evaņģēlija 2. nodaļā (41–49): Jēzus divpadsmit gadu vecs dievnamā: *tie gāja ik gadus pēc paraduma uz Jeruzālemi*, un Jēzusbērns iet līdz. Viņš apzinājās, ka Viņš pieder pie tām lietām, kas tur notiek. Viņam atveras tas, kas vēlāk Viņam ir skaidrs, – ka Viņš ir Sava Debesu Tēva Dēls. To Viņš apzinās templī, dievkalpojumā – nevis kaut kur citur.

Kad Viņš ir Sava spēku augstumos svētdienā iegājis dievnamā, lai svētītu līdz Pashas svētkus pēc Sava ieraduma, Viņš templi šķīstī – nevis nojauc. Viņš izdzen tos, kas tur tirgojas, kas šo vietu ir padarījuši par slepkavu bedri²⁵ – bet te ir lūgšanas vieta, lūgšanām te ir jānotiek. Viņš iededzies dusmās Dieva nama dēļ, Viņš to sargā no apgānīšanas. Bērni Viņam uzgavilē.

Jēzus stāsta līdzību par farizeju un muitnieku.²⁶ Kristus ir iegājis templī. Viņš redz, ka šai vietā ienāk dažādi cilvēki. Viens aiziet tukšā – kāds bijis, patiesībā nelaimīgs. Otrs, kas ienācis salauzts savā grēkā, aiziet taisnots un iepriecināts.

Citreiz cilvēki dievnamā pienes upurus – Dievam dod kaut ko pretī par Viņa lielajām dāvanām. Bagātnieki bieži vien iemet daudz. Bet nabaga atraitne iemet visu, kas viņai bijis.

Lk. 4:16–21: Jēzus nāk Nācuretē, kur Viņš bija uzaudzis. *Un pēc Sava paraduma Viņš ieiet svētā dienā sinagogā un pieceļas lasīt.* Te Viņš pats jau piedalās dievkalpojuma noturēšanā un Rakstu izskaidrošanā. Un Viņš atsēdās, atdeva grāmatu sulainim, un visi vērsa savus skatus uz Viņu. Viņš ir lasījis pravieti Jesaju un saka: *šodien tas raksts ir piepildīts.* Viņš runā pats par Sevi – Viņš ir Tas, kas šīs lietas piepildis. Tas nenotiek ļaužu sapulcē no tribīnes, bet tas notiek dievnamā – kur Viņš bija ieradis būt un piedalīties dievkalpojumā.

Jāņa evaņģēlijs stāsta vairākus tādus notikumus. Jņ. 8:2–4: *un agri no rīta Viņš atkal nāca dievnamā, apsēdās un ļaudis mācīja.* Tad atveda kādu sievu, kas bija pienākta laulības pārkāpšanā. Ļaudis gribēja, lai Viņš spriež tiesu par šo sievu. Svarīgi ir, ka tas notiek dievnamā. – Jņ. 10:23–24: *Viņš stāigāja dievnamā.. Jūdi Viņu apstāja un vaicāja: cik ilgi Tu mūs turēsi neziņā – vai Tu esi Kristus?* – Viņš dievnamu tura par nepieciešamu. – Brīnums pie Betezda dīķa:²⁷ bija jūdu svētki, un Viņš gāja uz Jeruzālemi – uz templi, kur Viņš piederēja.

Visupēc, kad Viņš ir apsūdzēts un stāv tiesātāju priekšā, – Mateja, Marka, Lūkas evaņģēlijos Viņš saka: *Es esmu ik dienas mācījis templī, dievnamā.*²⁸

Mūsu Kungs un Pestītājs ir ļoti saaudzis ar templi, ar sinagogu, ar dievnamu, ar svētkiem, kas tur top svinēti, ar dievkalpojumiem, kas tur notiek un kuros pats līdz piedalās. Viņš dara to nepārtraukti. Viņš ik dienas tur māca ļaudis.

Ar šo Savu rīcību mūsu Kungs un Pestītājs ir nevis izveidojis dievkalpojumu, bet svētījis pašu to norisu, ko mēs saucam par dievkalpojumu; ir uzskatījis to par vajadzīgu, nepie-

ciešamu, svētīgu. Viņš arī tos mūrus nav atstājis neievērotus. Viņš gan ir teicis arī, ka Dievu vajag pielūgt Garā un patiesībā, savā kambarī aiz slēgtām durvīm. Bet Viņš ir svētījis arī dievnamu un dievkalpojumu, lūgšanu un pielūgšanu kopā ar visu draudzi.

Pestītājs ir vērsies pret liekuļiem, pret lielīgajiem un pārgalvīgajiem, pret to, ka ienes dievnamā to, kas tur nepiederas: šim traukam ir jāpaliek tīram.

Mēs drīkstam celt dievnamus. Kad mēs lūkojamies uz milzīgajām katedrālēm, kas uzceltas toreizējās mazajās pilsētās, nejauši pārdomājam: vai tas nav lieki, vai tas nav tukši, vai ieslēgšanās kambarītī nav pareizāka? – Bet liekas, ka mūsu Kungam un Pestītājam nekas nebūtu pretī ieiet greznajā katedrālē, ja tā celta, lai pagodinātu Dievu, lai cilvēka dvēsele varētu pacelties gaviļēs pret debesīm. Viņš tur ir iegājis – jo cilvēki ir nākuši no turienes ārā kā tādi, kas Viņu ir redzējuši un sastapuši.

Mēs drīkstam iet dievnamā un izteikt savu pagodinājumu vārdos, dziesmās, ziedos, ja tas viss ir tīrs un šķīsts. Mūsu dvēsele drīkst uzgavilēt Dievam dievkalpojumā – bez iero-bežojumiem, atskaitot necienību un liekulību.

Āmen.

*Skats uz Kaltakalna baznīcu
un mācītāja R. Feldmaņa veidoto baznīcas dārzu.*

Nošķiršanās no jūdu draudzes

238, 1–3 *Atdarait man krāšņos vārtus,*

Vediet mani Ciānā..

91, 1–4 *Jēzu, mīļākais, / Dvēs'les Pestītājs..*

717, 5–6 *Ikkatram svētu mieru sniedza*

Šis mīļais, klusais Dieva mājoklis.

144, 1–4 *Kāpēc Tu miris esi, / To dod mums, Jēzu, prast..*

Ps. 116

*Man mīl, ka Tas Kungs klausā manu balsi un manu pie-
lūgšanu. Jo Viņš griež Savu ausi pie manis, tādēļ es Viņu
piesaukšu visu mūžu. (..) Es pildīšu Tam Kungam savus
solījumus visas Viņa tautas priekšā. (..)*

Ap. d. 2:37–47

*Un, kad tie to dzirdēja, tad sirds tiem pārtrūka, un tie
sacīja uz Pēteri un citiem apustuļiem: vīri, brāļi, ko
mums būs darīt? (..) Un tie pastāvēja apustuļu mācībā
un sadraudzībā, maizes laušanā un [Dieva] lūgšanās. (..)*

No vienas puses – Pestītājs nostājas pilnīgi garīgas attieksmes pusē pret Dievu: īstā lūgšana notiek Garā un patiesībā, tāpat var doties istabiņas vientulībā un slepenībā pielūgt Dievu.

Un tai pašā laikā Viņš iedegas svētās dūsmās par dievnama sagānīšanu ar necienīgām lietām un uzsver: šis nams ir lūgšanas nams. Un: kur divi vai trīs ir kopā, Viņa vārdā lūgdami (ne vientulībā), tur Viņš ir viņu vidū.

Kā tas bija pie Viņa mācekļiem apustuļu dienās: vai un kur notika dievkalpojumi? Šīs dienas Dieva vārds noved mūs atpakaļ pie Vasarsvētku pirmās dienas spožuma un brīnuma. Arī šinī notikumā drīkstam lūkoties tā saucamajos blakus apstākļos, ne vien Svētā Gara nonākšanas brīnumā, bet arī – kur un kā tas notiek, kā tas izpaužas. Tapa pirmā

kristīgā draudze. Bet ko šī draudze darīja, kur viņa bija? Vai tikai tur, kur Pēteris uzrunāja ļaužu pulkus un kur notika tūkstošu pieslēgšanās kristīgajai draudzei?

Apustuļu darbu grāmata dod plašu priekšstatu par to. Šie tūkstoši, kas pievienojās Svētā Gara aizgrābtībā, pastāvēja sadraudzībā, maizes laušanā, Dieva lūgšanā, un visas lietas viņiem bija kopā. Šim pulkam ir kaut kas kopīgs, ko var saukt par dievkalpojumu: Dievu lūdza, maizi lauza templī un namos. Viņi ir kopā jūdu templī, un arī citi, kas viņiem piepulcināti. Viņi nav atrāvušies no šiem ieradumiem, viņi ir dievkalpojuma apmeklētāji. Tikai tur sāk iesakņoties kaut kas tāds, kas nav jūdu dievkalpojumā: maizes laušana.²⁹ *Lauzītā maize un svētības biķeris – vai tā nav savienošana ar Pestītāja miesu un asinīm?* (1. Kor. 11:24–26).

Apustuļu darbu 3. nodaļā³⁰ ir stāstīts, ka Pēteris un Jānis gāja uz dievnamu ap lūgšanas stundu un pie Krāšņajām durvīm redz kroplu slimnieku, un to dziedina: Jēzus Kristus vārdā šis slimnieks top vesels. Tas notiek, kad, Pēterim un Jānim ejot uz dievnamu, dziedinātais gāja viņiem līdz un ļaudis brīnīdamies tiem sekoja. Pēteris saka savu dedzīgo runu par Kristus pestīšanas darbu pie mums. Viņš ievada tās lietas, kas kristīgās draudzes dievkalpojumu atšķir no jūdiem: visi pravieši tiek piesaukti kā norādītāji uz Kristu. Apustuļus apsauc (Ap. d. 4).

Rodas plaisa: Kristus nav ietilpināms jūdu dievkalpojumā. – Apustulis Pāvils, runājot uz atēniešiem, saka: *Dievs nemājo rokām celtos tempļos.*³¹ Pirmais moceklis Stefans saka: *Visuaugstākais nedzīvo namos, kas rokām taisīti.*³² Krietna, tīra dzīve arī ir pielīdzināta dievkalpojumiem. Arī apustulis Jēkabs par to runā: bāriņus un atraitnes apgādāt, pašam šķīsti dzīvot.³³ Apustulis izdara šķīstīšanās ieradumus jūdu templī (Ap. d. 21:26), un tur viņš tiek apcietināts.

Apustulis daudzkārt atgādina, ka pats cilvēks ir templis, kas jāuztur tīrs un šķīsts kalpošanai Dievam.³⁴

Sākas lielā nošķiršanās; tā nav vairs jūdu draudze. Kristus draudze ir jaunais garīgais Israēls, vecās lietas ir piepildītas

Kristū; draudzes pulcēšanās gūst citu raksturu, novērsdamās no jūdu paražām.

Ap. d. 20:7: pirmajā nedēļas dienā mācekļi bija sanākuši maizi lauzt un viņi vārdu mācīja līdz pusnaktij. – Kristīgai draudzei arī mūsu dienās ir tādi jaucēji ļaudis, kas sapinušies ar jūdu ticējumiem, saistīti pie jūdu sabata. Svētdienu (pirmo nedēļas dienu) esot izdomājuši Romas ķeizari. Šie cilvēki aļojas, nepazīdami Rakstus un to spēku.

Pirmā diena – Tā Kunga augšāmcelšanās diena. Ar to pasaule par jaunu ir radīta. Šai pirmajā dienā mācekļi ir sapulcējušies maizi lauzt un biķeri svētīt. Šai pirmā dienā draudze ir sapulcējusies, parādīdama, ka tā nav jūdu draudze. Apustulis runā līdz pat pusnaktij, un draudze ir kā sastingusi (izņemot vienu jaunekli, kas bija iemidzis un nokrita). Runāšana ir par Kristu – tas ir sprediķis, Dieva vārdu izskaidrošana. Kristus ir šīs pasludināšanas vidū. Te notiek nošķiršanās no jūdu draudzes.

Visur, kur apustulis savos ceļojumos nonāk, viņš uzņem sakarus ar jūdu draudzi. Atkarībā no tā, kādi ir ļaudis, viņu aicina sinagogās, lai viņš sludina Kristu, vai arī citi ar nīknumu viņu padzen. Šī saite ar jūdu draudzi pastāv līdz pirmajām kristīgo vajāšanām Romā Nērona³⁵ laikā, 64. gadā pēc Kristus dzimšanas. Iemesls: kristīgā draudze vairs nebija jūdu draudze, kura baudīja īpašas priekšrocības ticības lietās.

Romas valstī bija liela iecietība pret dažādām reliģijām, dieviem: jūdu, grieķu, sīriešu, ēģiptiešu un citiem, arī Austrumu senajiem dieviem. Tos apvienoja divas lietas: tīri cilvēciskie uzskati – galu galā, viss viens, kādā veidā notiek pielūgšana, cilvēks taču domā to pašu. Piemēram, Jupiters, tas ir tas pats Zevs,³⁶ u. tml. Tā ir lielā iecietība pret visiem cilvēciskajiem meklējumiem.

Otrs pamats bija tas, ka visus Romas pilsoņus – visviens, kur – apvienoja tas, ka viņi bija oficiālā ķeizara kulta dalībnieki. Katrs Romas pilsonis pienesā pagodinājumu arī ķeizara tēlam kā dievišķai būtnei. Vienīgais izņēmums bija jūdī:

tie to nevarēja pieņemt. Tas bija viņu gods, spēks un spožums. Ir viens vienīgais Dievs, Tas nav attēlojams. Jūdiem nelika ziedot ķeizara tēlam, bet ķeizars tika pieminēts aizlūgšanās – un tas nav nekas nepareizs.

Sākumā arī kristīgie tika uzskatīti par jūdu draudzes locekļiem. Bet, kad noskaidrojās, ka kristīgie nav jūdi, un jūdi to darīja zināmu Romā, tad Romas valsts vara uzskatīja, ka šiem nejūdiem ir jāziedo [jāupurē] ķeizaram un, ja viņi to nedara, viņi ir vajājami. Tas bija tiesiskais pamats kristīgās draudzes vajāšanām. Viņiem bija jāmeklē sava vieta, kur noturēt maizes laušanu un sanāksšanas. Kristīgie slepenībā, nakts tumsā pulcējās pazemes kapenēs – Romas katakombās. Tās ir lielas alas pazemē, un šo alu malās ir iedobtas kapu vietas. Tur ielikti mirušie, tiem priekšā aizmūrēta plāksne. Gaiss šeit ir tīrs. Bieži tur jau bija apbedīti arī kristīgās ticības dēļ nomocītie vai mirušie draudzes locekļi. Pāri šīm kapu vietām notika maizes laušana un himnu dziedāšana. – No tā izveidojies relikviju kulta.³⁷ Tagad katoļu baznīcā katrā altārī jābūt kādai relikvijai. – Tas, kas senāk bija skaists ieradums, kur kristīgā draudze apliecina savu dzīvību, vēlāk pārvērtās par neglītu mirušā atlieku izsvaidīšanu un iznēsāšanu. Senā nopietnība te ir jau zudusi. Vidus laiki mums rāda baismīgo tirgošanos ar relikvijām, to laupīšanu, taisīšanu, zagšanu utt. Tas vairs mums nav pieņemams. Tā ir jau burvestība, pagānisms, kam nav vairs sakara ar sākotnējo dziļo nepieciešamību un nopietnību.

Tā dziļajās katakombās veidojās specifiski kristīgais: sakraments, Dieva vārda pasludināšana, lūgšanas Dieva Gara sadraudzē un svētībā. Šis dievkalpojuma daļas ir veidojušās, ieguvušas savu pilnskanību un skaistumu.

Āmen.

Kristīgās draudzes dievkalpojumu telpas

95, 1–2 *Jēzu, Tevis neatstāšu, / Tevim vienam kalpošu..*

267, 1–3 *Cik svēta ir šī vieta, / Še tiešām Dieva nams..*

718, 1–3 *Uz Dieva klintīm augsti celta*

Stāv Kristus draudzes svētā pils.

144, 1–4 *Kāpēc Tu miris esi, / To dod mums, Jēzu, prast..*

Ps. 63

Ak, Dievs! Tu esi mans stiprais Dievs, Tevi es meklēju pašā rītā, pēc Tevis slāpst manai dvēselei, pēc Tevis ilgojas mana miesa sausā un izkalstušā zemē, kur ūdens nevaids. (..) Mana dvēsele Tevim pieķeras, Tava labā roka mani tura. (..)

Kol. 2:16–23

Tad nu lai neviens jūs netiesā par ēdienu vai dzērienu, vai par svētkiem, vai jauniem mēnešiem, vai svētdienām. (..)

Šie apustuļa vārdi, kas rakstīti Kolosas draudzei, iezīmē šķiršanās brīdi, kristīgai draudzei atšķiroties no jūdu draudzes. Sākumā vēl apustuļi bija līdzdalīgi jūdu draudzes paradumiem, sludināja sinagogās. Bet šim stāvoklim bija jābeidzas, jo visas kristīgās draudzes pielūgšanas centrā stāvēja Kristus, pret ko naidā, nicināšanā, aizliegšanā nostājās jūdu draudze. Kristīgajā draudzē arvien vairāk sāka ieplūst nejūdi (Ap. d. 10) – grieķi un citi pagāni. Vai viņiem būtu jāliek pildīt jūdu ticības paradumi? Bet mēs neesam jūdu draudze. Jaunais Israēls pēc gara atšķiras no vecā Israēļa. Atšķiršanos sekmēja arī vajāšanas: kristīgie nav nekāda jūdu draudze, kurai atļauts nenest upurus Romas valstij.

Viņi sanāca uz maizes laušanu un Pestītāja piemiņu – tam nav nekāda sakara ar jūdu ieradumiem, bet tas tieši duras pretī kā šķēps šiem paradumiem.

Jautājumā par svinamo dienu: adventisti vēl ir kā jūdu sekta kristīgajā baznīcā ar sabata svētīšanu.

Ap. d. 20:7: *pirmajā nedēļas dienā..*; 1. Kor. 16:2: *ikkatrā pirmajā nedēļas dienā lai ikviens no jums.. ko labu noliek un sakrāj, cik viņš spēj..* – tas ir mīlestības darbs kristīgās draudzes vidū, tā ir kolektēšana – tas ir viens no svētdienas darbiem un ir kristīgā cilvēka kārtējais garīgais pienākums.

Vēstulē kolosiešiem apustulis vēršas pret jūdu paradumiem un svinamām dienām, par vai pret kādu ēdienu: jūs esat brīvi no šīm lietām.

Sākumā kristīgā draudze dievkalpojumus ir turējusi vakaros, pulcēdamās mājās vai katakombās. Bet jau apmēram pirms 150. gada dievkalpojumi tiek pārcelti uz rīta stundu.³⁸ Pirmie lielie svētki saistās ar jūdu Pashas³⁹ svētkiem, bet tie iegūst pavisam citu raksturu nekā pie jūdiem, jo ar tiem mums saistās Pestītāja ciešanas,⁴⁰ nāve un augšāmcelšanās. Vēlāk izveidojās 40 dienu laiks pirms Pestītāja nāves un augšāmcelšanās. Sevišķi sāka izcelties Lielā (tagad Klusā) nedēļa: sākot ar Pestītāja ienākšanu Jeruzālemē, ciešanām, tiesāšanu, krustā sišanu, kapā likšanu. Tā noslēdzās ar Lieldienu nakti – vigīliju –, kad notika jauno kristīgo draudzes locekļu – katehumenu – kristīšana, uzņemšana draudzē. Pēc tam viņi visu nākamo nedēļu staigāja savās baltajās kristāmajās drānās. Tas noslēdzās ar Balto svētdienu.

Pashas laiks beidzās ar Lieldienu gavilēm. Sākās 50 dienu ilgs Gaviļu (pentakostālais) laiks līdz Svētā Gara izliešanai. Šai laikā katru dienu svinēja eiharistiju – dievgaldu. Šai laikā nebija nevienas gavēņa dienas; lūgšanas notika, ceļos nenoņemoties – kā liela prieka, pagodinājuma izpausme. Šo laiku noslēdza Vasarsvētki.

Otrs cikls – Epifānijas cikls, Atspīdēšanas laiks; tā lielākā atšķiršanās no jūdiem ir Kristus piemiņa.

Senās kristīgās draudzes dievkalpojumu telpas bija šur tur pa mājām, kur lauza maizi un pieņēma barību ar pateicību. Viņi bija sapulcējušies kaut kur pilsētā aiz slēgtām durvīm. Bet ar laiku kristīgai draudzei sāka veidoties dievkalpojumu

vietas: kapsētās, katakombās. Brīvākos laikos – pēc Nērona –, kad pieklusa vajāšanas, sākās dievnamu celšana. Pamats bija bazilika – romiešu laika publiska celtnie, plaša telpa, ko atbalstīja kolonnas un kur kārto darījumus. Bazilikas iekārtojums arī ir palicis visiem laikiem cauri. Šādas bazilikas ir bijušas jau pirms 200. gada, lai gan no tām nekas nav palicis pāri. Tā 201. gadā Edesā (Sīrijā) pēc hronikas ziņām plūdi ir nopostījuši baziliku. 303. gadā Nikomedijā (netālu no Konstantinopoles, toreizējās rezidences pilsētas) nopostīta kristīgo baziliku – sākas pēdējā lielākā kristīgo vajāšana Diokletiāna⁴¹ laikā.

Bazilikā celtnes galā ir paaugstinājums [ambons] (gr. *ambon*), uz kura ir novietots altāris. Tā ir vieta eiharistijas noturēšanai, Svētā Vakarēdiena svinēšanai. Pašu altāri negodināja. Paaugstināta vieta apkārt altārim – koris,⁴² kur novietoja dziedātājus, kas ar saviem dziedājumiem atbildēja priesterim.

Par pašu dievkalpojumu: jau pašā sākumā dievkalpojums sadalījās divās daļās. Pirmā – atklātā jeb mācības daļa, kur piedalījās katehumeni; te varēja piedalīties arī interesenti no ārienes. Tur notika pamācības. Tad tos atlaida: *ite, missa est*. Pēc šiem vārdiem katehumeni devās prom; palika kristīgās draudzes pilntiesīgie locekļi, sākās noslēpumainā, slēgtā daļa iesvētītajiem. Tas bija Svētais Vakarēdiens, eiharistija (tas nozīmē – pateicība); arī te kāds no vārdiem kļuvis par nosaukumu visai norībai: mēs tev pateicamies,⁴³ visuspēcīgais Dievs! (Tagad vēl grieķi saka “paldies” – *euharistō*.)

Patiesībā tas viss, kas kristīgajā draudzē ir tapis vēlāk, ir tikai šo dievkalpojuma elementu izcelšana, aprotāšana, bet savā dziļākajā būtībā ir palikuši tie paši pirmsākotnējie elementi. Tāpat kā vienkāršo baziliku telpas ar laiku pārvērtās par krāšņo baroka celtni, to pašu var arī sacīt, zīmējoties uz dievkalpojumu.

Āmen.

Kristīgā dievnama celtne

315, 1–2 *No žēlastības pestīts kļūšu!*

267, 1–3 *Cik svēta ir šī vieta, / Še tiešām Dieva nams..*

717, 5–6 *Ikkatram svētu mieru sniedza*

Šis mīļais, klusais Dieva mājoklis.

144, 1–4 *Kāpēc Tu miris esi, / To dod mums, Jēzu, prast..*

Ps. 50: 2–3, 24

*Tas stiprais Dievs, Dievs Tas Kungs, runā un sauc zemi
no rītiem līdz vakariem. No Ciānas, kur tas pilnīgais
skaistums, Dievs parādās ar spožumu. (..) Kas pateicību
upurē, tas Mani tur godā; un tas ir tas ceļš, ka Es tam
rādīšu Dieva pestīšanu.*

Ps. 93:5

*Tavas liecības ir visai uzticamas; svētums ir Tava nama
jaukums, ak, Kungs, mūžīgi.*

Bazilika – ķēniņa nams. *Basileus* – ķēniņš.⁴⁴

Kas ir kristīgā dievnama celtne – laikmetiem cauri, neatkarīgi no laika un vietas? Vispirms, ja lietišķi domājam: tā ir telpa, kas iekārtota un piemērota kristīgā kulta noturēšanai.

Latviešu valodā ir doti dažādi apzīmējumi: dievnams – celtne, saistīta ar Dievu, dievišķām lietām, Dieva klātbūtni. Baznīca – tas ienācis no krievu valodas, jo pirmie sakari [šejienes] kristīgai draudzei bija ar Austrumu baznīcu. Tas vārds tāpat saistīts ar Dievu.

Templis ir [baznīca] pārnestā nozīmē – tikai slavinājuma, pagodinājuma izteiksmē.

Doms, Doma baznīca. Te domas šķiras, kā cēlies nosaukums. Pie mums domā, ka tās ir lielas, izcīlas baznīcas. *Deo optimo maximo* – DOM⁴⁵ – šie burti ir bijuši uzlikti uz romiešu baznīcas. Kristīgā draudze to atvasina no *Dominum* – Tā Kunga. Latīņu *domus* – māja, nams. Galvenā baznīca,

māte – priekšniece pārējo baznīcu vidū, lielākais dievnams pilsētā vai valstī.

Aizputē bija vecā dombaznīca Kurzemē, Cēsu – Vidzemē, arī Igaunijā – Tallinā. Tērbatas dombaznīca Tērbatas Domkalnā ir lielākā Baltijas dombaznīca, tā guļ drupās no XII gs.

Katedrāle – paralēls nosaukums. Katedra⁴⁶ – sēdekļis, sēdēšana; uz tās sēdēja bīskaps. Tā atkal ir baznīca-priekšniece.

Filiālbaznīca – baznīca-meita⁴⁷ – lielajām draudzēm atrodas kaut kur tālākā novadā. Gustava Ādolfa baznīca bija Jēkaba draudzes filiālbaznīca, Olaines – savā laikā bija Katlakalna filiālbaznīca.

Kapela – maza baznīciņa; bieži tās ir veltījumu kapelas privātipašumos; tur dievkalpojumi notiek retāk.

Visas tās ir celtnes, kas kalpo kristīgam kultam. Visas viņas apvieno divās Dāvida dziesmās (50. un 93.) teiktais: *stiprais Dievs, Dievs Tas Kungs, runā.. no Ciānas, kur tas pilnīgais skaistums..; es svētā vietā pēc Tevis esmu skatījies..* – Tas pilnā mērā attiecināms uz kristīgo dievnamu.

Dievs Kungs runā no Ciānas. Ciāna ir tas kalns, uz kura stāv Jeruzālemes dievnams. *Uz Ciānu, vai skaņu jaukāku tev auss ir dzirdēj'si!* – izsaucas Apsīšu Jēkabs savā dziesmā (800.), izsakot savu ilgošanos pēc svētās vietas. Ar vārdu “Ciāna” vienmēr saistās Dieva nams un pielūgšanas vieta.

*Kur tas pilnīgais skaistums,*⁴⁸ – kā tas tā var būt? Domājot par skaistumu, domājam par mākslu, tās mēraukla ir skaistums. Bet pilnīgais skaistums – tas ir pie Dieva nama. Tātad citur tas skaistums ir nepilnīgs, atvasināts? Jā, tā tas ir. Grāmatās par mākslas priekšmetiem un mākslu – cik tur ir to lietu, kas saistītas ar ticību, dievnamu, pielūgšanu, un cik ir tās pārējās lietas? Albumos par pilsētām ir baznīcas, gleznas, kas tur bijušas. Šīs līnijas aptver mākslas skaistumu, ir ierindotas mākslas skaistuma priekšmetu uzskaitē. – Svešā vietā acs meklē dievnamu – vai nu to slaido torni, vai apaļo kupolu. Ja to neredz, ainava ir tukša, nedzīva (Āzijā, Āfrikā). Kur ir tā kustība, kas rāda uz augšu? Kur ir tā vieta, kas velk

pie sevis? – Nav. Vēl šodien un rīt, un pēc tūkstoš gadiem ticīgie un neticīgie cilvēki ieies dievnamos, lai aizgrābtībā nolūkotos, kā ir attēloti Pestītājs, apustuļi, Jaunava Marija, ticības varoņi. Cik dziļa mākslas izpratne! – Tā nāk no altāra. Visas pasaules māksla savā labākajā, skaistākajā veidā ir novietota altārī un no turienes nonākusi pasaulē. Kaut ko no pilnīgā skaistuma rāda šīs ārējās zīmes. Bet tas nav tas pilnīgais skaistums, ko Dievs ir gribējis pateikt. To nemaz ar vārdiem nevar izteikt. Tā ir tā aizgrābtība, kas nepiedzimst ne dabas, ne cilvēku vērošanā vai dzīves apcerē, bet pārņem mūs tur, kur esam sapulcēti Dieva vārdā, Viņa namā. Ticības saviļņojums robežo ar augstu cēlumu, ko neviena māksla nespēj tvert.

Dievnamus var slēgt, pārbūvēt, nodot citiem nolūkiem. Bet, kamēr paliek kaut viens spraislis, viena līnija – tā aizgrābs sirdi.

Pilnīgais skaistums ir tur, kur ir pielūgšana. Šis pilnīgais skaistums virza uz pazemību un pielūgšanu Dieva priekšā. Dievnama ārējā izpausme, kas runā uz sirdi, ir rosinātājs spēks cilvēkam, kas meklē skaistumu. – Tas ir par dievnama ārējo izpausmi.

Starpības starp lielo dombaznīcu un mazo kapelu patiesībā laikiem nav. Ja kas ir pilnīgs, tas ir pilnīgs vienā pilienā tāpat kā veselā jūrā. Zviedrijas lauku baznīcas ir tik ārkārtīgi vienkāršas, bet skaistums, tajās ieejot, ir neizsakāms. Altāris mirdz zeltītā kokgriezumā, kas var būt arī ļoti vienkāršs. Turpat blakus Lundas Doms baltā dolomitā ir ārkārtīgs savā varenībā, bet nes to pašu skaistumu.

Iekšējais izpaudums šim skaistumam ir izteikts 93. psalmā – tas ir svētums: *svētums ir Tava nama jaukums, ak, Kungs, mūžīgi.*⁴⁹ *Cik svēta ir šī vieta, / Še tiešām Dieva nams,* – kā mēs dziedam 267. dziesmā.

Ne tā tas ir pie pagānu tautām. Indija ir pilna tempļu, bet te nedrīkst spert kāju kāds, kas nav no kastas, lai neapgānītu templi. Tempļi Indijā skatāms tikai no ārpuses. Turpat tir-

gojas ārpusē ar šā tempļa attēlojumiem, bieži tie ir elki un to piedauzīgie attēlojumi.

Jūdu templis ir sadalīts trīs daļās: pagalmā, svētajā un vis-svētākajā daļā. Kad priekšgars, kas atdala vissvētāko vietu Jeruzālemes templī, pārplisa Jēzus nāves stundā,⁵⁰ tad ar to Dievs parādīja, ka nav vairs nošķirtas visusvētās vietas, kuru nedrīkstam uzlūkot, kurai nedrīkstam pieiet. Mēs visi drīkstam ieiet – bijībā un drebēšanā, reizē aiz bijības un aiz prieka.

Celtne kristīgā draudzē nav svēta. Tai pienākas visa godbijība, visa cieņa – taču svēts neklūst neviens akmens, ne dēlis. Bet pats Visusvētais ienāk šai vietā – tāpēc svētums ir šī nama jaukums. Tāpēc šī vieta ir bijājama un cienījama, bet ne pielūdzama. Mēs pielūdzam To, kas te ienāk pie mums. Dievnams ir tikai trauks, kurā tiek pildīts svētuma saturs. Katrs šis nams, kurā ir notikusi dievkalpošana, tiek piepildīts ar svētumu. Tas ir dievnama iekšējais jaukums un vērīgums. Svētums, kas mājo dievnamā no Dieva klātbūtnes, tur paliek, jebšu arī dievkalpojums tur nenotiek; Dieva Tā Kunga drēbju vīles, kas ir piepildījušas šo vietu, ir atstājušas tur savu nojausmu un elpu.

Ārējo skaistumu piešķir veids, ticība, kādā tas darināts. Tāpēc neviena māksla to nevar pārspēt.

Iekšēji svarīgi – lai šis nams kalpotu Kristum. Tad tur mājās svētums, ja cilvēks tur apliecina Dievu patiesībā.

Tāpēc mēs turam godā šīs celtnes. Mums pienākas godbijībā tur pulcēties, aizlūgt par tām – ja tām arī krusta zīme būtu noņemta –, lai svētums tur atgriežas.

Tavas liecības, Kungs, ir uzticamas; svētums ir Tava nama jaukums.

Āmen.

*Sv. Jēkaba kapela – Rīgas Kristus draudzes dievnams.
Kristus draudze – mācītāja R. Feldmaņa
pirmā un pēdējā kalpošanas vieta.*

Kristīgā baznīca šodien

- 317, 1–3 *Tav's asin's, Tava taisnība,
Ir, Kungs, mans gods un greznība..*
236, 1–3 *Ak, kā ir tā stunda svēta,
Kad Tev, Jēzu, dodamies..*
525, 1–5 *Cēli kā dzimtenes dievnami
Lai tev ir mērķi un darbi!*
144, 1–4 *Kāpēc Tu miris esi, / To dod mums, Jēzu, prast..*

Ps. 84

*Cik mīligas ir Tavas māju vietas, ak, Kungs Cebaot! (..)
Kungs Cebaot, svētīgs ir tas cilvēks, kas uz Tevi paļaujas.*

1. Moz. 28:16–17

*Kad nu Jēkabs no sava miega uzmodās, tad viņš sacīja:
..cik bijājama ir šī vieta! Še ir tiešām Dieva nams, un še
ir debesu vārti.*

Šeit tiešām ir Dieva nams un debesu vārti. Šie vārdi bija rakstīti Tallinas vecpilsētā pār katoļu baznīcas ieeju, latīņu valodā. Debesu vārti – tas zināmā mērā raksturo kristīgā dievnama būtību: pa tiem debesīs nonāk pie mums un mūs sataisa ceļā uz debesīm.

Kādu mēs redzam kristīgo baznīcu šodien?

Redzama liela stilu dažādība, ārējā izskatā dievnamiem ir ārkārtīga daudzveidība – jau tepat, mūsu pilsētā, un vēl vairāk, ja ejam tālāk. Torņiem, kupoliem rotātas, lielas, mazas, vienkāršas, krāšņas – un tomēr visām viņām ir kaut kas kopīgs: telpa, kur sanāk kristīgā draudze.

Pirmās celtnes bija četrstūrainas, garenas, kādreiz ar nopaloļu austrumu sienu – bazilikas. Galā paaugstināta vieta ar sēdekli – katedru – bīskapam. Apkārt tam garīdzniecības soli, un starp tiem un draudzes telpu – altāris. No tā radās

krusta veidā izveidota telpa. Paaugstinājuma – altāra vieta (apsīda) novietojās galā.

Retākas bija apaļās celtnes. Tās sāka būvēt, kad Bizantes⁵¹ ķeizars VII gs. uzdāvināja Romas draudzei saglabājušos pagānu templi panteonu, kuru tad nu pārveidoja par kristīgo baznīcu.

Kad kristīgā baznīca sāka piedzīvot huņņu iebrukumu no Austrumu stepēm V gs. un vēlāk lielo tautu pieplūdumu un briesmu darbus, ko viņi darīja, sākās nedroši, baigi, bargi laiki. Romas valsts bija sagāzta drupās un nopostīta. Cilvēki cēla celtnes, nodrošinātas bieziem mūriem, jo vēl ilgi plosījās kari. Kristīgā draudze spiedās iekšā ģermāņu zemēs, Krievijas stepēs, Skandināvijas klintīs. Radās romāņu-cietokšņu stils: mūri ar maziem, šauriem lodziņiem, ar cietokšņu torņiem – karojošās baznīcas *ecclesia militians* [lat.] stils. Baznīca aizsargā pati sevi un dodas iekšā pagānu zemēs. Klosteri tika celti smagā, nopietnā romāņu stilā, bieziem mūriem, sētām visapkārt. – Mūsu Doma baznīcas altāra telpa vēl ir celta šai stilā. Sāka veidoties ne tikai vidus joms, bet arī blakus jomi.

Nākošais ir gotiskais stils. Tas vārds tapis apmēram pirms 150 gadiem. Šis stils sāka veidoties XII gs., tad to sauca par jauno, franču stilu, jo tas sākās Francijā. Celtnes ar augsto loku, kas izskatās pēc saliktām rokām, augstiem torņiem, velvēm. – Tas ir *ecclesia orans* [lat.] – lūdzošās baznīcas stils. Tad baznīca piedzīvoja lielu Dieva meklēšanu, rūpes dvēseles un mūžīgās dzīvības dēļ.

To nomaina baroka stils – *ecclesia triumphans* [lat.] – uzvarošā baznīca. Te tiek rādīta visa baznīcas godība: velves, gleznas, tēli, krāsu bagātība. Zeltījums. Tas lika sajust, cik varena ir šī baznīca, kas stāv pāri visām lietām.

Jaunklasicisms mēģināja celtnes darināt kā senajā Romā.

Vēlāk kombinēja kopā visādus stilus, kā to redzam arī Rīgā, – Mārtiņa (it kā romāņu stilā), Lutera (it kā gotika), Pāvila, Vecā Ģertrūdes, Jaunā Ģertrūdes, Krusta baznīca.

Austrumu baznīca gājusi citu ceļu, pieņemot Bizantes stilu. Celtnes pārsegtas ar kupolu. Krievijā vēl ir īpats krievu baznīcas stils, pieturot vispārējos elementus no bizantiskā. Pēc Pētera Lielā arī Krievijā sāka ieviesties baroka elementi pie ortodoksālās baznīcas stila (Pētera-Pāvila baznīca Pēterpilī). Krievijā bijis arī klasiskais stils.

Evaņģēliskā baznīca, no vienas puses, pieņēma senbaznīcas – romāņu stilu. Vēlāk, pēc reformācijas, – jaunveidotos stilus.

Baptistiem un adventistiem vairs lāgā nesastopamies ar baznīcu celtnēm, tikai ar sapulču telpu – lai sapulcētos cilvēki, lai novietotos tie, kam jāceļ priekšā priekšnesumi. Šeit vairs neredzam altāri.

Luteriskā un anglikāņu baznīca ir sakramenta un sprediķa baznīcas; tās paliek pie senajām baznīcas tradīcijām.

Reformatoru baznīca ir *Predigtkirche*,⁵² te galvenais ir kancele. Altāris dažās celtnēs pavisam ir izvākts ārā. Sakraments notiek pie kāda vienkārša galda, kas pabīdīts zem kanceles.

Mūsu Evaņģēliski luteriskās baznīcas celtnes ir altāra un kanceles baznīcas; “Liturģija ir arhitektūras noteicēja,” teicis kāds teologs. Katrs trauks atbilst tai vajadzībai, kādai tas kalpo; arī dievnama celtnēi jāatbilst vajadzībai, kādai tā kalpo, kādai garīgai pārlicēbai.

Tagad nodarbojas ar “meklējumiem”, dievnamu celtnēm tiek piešķirtas visneiedomājāmākās formas, piemēram, pēc zivs, kas peld. Viens no seniem kristīgās baznīcas simboliem bija zivs. Citur – celtnē no saslietiem dēļiem – kā jumts vien, nolikts uz grīdas. Kādēļ? Vai tas palīdz cilvēka dvēselei un garam? Sajūta ir tāda, ka kaut kas gāžas virsū. Bet mums negribas būt apgrūtinātiem ar kaut ko, kas traucē.

Visiem stiliem kopīgais: pāri ieejai paceļas parasti augsts tornis, kur ievietots zvans vai zvani. Zvanu tornis var stāvēt arī atsevišķi. Mūsu zemē tāda parauga nav, bet Venēcijas, Pizas dombaznīcā, Florencē, arī Viļņas dombaznīcā un arī bieži ortodoksālās baznīcās ir tādi atsevišķi torņi. Zvanu tor-

ņi var būt arī vienkārši uzslieti koka statī (Somijā). Ir arī t. s. zvana krēsls – izbūvēts pie baznīcas, un tanī iekārti redzami zvani: Katlakalnā, arī Pleskavā, Novgorodā.

Zvanu tornis bieži pārsedz baznīcas priekštelpu. Evaņģēliskajā baznīcā parasti ir viens tornis (Mārtiņa baznīcas divi torņi grib atgādināt romāņu stilu). Katoļu baznīcās bieži ir divi torņi. Pareizticīgo baznīcās torņu vietu aizstāj atsevišķi kupoli – velvējumi. Reti ir viens kupols, parasti ir vairāki, mēdz būt pieci, un tad tiem kupoliem ir piedēvēta nozīme: viens lielākais – Kristus, četri mazākie – evaņģēlisti.

Torņu augstums var būt dažāds, to nosaka mākslinieka acs, arī torņa cēlāju sacensības gars. Tā ir sacentušās mazas pilsētiņas. Vācijas dienvidos ir pilsēta Ulma ar savu ļoti lielo gotisko Domu ar ļoti augstu torni no akmens. Kad bijis nolēmts to celt, šajā mazajā pilsētiņā nojauca vairākus kvartālus un lika milzu pamatus. Vajadzētu piecas reizes vairāk iedzīvotāju, lai šo celtni piepildītu. – Kādēļ tā? Savāda dziņa – celt, veidot kaut ko lielāku par cilvēku reālajām vajadzībām. – Tas vērojams arī gotiskajās katedrālēs.

Tornis vai kupols ir noslēgts ar kādu zīmi. Visbiežāk tā ir krusta zīme, bet arī tā var būt dažāda: latīņu krusts, kur garums ir divas reizes lielāks par šķērskoka garumu, grieķu krusts, kur abas daļas vienādas, lotringiešu un pareizticīgo krusts ar diviem šķērskokiem.

Rīgā bieži torņa galā ir gailis. Vai tas nav nepieklājīgi? – Arī te ir pamatā garīga doma: gailis ir atgādinātājs, brīdīnātājs, lai tu nebūtu tas, kas ir aizliedzis (kā Pēteris).

Krusta puķe⁵³ – pie mums Jāņa un Vecajā Ģertrūdes baznīcā. Čehijā mēdz būt biķeris – kas sniedzams visiem, kuri pēc tā tvīkst (pretēji katoļiem). Kādreiz zvaigzne – ne seš-, ne piecstūraina (Reformātu baznīcā) – lai nebūtu elku pielūdzēji. Arī krusta zīme nav jāpielūdz. Tas ir tikai rotājums, ornaments.

Marseļā, kalnā ir baznīca – Jaunavas Marijas sargātāja. Tās tornī ir [attēlota] Jaunava Marija ar Jēzusbērnū paceltās rokās.

Bratislavas dombaznīcas smaile noslēdzas ar bumbu; jezuītu baznīcas tornis – ar ķēniņa kroni.

Tornī ir zvans vai zvani. To nolūks ir ar skaņu atgādināt, saukt, sapulcināt. Zvani ienākuši kristīgajā baznīcā VI gs. Līdz tam aicināja ar taures skaņu. Bija arī gongs vai koka tāpele, kā tas saglabājies vēl Austrumu baznīcā.

Zvani ienākuši no Ziemeļāfrikas uz Dienviditāliju⁵⁴ un tad tālāk uz Bizantiju, kur raduši vislielāko pielietojumu. Katoļu baznīcā kādreiz ar zvaniem atskaņotas pat melodijas – *Glockenspiel*.⁵⁵ Mums ir tikai ritma atšķirības. Zvans var piešķirt savai balsij attiecīgu noskaņu ar nozīmi (priecīgu, sēru zvans utt.).

Zvanu lielumi ir dažādi. Uz zvaniem mēdz būt Svēto Rakstu izteicieni, lēģēju vārdi, liešanas gadi (“Mani ir darinājis *tas* un *tas*”). No kā zvanus lēja? – Sākumā zvanus nelēja, bet sametināja, bet tad skaņa bija skarba un tukša. Tad iemācījās liet īpašā formā, kurā lej izkausētu metālu. Bronzas – vara un alvas sakausējums – ir visparastākais; retāk pieliek arī sudrabu. Čuguns skaņu nedod, bet no nerūsējošā tērauda sāka liet pagājušā gadsimta vidū, arī mūsu baznīcās. – Zvanu lielums ir bijis ļoti dažāds. Vislielākais – Maskavā – nav ticis pie zvanišanas, ir nokritis un pārplīsis.

Nemainīgais zvana uzdevums ir aicinājums uz dievkalpojumu. Agrāk zvanija trīs reizes, kad cilvēkiem vēl nebija pulksteņu. – Tā saslēdzas kopā skaistais ar lietišķību.

Āmen.

Baznīcas iekšiene

247, 1–3 *Mīlais Jēzu, šeitān mēs*

Tavus vārdus klausīt nākam.

267, 1–3 *Cik svēta ir šī vieta, / Še tiešām Dieva nams..*

95, 1–3 *Jēzu, Tevis neatstāšu, / Tevim vienam kalpošu..*

163, 1–3 *Ak tu priecīga, / Ak tu svētīga,*

Augšāmcelšanās dienīņa!

Ps. 84

Cik mīlīgas ir Tavas māju vietas, ak, Kungs Cebaot! (..)

Kungs Cebaot, svētīgs ir tas cilvēks, kas uz Tevi paļaujas.

1. Moz. 28:16–17

Kad nu Jēkabs no sava miega uzmodās, tad viņš sacīja:

*..cik bijājama ir šī vieta! Še ir tiešām Dieva nams, un še
ir debesu vārti.*

Esam nonākuši pie Dieva nama sliekšņa.

Tagad dievnama telpa ir vienkārša. Bet pirmajā kristīgajā draudzē, kad cēla dievnamus, bija noteikts iekārtojuma veids. Vispirms bija dievnama pagalms – raudošo telpa; tur pulcējās īpaša dievlūdzēju daļa. Šie raudošie, ko nelaida pāri pār dievnama sliekšni, bija smagu grēku dēļ izslēgti no draudzes. Viņi nāca uz dievnamu, bet varēja palikt tikai pagalmā. – Tūlīt pāri sliekšnim bija klausītāju telpa. Tur varēja iet visi, arī nekristīgie, kas gribēja kaut ko saprast un bija pietiekami nopietni. Tālāk – priekštelpa, līdzjutēju telpa; tur pulcējās katehumeni, Kristībai sagatavojamie; tāpat arī raudošie, kurus jau pielaida. Tālāk – draudzes telpa. Kreisajā pusē sievietes, labajā vīrieši. Tuvāk altārim mūki, mūķenes. Dievnama ieeja bija rietumos; austrumi noslēdzās ar apsīdu – apli, kur bija iekārtotas svarīgākās lietas. – Jūdiem bija otrādi – ieeja austrumos. Kristīgo doma: austošā gaisma – Kristus. Altāris un svētās lietas – tās, ko apspīd. Dievnama vidū bija pacel-

ta, paaugstināta vieta – *ambon* [gr.]. Tur atradās divas pultis: ziemeļu pusē (sieviešu pusē) Evaņģēlija pulsts; dienvidu pusē Epistulas pulsts – tur lasīja apustuļu vēstis un citus rakstus, kas nav Evaņģēlijs. – Tālāk uz austrumiem – norobežojums; pareizticīgajiem slēgta siena, katoļiem un mums zems norobežojums, kas noslēdz apsīdu. Draudzes telpu no vissvētākās vietas nodalīja paaugstinājums – kancele, lai tas, kas runā, būtu labāk redzams un dzirdams. Apsīdas vidū – altāris; apkārt apsīdai vēl sēdekļi: bīskapa sēdeklis un soli apkārt altārim pārējiem garīdzniekiem. Altārim staigāja apkārt, tas vēl nebija pie sienas. To vēl tagad redz Itālijā, kur aiz altāra ir prezbitērijs (garīdznieka sēdeklis) un arī sagatavošanas galds eiharistijai. Ģērbkambari izveidoja sānu telpās aiz altāra.

Kad uzņēma draudzes katehumenus vai kad vēlāk kristīja ģimenēs bērnus, tas notika tur, kur agrāk pulcējās katehumeni, – pie ieejas. Mazais, mīlais bērniņš, ko nes pie Kristības, ir vēl svešinieks šai namā, viņš nevar vēl pie altāra nākt. Kristība ir ieiešana kristīgajā draudzē. Tāpēc Kristības trauka vieta ir pie ieejas. Ar to jaunā dvēsele ienāk šinī draudzē. Piemēram, Rīgā Anglikāņu baznīcā pie ieejas pa labi bija *fons baptismalis* [lat.] – Kristības avots. Kad bērniņš ir nokristīts, viņu nes pie altāra, lai viņš saņemtu svētību. – Ir vēl atsevišķs baptistērijs, piemēram, Pizas dombaznīcā – liela, apaļa, balta celtne stāv savrup. – Šai ziņā laiki un uzskati ir mainījušies, un tagad kristīšanu izdara altāra priekšā.

Viss centrs ir un paliek altāris. *Altara*⁵⁶ – paaugstināta vieta.⁵⁷ Tā ir tā vieta, kas saista aci un sirdi. Mainās tikai tas cieņas pierādījuma veids, kas tiek šai vietā dots. – Mēs pievēršamies uzskatam, ka šī vieta ir ļoti cienījama un savu cienīšanu tā iegūst no tā, kas uz viņas notiek – sakraments. Bet, ka altāris pats par sevi būtu svēts, tam mēs nepiekrītam. Svēts ir tikai tas, kas pieder pašam Dievam vai ir ar Dievu sakarā. Altāri gan iesvēta arī mūsu baznīcā. – Katoļu baznīcā altārim sevī ir jāietver relikvijas – atliekas no svētajiem, mocekļiem. Tas no tā laika, kad katakombās kādreiz aplāja kapu akmeņus un uz tiem noturēja sakramentu. No šīs ne-

pieciešamības katoļu baznīcā izveidojās prasība pēc relikvijām. Bet šis ieradums kļūst par mehānisku izdarību, kad zūd cienība. Tiek dalītas pat kaulu drumstaliņas. Notiek cīņas, pat zādzības relikviju dēļ; venēcieši izveduši slepeni evaņģēlista Marka ķermeni no Aleksandrijas.

Mūsu ticība nav pieķeršanās mirušām lietām, bet Kristum, kas ir augšāmcelies: redzi, norādīja eņģelis, te ir tā vieta, kur Viņš gulēja, bet Viņa šē nav.⁵⁸ Dieva apsolījums piepildās pie Viņa sakramenta tāpēc, ka Viņš to ir apsolījis, nevis tāpēc, ka zem altāra būtu kāds Dieva cilvēks apglabāts. Nav vajadzīgas relikvijas, kas it kā pastiprinātu sakramenta iedarbību.

Āmen.

Altāris

I

238, 1–3 *Atdarait man krāšņos vārtus,
Vediet mani Ciānā..*

514 *Prieks mums, Jēzu, sirdi pilda,
Kad pie Tevis steidzamies..*

268, 2–3 *Prom gājuši daudz gaŗi gadi,
Kur visas dienas nobeidzas..*

163, 1–3 *Ak tu priecīga, / Ak tu svētīga,
Augšāmcelšanās dienīņa!*

Ps. 84

Cik mīlīgas ir Tavas māju vietas, ak, Kungs Cebaot! (..)

1. Kor. 10:7–22

*(..) Tādēļ, mani mīlie, bēdziet no elku kalpošanas. (..) Jeb
vai gribam To Kungu kaitināt? Vai mēs būtu spēcīgāki
nekā Viņš?*

Esam pienākuši pie kristīgās draudzes dievkalpojuma telpas – pie baznīcas iekšienes. Kad veram dievnama durvis – visviens, vai tas ir lielais Doms vai maza lauku baznīciņa –, mūsu skats pirmām kārtām uzmeklē altāri – redzamāko, cienījamāko svētvietu. Viss kristīgajā baznīcā ir virzīts uz altāri. Tā ir svarīgākā vieta baznīcas telpā, pie kuras norisinās vissvarīgākais, vissvinīgākais dievkalpojuma laikā.

Bet altāris ir raksturīgs ne vien kristīgajai draudzei. Kur vien pasaulē ir bijušas pielūgšanas vietas, ir arī celti altāri. Varētu pat nebūt svētnīca, tikai altāris, uzcelts klajā laukā. Bet nav svētnīcas, kur altāris iztrūktu. – Kas ir šī vieta, kas parasti ir paaugstināta? Kādreiz tā ir akmens, kādreiz klinītī izcirsts veidojums vai no akmeņiem salikts altāris. Altāris vienmēr ir saistīts ar upurēšanu – [tā ir] vieta, pār kuru nokauj dzīvnieku un izlej tā asinis, vieta, kur noliek augļus,

ziedus vai smaržas. Tā ir meklēšana salīdzināties, aizmaksāt Dievam par kādu vainu, pienest upuri; vai nu pats, vai kāds priesteris to dara. Bet nav tādas ticības, kur nebūtu altāris, upurēšanas vai pielūgšanas pie altāra. – Savā laikā no kristīgajiem prasīja upuri ķeizaram. Ķeizara tēla priekšā bija neliels akmens galdiņš, un tā priekšā bija jāsadedzina vīraka graudiņš. Kas to nedarīja, tika sodīti. Tā daudzi kristīgie par to sodīti.

Pirmos altārus atrodam pie pirmajiem cilvēkiem, ko Bībele piemin. Brāļu – Kaina un Ābela – upuri⁵⁹ ir kalpošana pie altāra. Divu – viens sadedzina savus lauka augļus, otrs – dzīvnieku no sava ganāmā pulka. Kad jūdu tauta bija ceļotāji, gājēji, arī altāris bija pārnēsājams. Vēlāk bija iebūvēti altāri, svētīta vieta, kur priesteris ieiet ar upura asinīm. – Mums tas ir svarīgi tikai tik tālu, lai zinām, ka altāris ir tikpat vecs kā cilvēce.

Jūdu templi ir vēl īpaša vieta, kas raksturo altāri un pārnāca arī uz kristīgo draudzi: *piesieniet upurus pie altāra ragiem*; Ps. 18:3: *Tas [Kungs] ir mans.. pestīšanas rags*. – Tie ir altāra priekšā ragveidīgi veidojumi. Ja cilvēks, ko vajā viņa ienaidnieki vai pat tiesa, varēja ieskriet dievnamā un pieķerties pie pestīšanas raga, tad viņš bija glābts. Vēlāk tā bija arī kristīgajā draudzē; kas ieskrēja dievnamā pie altāra, to vairs nedrīkstēja nokaut, viņš bija glābts.

Mūsu kristīgajā baznīcā sākumā nebija īpaša altāra; kad kristīgie pulcējās sinagogās vai katakombās, viņi apklāja kādu no mocekļu kapa vietām, kas bija akmenī darinātas, un svētīja tur Vakarēdienu. Apustulis Pāvils lietoja vārdu: “Tā Kunga galds”; namā, kur notika dievkalpojums, lietoja galdu. Tā altāris ir izaudzis, no vienas puses – no mocekļu kapa vietas, no otras puses – no galda, kas atgādina Zaļās ceturtdienas Vakarēdiena galdu. Kad sāka celt dievnamus, pārcēla vecās kapu vietas vai pār tām uzcēla baznīcu, – “kripta”, tā paliek apakšā, virs tās augstu – altāris. No tā katoļu baznīcā palika paradums, ka altārī jābūt svēto relikvijām. Relikvija jāievieto tā, lai to var redzēt. – Mūs šie jautājumi neinteresē.

Jo, cik skaisti sākumā bija, kad svinēja dievgaldu pie mocekļu kapu vietām vai pār kapu uzcēla baznīcu, tik tagad tas ir izvērties neglīti un nonāk pretrunā ar altāra būtību. Neviena lieta, neviens priekšmets nepadara neko svētāku vai pilnīgāku. Tik svētu atlieku un priekšmetu nav, kas padarītu altāri svētāku par to, kas notiek uz altāra – sakramenta izdalīšana. Pareizticīgo baznīcā altāri apklāj sega, kurā ir iesūtas relikvijas, atgādinot segu, ar kuru apklāj mocekļa kapu. Ja arī altāris ir pār mocekļa kapu, mēs to ar cienību pieminēsim, bet nedomāsim, ka altāris tādēļ ir kļuvis svētāks.

Vēlāk galds tika apklāts mājā, kur noturēja dievkalpojumu. Katoļu baznīcā ir vairāki altāri: galvenais ir ar relikviju, citi novietoti baznīcas telpas kaktos vai malās. – Agrāk katrs priesteris drīkstēja noturēt tikai vienu mišu [t. i., misi]. Bet, ja kāds ir pasūtījis mišu sev vai nomirušajam, bija mišu priesteri un mišu altāri, jo pie katra drīkstēja lasīt tikai viens priesteris vienu mišu dienā. Tas iespaidoja baznīcas arhitektūru, bija pat baznīcā 40 altāri. Notiek atkal upurēšana – upurē vīnu un maizi kā salīdzinājumu par mūsu vainu. – Mēs šim uzskatam nevaram iet līdz, tas runātu pretī Zaļajai ceturtdienai. Pie altāra mēs pieslēdzamies tam vienreizējam upurim Golgātā – bet mēs neupurējam.

XII un XIII gs. sāka novietot relikvijas arī uz paša altāra, lai gan tur drīkstēja būt tikai Svētā sakramenta piederumi un kanons. Veidoja īpašu altāra aizmuguri, kur novietot relikvijas, – īpašu skapīti. Tā izveidojās retabls aiz altāra. Altāris ir tikai altāra galds, retabls kļuva par kristīgās mākslas lielāko rosinātāju un veidotāju. Retabls izveidojās par lielu sienu ar bagātīgiem kokgriezumiem un gleznojumiem. XVII gs., kad katoļi apkaroja reformētās draudzes un jezuīti svinēja savu uzvaru pār ķeceriem, baznīcu iekšiene un altāri bija ļoti grezni, ar neskaitāmiem tēliem, kruzūļiem un rotājumiem, kas pašu galveno nomāc pie zemes.

Evaņģēliskajā baznīcā arī atrodam aiz altāra retablu – altāra gleznu – gandrīz kā neatņemamu sastāvdaļu. Evaņģēliski luteriskajā baznīcā māksla, zīmējoties uz altāra gleznu, ir

stipri sašaurinājusies. Altāra gleznā attēlots viss, kas saistīts ar Pestītāja ciešanām, Golgātu u. c. Nav altāra gleznu ar Jau navas Marijas attēlu (izņemot Ziemassvētku notikumu, Mariju krusta pakājē Lielajā piektdienā).

Altāra un kanceles sabūvējums kopā nav evaņģēliski luteriskās baznīcas paņēmieni; tas ienācis no reformātu – Kalvīna un citu brīvbaznīcu ļaudīm, kas altāri vispār neatzīst. Kur altāri ir bijuši, tie ir novākti. To, ko viņi sauc par Svēto Vakarēdienu vai – kā viņi saka – piemiņas mielastu, viņi notur pie galda, kas citkārt ir pabīdīts zem kanceles.

Evaņģēliski luteriskajā baznīcā šis veidojums ir ienācis no Vācijas. 1820. gados Prūsijas ķēniņš bija nodomājis apvienot luterisko baznīcu ar reformātiem. Hohencolneru nams bija reformāti, tauta – visvairāk luterāņi, nedaudz katoļi. Daudzi luterāņi, kas negribēja samierināties ar šādu ticības sajaukumu, izceļoja⁶⁰ – tie bija tā saucamie vecluterāņi, kas nesamierinājās ar ūniju.

Kas ir altāris evaņģēliski luteriskajā baznīcā?

Reformācija noloba nost no kristīgās ticības uzskatiem visu to, kas to apņēma kā sausa, nedzīva čaula. Tā tas ir noticis dievkalpojumā, tā tas noticis dievnama telpā. Mēs atgriežamies pie būtiskā, pie tā, kas ir bijis Evaņģēlijā. Mēs atgriežamies pie tā, ko apustulis saka korintiešiem (1. Kor. 10:21), – *jūs nevarat dzert no Tā Kunga galda un [no] velna galda*. – Tas ir runāts par pagāniem. Bet te teikts: *Tā Kungs galds*. – Latviešu valodā ar vārdu “dievgalds” apzīmējam kā sakramentu, tā arī altāri. Tas varbūt ir vientiesīgi teikts, bet šai vārdā ir ielikta skaidrā, vienkāršā doma. Altāris mūsu Baznīcā ir tas, pie kura notiek mūsu Pestītāja apsolījuma piepildījums – tā, kā Zaļajā ceturtdienā: galds nebija nekas sevišķs, bet sevišķs ir tas, kas pie tā notika. Altāris ir Dieva galds, pie kura Pestītājs dod mums daļu pie Sava upura. Te nenotiek upurēšana – tā ir notikusi tikai vienreiz. Bet pie altāra notiek šis neizprotamā dalības ņemšana pie šī upura. Pestītāja klātbūtne – tas ir tas svarīgākais, lielais un varena. Protams, šī vieta pilna cienību, stāv kā galvenā vieta dievnamā, saista mūsu domas,

mūsu lūgšanas. Bet nevar arī sacīt – svētais altāris. Svētīšana, iesvētīšana nepadara šo vietu svētu, bet veltī to tiem notikumiem, kas tur norisinās.

Mūsu valodā ieviešas nepareiza vārdu lietošana. Svēts ir vienīgi Dievs. Var teikt: Svētais Vakarēdiens, jo tur ir dota Pestītāja klātbūtne. Bet altāris nav svēts. Augstākā godbijība, vislielākā cieņa – jā, tas pieder šai vietai, bet svēts ir tikai tas, kas notiek uz altāra.

Altāris ir paaugstināta vieta – par cik pakāpieniem, nav izšķiroši. Trīs pakāpieni – ticība, cerība, mīlestība vai trīskārtēja nožēlošana, bet šos jēdzienus nevar ielaist par dziļu. Tā ir paaugstināta vieta, svētnorises vieta. – Tāpat norobežojums – pār to vieglprātīgi vai nejauši nav jākāpj. Tā ir it kā robeža starp laicīgajām un dievišķīgajām lietām. Pie šīs robežas mēs pieņemam Svētajā Vakarēdienā iespēju kopā ar eņģeļiem un debesu pulkiem slavēt Dieva godību.

Āmen.

* Par Olaines dievnama altāri skatīt grāmatas pielikumā fragmentu no Latvijas Mākslas akadēmijas profesora *Dr. habil. art. O. Spāriša* manuskripta “Prof. R. Feldmaņa ierosmes manai dzīvei”.

*Sv. Jēkaba kapelas altāris.
Izbūvēts pēc mācītāja R. Feldmaņa ieceres.*

Altāris II

718, 1–3 *Uz Dieva klintīm augsti celta
Stāv Kristus draudzes svētā pils.*
240, 1–3 *Dievs ir jūtams klātu, / Viņu pielūgt sākam..*
736, 2–4 *Viens ir, kas valda šeit un tālās malās..*
163, 1–3 *Ak tu priecīga, / Ak tu svētīga,
Augšāmcelšanās dieniņa!*

Ps. 43

*Tiesā mani, Dievs, un iztiesā manu tiesu.. (..) Cerē uz
Dievu, jo es Viņam vēl pateikšu..*

Ps. 84:2–4

Cik mīlīgas ir Tavas māju vietas, ak, Kungs Cebaot! (..)

Vecajā Derībā vairākkārt sastopamies ar ilgošanos pēc altāra. *Putniņš ir atradis namu un bezdelīga savu ligzdu, kur tā savus bērnus izperē, – pie taviem altāriem, Kungs Cebaot, mans ķēniņš un mans Dievs.*⁶¹ Šinī vietā ir skaists, mīļš, silts salīdzinājums – putns ir atradis vietu, kur var bērnus perēt, – tā drošākā vieta ir pie Taviem altāriem. Tā cilvēka dvēsele kā putns ir pielidojusi pie altāra un vijusi savu ligzdu. Altāra nozīme un vieta ir tik skaisti pateikta šai Dieva vārdā – tā ir droša vieta un mājoklis.

Ieejot dievnāmā, acs meklē altāri, uz to vispirms lūkojamies, tas ir visu lietu centrs un viduspunkts.

Katoļi jau pie ieejas loka ceļus, ieraugot altāri, – viņi sveicina Kristus miesu. Mūsu cilvēki, ieejot svešā, tukšā dievnāmā, kavējas uz altāra kāpnēm klusā lūgšanā. Altāris ir tā vieta, kur sastopas debesis un zeme. Šī žēlastība, bet nevis pats altāris, ir svēta. Mēs atgriežamies pie brīža, kad Pestītājs sēdēja pie galda, kas savā ziņā bija altāris, un izdalīja mielastu.

Altāris mēdz būt norobežots no pārējās dievnama telpas ar sētiņu, ar pacēlumu, lai uzsvērtu, ka šeit ir īpaša vieta. Ne tā, ka mācītājs ir iežogots, atšķirts no pārējiem, it kā viņš būtu augstāks. Nē. Tā ir robeža, pie kuras pienākam kā pie debesu vārtiem, – kad notiek Svētais Vakarēdiens. Tam, kas altārī kalpo, šī sētiņa ir atvieglojums: tas, kas ir iegājis altārī, vairs nedarbojas kā šis cilvēks, kuru mēs pazīstam; tur tiek izdzēsta viņa personīgā daba. Nav tā, ka cilvēki nometušies ceļos pie cita cilvēka. Šeit notiek kāda objektīva darbošanās, rīcība, kurai viņš kalpo. Te izdziest personīgās lietas un attiecības.

Altāris mēdz būt greznots, ietērpts. Lielā altāra aizmugurē ir rotāta siena – bez kādas garīgas nozīmes. Ja tur ir glezna, tas ir tikai greznojums bez svētuma kvalitātes. Uz altāra ir uzklātas drānas dažādās krāsās, kas mainās ar dievkalpojuma raksturu: vismaz melnā un sarkanā, retāk zaļā. Altāra pareiza ietērpšana prasa, lai tas būtu apsegts ar tīru, baltu, vienkāršu audumu. Altāra materiālam jābūt pēc iespējas akmenim vai nu galda izskatā, vai slēgtas kastes veidā, ar vienu nesadalītu noslēguma plāksni. Mums nav vajadzīgs skapis, kur ielikt relikvijas. Mēs lietojam galdu vai kapa atveidu, slēgtu no visām pusēm. – Var būt arī koks, ar kokgriežtiem rotājumiem visapkārt. Ārējā krusta zīme nepadara šo vietu svētāku. Cienība tiek prasīta pret pašu šo vietu.

Pāri baltai, tīrai segai nāk paraments – krāsaina sega ar ieaustiem vai izšūtiem rotājumiem. – Varētu teikt, ka tas ir nesvarīgi. Bet arī apustuļu laikā galds tika apklāts pieklājīgi. Mēs šo pieklājību turpinām.

Par melnās krāsas nozīmi visi zina, ka tas ir kaut kas nopietns vai skumjš. To uzklāj Ciešanu laikā. Patiesībā to varētu likt tikai Lielajā piektdienā un Mirušo piemiņas⁶² dienā. Pārējā Ciešanu laikā – otra skumjā krāsa – tumši violetā. Lielajos dievnamos tā arī dara.

Lieldienu rītā melno krāsu nomaina ar baltu – tas ir kaut kas ļoti skaidrs, tīrs, priecīgs, gaišs, tā ir Augšāmcelšanās atzīmēšana. Balto krāsu var lietot visu laiku no Lieldienām līdz Debesbraukšanai – visā Gaviļu laikā. Tāpat balto lieto

Ziemassvētkos un Atspīdēšanā. – Baltās krāsas vietā var būt sudrabs vai zelts, vai brokāta sega.

Sarkanā ir vispārējā krāsa, asins liecinieku un Svētā Gara uguns krāsa. Tāpēc Vasarsvētkos jābūt sarkanai krāsai – īsti skaidram sarkanam, bez tendences uz zilo vai violeto. Viss laiks pēc Vasarsvētkiem ir šis sarkanās krāsas laiks.⁶³

Zaļā krāsa iederas Adventā,⁶⁴ arī laikā pēc Ziemassvētkiem. Tas ir jaunās dzīvības, jauna sākuma iezīmējums.

Šie ietērpī var tikt arī variēti.⁶⁵

Segu izrotājumos mēdz būt dažādi simboli. Gandrīz vienmēr ir krusta zīme, ieausta vai izšūta. Var būt Mārtiņa Luterā simbols: zelta sirds, kas nes Kristus krustu un dus uz rozēm. Var būt arī ziedi vai ornamentī, var būt arī bez krusta zīmes. Pāri pār krāsaino altāra segu nāk vēl balta uzklājsega, uz kuras novieto altāra piederumus.

Kas tad ir altāra piederumi?

Senos laikos un vēl Vidus laikos uz altāra bija tikai sakramenta piederumi un altāra grāmata. Pat svečturi ieviešās vēlāk, tāpat krucifikss. – Mēs uzskatām par nepieciešamu krusta zīmi – mēs stāvam Pestītāja krusta pavēnī. Citur krusta zīme var arī nebūt, bet krucifiksam altārī ir jābūt. Tā ir ārējā zīme, kas piesaista mūsu domas un norāda uz sakarību, kādā mēs stāvam ar Pestītāju. – Anglikāņi Lieldienu laikā uzliek tumšu zeltītu krustu – Godības krustu.

Tad nāk biķeris un dievmaizīšu trauks, un sveces – gaisma. Sveces rāda, ka šeit ir gaismas vieta, rāda uz Pestītāju kā pasaules gaismu. Svečturi var būt dažādi, vismaz katrā altāra pusē viens. Lielajā piektdienā nevajadzētu vairāk, lai nebūtu krāšņuma un liela spožuma.

Var būt svečturi trīsžuburi vai septiņžuburi, bet nevajag to saistīt ar Trīsvienību vai septiņām draudzēm Apokalipsē. Šinī svečturī uz vienas kājas ir trīs sveces vai – krāšņi – septiņas. Altāra lukturis ir vienā līnijā sakārtotu sveču lukturis. Var būt arī rindā novietoti lukturi, kur katrā no tiem ir pa vienai svecei. – Nevajadzētu likt svinību galda vai zāles lukturus – kronluktura veida uz vienas kājas, kurai sveces ir vis-

apkārt. Nedrīkst uz altāra ieslēgt elektrisku sveci – tā ir šausmīga bezgaumība un nepieklājība dievnamā! – Tā ir neīsta, tā nav svece, bet spuldze. Uz altāra nekas neīsts nedrīkstētu būt. – Baznīcā var būt kroņlukturi vai nu ar svecēm, vai ar spuldzēm, bet ne tie baltie pulķi. Tāda veida prakticismam jāmēģina tikt pāri.

Ziedi altārī nav nepieklājīgi. Zieds ir tas, kas var cienību līdzī pasvītrot. Tikai jāšargā no pārblīvēšanas, no bezgaumīgas salikšanas; visam ir jānotiek svētā glītumā. Nepieļaujami ir salikt uz altāra puķu podus. Uz altāra nevar likt zemi; svētuma pieklājība to aizliedz. Zeme ir pīšļi un netīrība. Uz altāra nāk tas, kas šķīstī, – ūdens un uguns. Altāris ir vieta, kur notiek upuri. Kas nāk uz altāra, tas mirst: zieds, kas nāk uz altāra, ir nogriezts, tas ir ziedots.

Āmen.

Kancele

236, 1–2 *Ak, kā ir tā stunda svēta,
Kad Tev, Jēzu, dodamies..*
514, 1–2 *Prieks mums, Jēzu, sirdi pilda,
Kad pie Tevis steidzamies..*
190, 2–4 *Ak, kaut man radušies spārni,
Ko līksmojot augšup skriet..*
778, 1–4 *Vakars logos lūkojas, / Ceļa ļaudis apstājas.*

Ps. 119

*Svētīgi tie, kas nenoiedzīgi savos ceļos, kas staigā Tā
Kunga Bauslībā. (..) Es maldos kā pazudusi avs, – meklē
Savu kalpu, jo es neaizmirstu Tavas pavēles.*

Lk. 4:14–21

*Un Jēzus Gara spēkā griezās atpakaļ uz Galileju, un
Viņa slava izpaudās pa visu apkārtējo zemi. (..) Un Viņš
iesāka uz tiem sacīt: šodien šis raksts ir piepildīts jūsu
ausīs.*

Kancele – paaugstināta vieta, kas arī piesaista uzmanību, ienākot baznīcā. Kancele ir evaņģēliskās baznīcas piederums un sastāvdaļa, tai pie mums ir nozīmīgāka vieta nekā pārējā kristīgajā baznīcā. Saka: evaņģēliskajā baznīcā svarīgākais ir sprediķis un līdz ar to – kancele. Evaņģēliskajā baznīcā ir abi šie kalngali: liturģijas svētums un skaistums un arī dievvārda pasludināšana no kanceles.

Vārds *cancelli*⁶⁶ [lat. dsk.] – nožogojums. Sākotnēji bīskaps, kura sēdeklis atradās altāra telpā vai aiz tās, sludināja Dieva vārdu no katedras (katedra – sēdeklis). *Ex cathedra* – ja bīskaps runāja no sava sēdekļa, tad viņš it kā bija nemaldīgs. Sludināja sēdēdams, – tas no agrākiem laikiem. Arī Jēzus: *Viņš apsēdās un tos mācīja*. Kopš IV gs. 2. puses Augustīns un Hrizostoms iziet draudzes priekšā, lai varētu saredzēt

savu draudzi un lai labāk būtu saprotami viņa vārdi. Viņš nostājās pie *cancelli* – paaugstinājuma. – *Ambon*⁶⁷ (gr. tribīne), *analogium* – vieta, kur kaut ko uzliek, *lectorium* – vieta, no kuras tiek kaut kas lasīts. – Tie ir tikai kanceles sākumi. Pareizticīgiem šīs lietas te arī ir palikušas – viņi runā no ambona. Tā īsti nostabilizēta kancele ir tikai evaņģēliskajā baznīcā.

Kanceles kādreiz tiek izveidotas ļoti krāšņas. XVII gs. kancele bija ļoti nozīmīga vieta; tā laika kanceles bija krāšņas, varenas. Piemēram, Antverpenes Domā Beļģijā kancele ir gandrīz vesela celtne. Jezuītu baznīcās arī ir krāšņi izveidotas kanceles. Mūsu pašu Doma baznīcā Rīgā kancele parāda šīs vietas svarīgumu. Bija krāšņa Pētera baznīcas kancele, to darināja K. Hāberlands⁶⁸ no vairākām marmora šķirnēm, ar magoņu koka⁶⁹ durvīm. Šīs durvis mēdza būt noslēgtas, lai kāds [nepiederošs] neiedomātos no kanceles runāt kaut ko nepiedienīgu.

Kancelē ir pulsts, kur kaut ko noliek. Anglijā bieži pulsts nav, tikai paaugstināta vieta ar apmali. Evaņģēliski luteriskajā baznīcā ir pulsts, jo neviens pasludinājums nevar notikt bez tā, ka tur netiek nolasīti Svētie Raksti. Rakstu lappuse, šī atvērtā lappuse, ir pamats; šīs atvērtās lappuses dēļ ir kancele, nevis lai kāds kaut ko no savas puses teiktu.

Sprediķošana – kas tas ir? Kādēļ sprediķošanai ir tāda cieņa? Sprediķošana ir runāšana, kurai ir sakars ar atšķirto Svēto Rakstu grāmatu. Tā nav tikai pamācība vien. Dieva vārds ir dzīvs – un ne vien tāpēc, ka tas tiek izrunāts ar dzīva cilvēka muti. Īstā sprediķošanā ir jāsastopas ar Svētā Gara klātbūtni – tā Svētie Raksti par jaunu atdzīvojas. Tas zīmējas arī uz pašu sprediķotāju – jo Svētais Gars arī viņu sakustina līdz, ja tas kā atkausēts ūdens kļūst dzīvs un tek. Tad Svētos Rakstus ar godbijību sludina un ar godbijību uzklausā.

Āmen.

Kristīgās draudzes dievkalpojums

I

713, 1–2 *Ar svētām jausmām teicam Tevi,
Tev slavu dziedam, lielais Dievs..*
503, 1–3 *Kungs Dievs, mēs šeit kopā esam
Un lūdzam Tevi zemīgi..*
260, 1–2 *Cik jauki še, Tā Kunga svētnīcā!*
194, 1–3 *Ak tu priecīga, / Ak tu svētīga,
Vasarsvētku dienīna!*

Ps. 122

*Es priecājos ar tiem, kas uz mani saka: iesim Tā Kunga
namā. (..) Tā Kunga, mūsu Dieva, nama labad es meklē-
šu Tavu labumu.*

Ap. d. 17:22–31

*Un Pāvils stāvēja augstās tiesas laukuma vidū un sacī-
ja: jūs, atēniešu vīri, visai es jūs redzu jo dievbijīgus. (..) Tāpēc ka Viņš.. pasauli tiesās taisnībā caur vienu Vīru.., kad Viņš To no mirušiem ir uzmodinājis.*

Kas ir tas, kas notiek dievkalpojuma telpā? Kādam nolūkam tā celta? Kas ir dievkalpojums? Kas ir tā saturs?

Vispirms jāpalūkojas tanīs kalpošanās, kas notiek ārpus kristīgās draudzes, kur arī kāds dievkalpojuma raksturs ir saskatāms.

Visur tur, kur cilvēki iemācījušies atzīt Dieva esamību vai dievību esamību, pacēlās jautājums: kādas ir mūsu attiecības ar dievību, kādām tām jābūt? Šis jautājums tūdaļ skar cilvēku pašu un rada nepieciešamību šīs attiecības nodibināt, nodrošināt, kopt. Cik tālu ir bijis iespējams izsekot cilvēku dzīvi, ir arī liecības, ka ir notikušas dieviem kalpošanas, upurēšanas, pielūgšanas. Tas saistās ar “otras” pasaules esamību, un vēstis no šīs otras pasaules pieskaras cilvēkam šinī pasaulē un

šini dzīvē. Apbedījumu vietās, pat tūkstoš un desmittūkstoš gadu vecās, ir atrasti līdz ar kauliem ieroči, rotas lietas, darba rīki. Ir notikušas mirušo atnākšanas vai nu sapņos, vai kā citādi. Šie primitīvie cilvēki nojauta otras pasaules esamību. – Pirmās kalpošanas laikam ir bijušas tādas: salabt ar tiem tur, viņā pusē, ar senču gariem un varbūt vēl ar ko, kas tur varētu būt. Ja to rokā ir mūsu laime un nelaime, kaut kas ir jādara, lai tie uz mums turētu labu prātu. Kaut kas ir jāmaksā, jādod, jāupurē. Ļaunuma novēršana, labuma izlūgšanās un meklēšana. Dod no sevis – no labības, no mantas, pat no savas miesas. Tā Indijā nomaitā kādu locekli, piemēram, tura roku dūrē, kamēr nagi izaug cauri rokai un roka nokalst; vai skatās saulē, kamēr acis atsakās klausīt, – lai iegūtu svētlaimi. No otras puses – maģija, kur ar kādu izdarību, rīcību kāda dievība vai spēks darītu manu prātu. – Te ir sākusies kalpošana dieviem: upurēšana, maksas pieņemšana. Tas kādreiz izvērsās drausmīgās lietās – tiek dieviem upurēti kara gūstekņi vai brīvprātīgie, kur uzšķērš dzīvu cilvēku un izrauj sirdi. – Šīs lietas pieminētas tādēļ, ka visus šos cilvēkus pamatu pamatā vada doma, ka ir kādi spēki, varas, dievi un tie visi ir tādu spēku pilni, ka no tiem atkarīga dzīvība un nāve, laime un posts. Tās ir primitīvās attiecības ar dieviem.

Cilvēki nepalika šini limenī, tie gāja arī tālāk. Tā apustulis Pāvils raksta par grieķiem, kur bija dievu tēli. Indijā – nogremdēšanās lūgšanā, kalpošana garīgos priekšnesumos. Nav normāla cilvēka dvēseles – neatkarīgi no attīstības stāvokļa –, kas nejustu dievības esamību un neskaidrotu attiecības ar to. Mēs stāvam atkarībā no tā, ko dievība prasa no mums.

Kristīgā draudze, turēdama dievkalpojumu, nedara neko neparastu. Un tomēr mēs stāvam kaut kur citur. Šo starpību mums pasaka apustulis, runādams uz atēniešiem. Viņš ir atradis altāri *Nepazīstamam Dievam*.⁷⁰ – Kāds, kas ir domājis dziļāk, ir nojautis, ka visi šie tēli ir ārēja čaula, kas nemaz neskaras pie paša Dieva – mēs Viņu nepazīstam. Pie šī altāra sastopamies ar ilgām pēc Dieva. Apustulis paskaidro, cērt

pagānisma būtībā iekšā un rāda starpību, kas ir mūsu ticības atšķirība. Kristīgā ticība stāv vienā pusē, viss cits stāv otrā pusē. Piepildījums un skaidrība: mūsu Dievs ir tērpies miesā, Viņa Dēls mums ir rādījis Tēvu. Šī ietērpšanās bija vajadzīga, lai mēs Dievu pazītu, citādi cilvēki dzīvo no meklējumiem vien.

Kristīgā draudze savā pirmsākumā palika turpat, kur viņa bija bijusi pirms Svētā Gara izliešanas: sinagogās, templī, un turpināja piedalīties jūdu dievkalpojumos – ar to starpību, ka apustuļi un vēlāk viņu mācekļi ņēma vārdu un deva liecību par Jēzu Kristu, sludināja, ka ir vajadzīga atgriešanās no grēkiem.

Apustuļu darbos 2 ir teikts, ka *visi, kas bija ticīgi, palika kopā un visas lietas tiem bija kopā; ..tie turējās kopā templī vai namos, maizi laužīja un barību ņēma ar sirds vientiesību un prieku.*⁷¹ – Šīnī dīglī vēl nespējam saskatīt visu kristīgā dievkalpojuma būtību un skaistumu, bet būtiskais tur ir: maizes laušana – kā Jēzus Kristus to lauza Zaļajā ceturtdienā. Apustuļi pildīja Jēzus Kristus pavēli. Līdztekus ir notikusi draudzes kopība vispār: visi kopā sanāca barību ņemt – tādi draudzes mielasti, brālība pie galda, maizes savstarpēja dalīšana, brāļu milestība. Kaut kas piepildās no Dieva pavēles: *tev būs mīlēt Dievu, savu Kungu, un savu tuvāku.*⁷²

Kristīgās draudzes dievkalpojuma sirds un serde ir Svētais Vakarēdiens. No tā ir izaudzis viss pārējais kristīgais dievkalpojums: lūgšana, slavēšana, Svēto Rakstu lasīšana un skaidrošana. Bet pašā vidū ir Svētā Vakarēdiena svinēšana. Mācība, pamācība, paskaidrojums par ticības lietām nāk neatvairāmi līdz, bet pamats ir kopība pie Dieva galda, ko ir klājis Dieva Dēls.

Dieva Gara darbošanās visā bagātībā un pilnībā ir izpaušies dažādi, ārkārtīgi pilnīgi. Tāpat garīgās dziesmās – tad, kad sirds aizgrābtībā ir likusi likt kopā šos vārdus un melodijas. Kristīgās draudzes bagātība dažādos veidos ir Svētā Gara izpausme.

Āmen.

*Olaines dievnama altāris un kancele.
Idejas autors un īstenotājs – mācītājs R. Feldmanis*

*Altārsienu veido dolomīta plāksnes
ar iecirstu vīnstīgām apvītu krustu.
Uzraksts virs altārsienas:
ES ESMU PIE JUMS IK DIENAS
LĪDZ PASAULES GALAM*

Kristīgās draudzes dievkalpojums

II

510, 1–2 *Mēs pateicam Tev, Debess Tēvs,
Par Tavu vārdu zeltu.*

236, 1–3 *Ak, kā ir tā stunda svēta,
Kad Tev, Jēzu, dodamies..*

738, 2–3 *Velc man', lai es ticēt varu,
Svaidi man' ar Savu Garu..*

248, 1–3 *Nāc, ak, Debess Tētīt, / Žēlīgi mūs svētīt..*

Ps. 100

*Gavilējiet Tam Kungam, visa pasaule. Kalpojiēt Tam
Kungam ar prieku.. (..) Jo Tas Kungs ir labs; Viņa žēlas-
tība paliek mūžīgi, un Viņa patiesība līdz radu radiem.*

Ap. d. 2:42–47

*Un tie pastāvēja apustuļu mācībā un draudzībā, maizes
lauzīšanā un Dieva lūgšanā. (..) Un Tas Kungs pielika ik
dienas pie draudzes, kas tapa svētīgi.*

Mēs kavējamies pie dievkalpojuma tā, kā to izjūt dabīgais cilvēks. Visur tur, kur cilvēkam ir atskārsme par Dieva esamību, notiek arī kalpošana Dievam.

Pestītājs saka: *Dievu lūdzot, neplāpājiēt kā pagāni.*⁷³ Tas attiecas uz izplatītajiem grieķu pielūgšanas veidiem, kas sastāvēja no garām slavinājuma odām, kuras tika dieviem sacītas templī. Pestītājs sacīja, ka šī garīgā plāpāšana nav neko vērtā. – Grieķiem bija arī mistērijas – baismīgas, noslēpumainas tiem, kas ilgojās pēc mūžīgās dzīvības, pēc taisnības Dieva priekšā, pēc savu grēku nomazgāšanas. Šie meklējumi ir bijuši ļoti nopietni, lai arī tie neko nevarēja dot.

Un nu mēs stāvam kristīgā dievkalpojuma priekšā. Kas tas ir?

Jūdu augstais priesteris reizi gadā ieiet vissvētākajā vietā ar upura asinīm⁷⁴ un pēc tam apslacina draudzi ar šīm asinīm par salīdzināšanas un grēku piedošanas zīmi. – Viss tas, kas ir līdz Kristum, ir tikai cilvēku minējumi un meklējumi. Mūsu bezgalīgā priekšrocība ir tā, ka mums ir dots tas, ko cilvēki tikai ir minējuši: Kristus, kas ir ceļš, patiesība un dzīvība.⁷⁵

Kādā sakarā stāv dievkalpojums ar Jēzu Kristu? Vai Viņš to ir pavēlējis un iekārtojis? – Mūsu Kungs un Pestītājs nav noteicis nevienu rindiņu no mūsu dievkalpojuma. Mūsu dievkalpojums nebalstās uz to, ko Pestītājs būtu atstājis kā pavēli vai mantojumu. Mēs redzam: Pestītājs Kapernaumas sinagogā pēc ieraduma piecēlās lasīt, pēc ieraduma iet līdz vecākiem uz templi. Viņš templī māca un iet tur pielūgt. Viņš nav pret to bijis.

Pestītājs nav norādījis dievkalpojuma kārtību, bet gan iestādījis svētos iestādījumus: Kristību un Sv. Vakarēdienu, ir mācījis, kā Dievu lūgt, devis mācekļiem varu piedot grēkus. Viņš pats ir Dieva nams, Sava Tēva atspīdums. Viņš pats nav kristījis, bet atstājis pilnvaras to darīt Saviem mācekļiem. Savu klātbūtni Viņš ir atstājis ar vīnu un maizi. – Dievkalpojumā mēs meklējam atrast šīs saites ar Viņu. Apustuļi, mācekļi sapulcējās templī, bet arī jau nošķīrās nost no jūdu dievkalpojuma. Tālāk viņi rada draudzi, kas pastāv lūgšanās, maizes laušanā un draudzībā. Tā radās dievkalpojums ar trim elementiem: Dieva lūgšana – mūsu valodā – liturģija; apustuļu mācība – sprediķis; maizes laušana – Svētais Vakarēdiens.⁷⁶

Ar pavisāmē aci skatoties, kristīgās draudzes dievkalpojums atgādina pagānu dievkalpojumus: tur izlūdzas izveseļošanas, labu izdošanas u. tml. Taču mēs stāvam tālu no šīm lietām. Lūgšana, mācība, sakraments – tas viss ir centrēts uz Jēzu Kristu. Mēs neesam nākuši kopā, lai Dievu iespaidotu, lai kaut ko no Dieva izprasītu, lai Dievam pienestu upuri vai dāvanu. Dievam nekas nav vajadzīgs.

Mūsu dievkalpojums visās kristīgās baznīcās ir mūsu saites ar mūsu Kungu un Pestītāju un caur Viņu – ar Tēvu debesīs. Vecajam cilvēkam jānomirst, jāietērpjas Jēzū Kristū. Sevis nolikšana, sevis pakļaušana, atdošana Kristum un caur Kristu Dievam. Dievkalpojuma ceļš ir uz Viņu – saite ar Viņu. Dievkalpojums ir Svētā Gara darbs pie kristīgās draudzes.

Kristīgās draudzes sākumi ir jau apustuļu dienās. Tur nav runa par īpašu kārtību, bet būtiskie elementi ir bijuši pirmsākotnīgi. To ietērps, pasniegums ir veidojies ar katru paaudzi.

Pirmdraudzes dievkalpojums sadalījās divās būtiski atšķirīgās daļās: *missa catechumenorum*⁷⁷ un *missa fidelium, sanctorum* [lat.]. Jaunajiem draudzes locekļiem vajadzēja sniegt pamācību, virzienu uz dievkalpojumu. Pirmā daļa bija domāta tiem, kas vēl nebija kristīgās draudzes piederīgie, bet gribēja tādi kļūt. Tad viņus atlaida ar svētību: *ite, missa est*. Viņiem bija jāaiziet no dievkalpojuma telpas, jo tālāk notika vissvētākās lietas – Svētais Vakarēdiens. Īstajiem draudzes locekļiem atgādināja: tas ir visiem, kas esat kopā; neviens nedrīkstēja aiziet.

Šī divdaļība pastāvēja, kamēr bija kristīgie un nekristīgā apkārtnē. Vēlāk šī atšķirība izzuda, visi bija kristīgi cilvēki.

Tālāk dievkalpojums sāka veidoties divos virzienos: Austrumu baznīcas virzienā – Bazīlijs Lielais⁷⁸, Jānis Hrizostoms⁷⁹; Romas latīņu dievkalpojuma virzienā sevišķi darbojās Gregors Lielais⁸⁰. Katram no šiem veidiem ir savs skaistums un savs svinīgums. – Mūsu dievkalpojums ir veidojies uz Romas dievkalpojuma pamata, atmetot nost to, kas likās lieks un atmetams.

Katrā no šiem daudzveidīgajiem dievkalpojumiem mēs atrodam un atskārstam Gara atklāsmes un daudzveidības būtību.

Āmen.

Evaņģēliskās baznīcas dievkalpojuma kārtība

514, 1–2 *Prieks mums, Jēzu, sirdi pilda,
Kad pie Tevis steidzamies..*
341, 1–4 *Mans Dievs, es Tevi slavēt sākšu..*
718, 1–3 *Uz Dieva klintīm augsti celta
Stāv Kristus draudzes svētā pils.*
259, 1–2 *Tei slav' un teikšanu,
Sirdsmīlais Tēvs, mēs nesam..*

Ps. 95

*Nāciet, dziedāsim Tam Kungam priecīgi, gavlēsīm savas
pestīšanas patvērūmam. (..) Jo Viņš ir mūsu Dievs, un
mēs esam Viņa ganības ļaudis un Viņa rokas avis. (..)*

Esam nonākuši pie dievkalpojuma, kas notiek dievnamā vai citur. Cilvēku sapulce, kur dzied, runā un cilvēki tiek aizkustināti – to saka tie, kas dievkalpojumā nav ņēmuši dalību vai arī ir ņēmuši dalību, bet nav sapratuši vai nav gribējuši saprast.

Velti meklēt Pestītāja vārdos, kā ir jānotur dievkalpojums. Viņš pats ir piedalījies jūdu draudzes dievkalpojumā. Viņš norobežojis mācekļus no nepareiziem virzieniem, brīdinot – nepļāpājiēt kā pagāni, neizplūstiet dzejā un jūsmā. Uz jautājumu, kā būtu jālūdz Dievs, Viņš teicis īsu, bet ārkārtīgi saturīgu lūgšanu. Tā uz laiku laikiem ir palikusi. “Mūsu Tēvs” – tas izsaka mūsu patieso attieksmi pret Dievu. Tur nekas nav par visvarenību, par augstību, nav puķainu vārdu. Šī lūgšana ir kļuvusi jebkuras kristīgās draudzes, jebkura dievkalpojuma neatņemama sastāvdaļa.

Ceļas cilvēki un saka, ka dievkalpojuma kārtība nav vajadzīga, ka tā ir pat kaitīga. Ar Gara darbošanos nesaskanot, ka dievkalpojums iepriekš jāsapatavo. Jāgaidot, lai nāk Svētais Gars pār ļaudīm. Ir tāda cilvēku grupa – kvēkeri –, kas dreb it kā no Svētā Gara skāriena. Visi sanāk un gaida mierīgi, vai

Gars nāks pār kādu. Ja nāk, tas lūdz vai liecina, ja nenāk – visi mierīgi iet mājās. – Ir citi, kas pilnīgi brīvi tura savas lūgšanas, skaidrošanas, dziedāšanas. Tas, ko Gars skāris, iet priekšā, liecina un skaidro. – Tas liktos it kā pareizi. Bet jāpatur vērā dzīves tiešamība, arī dievišķo lietu kārtība. Dieva Gars gan pūš, kurp gribēdams, bet ne katrreiz tur, kur cilvēki šo Garu grib iegūt vai pieveikt. Iznāk tā, ka Gars nemaz nenāk, bet cilvēks tikai iedomājas vai arī nokļūst citu garu varā, un cilvēks vairs nemaz nespēj sakarīgi runāt, pārējie to nesaprot. Apustulis Pāvils uzstājas kā kārtības nodibinātājs un saka: labāk runāt piecus saprotamus vārdus nekā daudz nesaprotamu.⁸¹ Notiek sapulcītes, kur cilvēks sevi uzskāņo, kamēr zūd lietu sakars, un cilvēki saka: redzi, Dieva Gars ir nācis pār šo cilvēku. – Bet nez vai Dieva Gars? – Ļaunie gari atrod dažādus ceļus un sevišķi pie šādiem iejūsminātiem un eksaltētiem cilvēkiem. – Dievs nav nekārtības, bet kārtības Dievs, miera Dievs.⁸²

Dievkalpojumā visam jānotiek pēc kārtības, kā apustulis pamāca. Dievkalpojumu iezīmē kārtība, zināms gājums. Pie tā mēs gribam kavēties un to saprast. Dievkalpojumi ir veidoti Svētā Gara spēkā, rosinājumā, palīdzībā, apgaismojumā. Mēs reizē tiekam vadīti, mācīti saprast, ievilkti līdz tai kārtībā, kas mūsu pašu prātā neienāktu. Mēs esam it kā Dieva un ticības skolā, dievkalpojums mūs uz kaut ko vada.

Cilvēks saka: arī mājās varot lūgt Dievu. Bet tas nav tas pats. – Apdāvināts bērns tomēr nedrīkst palikt mājās un pats kaut ko mēģināt saprast. Viņš jau daudz ko samācījies, bet tas nav tas, ko viņš gūs, skolā iedams.

Dievkalpojums ir mūsu dvēseles un ticības gara disciplīna. Šī kārtība nav, lai mūs spiestu, bet lai mūs vadītu. Katoli saka, ka dievkalpojums ir dziedāta dogma. Mēs tiekam ievadīti lūgšanas daudzveidībā – atšķirībā no tiem, kas lūdz tikai savā kambarī un lūdz tikai par savām vajadzībām.

Dievkalpojumā notiek aizlūgšana, pielūgšana, kas ir tas augstākais. Te mēs mācāmies lūgšanu tās daudzpusībā. Ir jau skaisti lasīt mājās, bet mēs kādreiz paejam garām – mūs

neskar īstais tajā dienā domātais vārds. Dievkalpojumā mēs topam ievadīti Dieva vārda patiesībā. Dievkalpojumā ir sakraments – dievgalda svinēšana, kas nemaz nevar notikt cilvēka kambarī un sirdī. Tas ir iespējams tikai draudzes vidū.

Dievkalpojumā darbojas it kā divas puses: dievkalpojuma turētājs, vadītājs – mācītājs, garīdznieks, un tam pretī stāv draudze. Tās divas daļas nav atšķirtas. Šī mijiedarbība ir paša dievkalpojuma būtība: uzruna un atbilde, vēstījums un atbilde. Draudze arī piedalās dievkalpojumā – ne vien klausīdamās vai klāt būdama, bet arī līdz darbodamās. To uzsver Mārtiņš Luters. Pareizticīgajiem un katoļiem liela nozīme ir koriem; tie veic lielu dievkalpojuma daļu.

Evanģēliskās baznīcas dievkalpojums ir veidojies uz Romas baznīcas dievkalpojuma pamata. Tā ir tā pati Romas baznīcas mesa, tikai saīsināta, reducēta uz dievkalpojuma būtiskajām sastāvdaļām. Tie paši elementi sastopami pareizticīgo dievkalpojumos. Liturģijā ir vieni un tie paši gājieni, tikai citādi izpausti.

Kas īsti ir bijis reformas darbs?

Vispirms Luters atraidīja domu, ka dievkalpojums notiek draudzei nesaprotamā valodā. Ko tas līdz, ja tu nesaproti? Kā tu uz to vari teikt “Āmen”?⁸³ – Dievkalpojums latīņu valodā ir ļoti skaists – skaistās valodas un izteiksmīguma dēļ, bet nevar prasīt, lai visa kristīgā pasaule prastu latīņu valodu un lūgtu latīņu valodā.

Senajā Romas valstī (kas bija divdaļīga), kur ienāca un nostiprinājās kristīgā ticība, – tās rietumu daļā (Holandē, Francijā, Spānijā, Portugālē, Ziemeļāfrikā) valdīja latīņu valoda un valsts austrumu daļā (Balkānu pussalā, Mazāzijā, Sīrijā, Palestīnā, Ēģiptē) bija grieķu valodas pārsvars. Notika tā, ka austrumu daļā kristīgā ticība sastapās ar kultūras tautām – grieķiem, asīriešiem, ēģiptiešiem – ar izkoptu valodu, rakstniecību, literatūru. Tāpēc austrumos dievkalpojums izveidojās ne tikai grieķu valodā, bet arī citu kultūras zemju valodās. Bet rietumu daļā palika latīņu valoda, jo ciltīm, kas tās zemes apņēma, nekādas īstas rakstu valodas nebija; tā-

dēļ par baznīcas un izglītības valodu tur palika vienīgi latīņu valoda.

Mārtiņš Luters, pārtulkodams Svētos Rakstus vācu valodā, nodibināja šīs valodas literāros pamatus. Galvenais, ka draudzei jāsaprot, kas notiek dievkalpojumā, cilvēkiem jāprot atbildēt un lūgt. Ir lietas, kas bija tīri cilvēciskas, pēc kurām nebija nepieciešamības. Piemēram, mesā Svētā Vakarēdiena iestādišana: *„Viņš ņēma maizi savās svētajās, cienījamās rokās, pacēla acis uz Tevi, Tēvs, .. ņemiet un ēdiet visi no tās, tā ir mana Miesa..* Tālāk: *..saņēmis kausu savās svētīgajās, svētajās rokās, teica: šis ir manu Asiņu biķeris, jaunās derības ticības noslēpums, kas ir izlietas par grēku piedošanu..*⁸⁴ – Te ir ienācis kaut kas neīsts. Tā nav sacīts Svētajos Rakstos, mēs te kaut ko pārgreznojam, un tas mazina svētas, skaidras vienkāršības tiešamību un varenību. Neklājas pārgreznot un pārsaldināt, tiešas lietas savā vienkāršībā ir spēcīgākas. Nav jāiestarpina, kas tas ir – “ticības noslēpums”⁸⁵ – *mysterium fidei* [lat.]. Mēs paši zinām, ka Svētais Vakarēdiens ir ticības noslēpums. Tāpēc Mārtiņš Luters šo dievkalpojumu ir atvedis atpakaļ uz viņa būtiskajām, dziļi nopietnajām, bet augstajām formām.

Ar ko sākas dievkalpojums?

Pati draudze ir dievkalpojuma sācēja – to sāk ar kādu dziesmu no Dziesmu grāmatas⁸⁶. Dziesma ir sagatavošanās uz kaut ko, tā ir pirmā runa un vēršanās uz Dievu. Dziesmām ir jābūt attiecīgi sakārtotām un izvēlētām, piemērotām attiecīgā dievkalpojuma raksturam atkarībā no Baznīcas gada laika, no pasludināmā dievvārda, no sakramenta svīnēšanas: tie ir elementi, kas nosaka draudzes dziesmu saturu un izvēli. Visskaistākās dziesmas ir tanī pašā laikā arī lūgšanas. – Mūsu jaunajā⁸⁷ Dziesmu grāmatā nav pareizi saprasta korāļa un garīgās dziesmas atšķirība. Piemēram, *Tin, māmīņ, dzijas kamolīti.*⁸⁸ Tā ir skaista peršīņa, kas varbūt var aizkustināt sentimentālu cilvēku, bet tas nekādā gadījumā nav korālis. *Rīta zvaigzne, nakts kad zūd,*⁸⁹ – tā jau ir lūgšana. – Ir korālis, un ir čalojums. Dievkalpojumā dziesmai ir

jābūt korālim. Grēku nožēla, pateicība, slava, ticības apliecinājums, aizlūgšana – tam ir jābūt dziesmā.

Dievkalpojums iesākas ar dziesmu, kas iezīmē laiku, kurā mēs stāvam. Piemēram: Adventā – *Vārtus pušķojat un ielas mēžat..*⁹⁰, Ziemassvētkos – *Klusa nakts..*⁹¹ Mēs it kā vēlreiz lūkojamies Kristus piedzimšanas notikumā. Vai – *Ak tu priecīga..*⁹² Šāda dziesma paņem mūs un liek Dieva gājumā. Mēs esam jau pacilāti uz augšu, Svētā Gara skārumā. Ja dievkalpojumā sirds un prāts ir aizkustināts līdz, – tā ir Svētā Gara darbošanās. Dievs Svētais Gars ir ar jums, ar visiem. Mēs vienmēr stāvam Viņa iedarbošanās laukā. Tas ir dievkalpojuma skaistums un Viņa apsolījums.

Āmen.

Dievkalpojuma pirmā daļa Introīts

494, 1–2 *Jel mosties, Gars no vecām dienām, ..*

332, 1–4 *Ak, kaut man tūkstoš mēles būtu..*

210, 3–4 *Mutei vārdus dodī, / Mūsu dvēš'li modī,
Jēzu pieminot.*

170, 1–5 *Jau vakars klāt, ak, apstājies!
Kungs Jēzu, vai Tu secen ies'?*

Ps. 43

*Tiesā mani, Dievs, un iztiesā manu tiesu pret nesvētiem
ļaudīm.. (..) Ko tu bēdājies, mana dvēsele, un esi tik ne-
mierīga manī? Cerē uz Dievu..*

Ps. 96

*Dziedait Tam Kungam jaunu dziesmu, dziedait Tam
visa pasaule. (..) Pielūdziet To Kungu svētā glītumā,
priekš Viņa vaiga lai dreb visa pasaule. (..)*

Dievkalpojumu sāk ar pirmo draudzes dziesmu, kas tiek dziedāta no Dziesmu grāmatas. Tā esam pienākuši pie pirmā piederuma – Dziesmu grāmatas. Tur sakopoti vairāki simti dziesmu, dažāda satura, bet visas par Dievu un dažādiem notikumiem.

Dziesmu grāmatu visskaistāk raksturo Anna Brigade-re. Ar kādu prieku un bijību mazā Annele šķirsta vecākās māsas jauno Dziesmu grāmatu un atrod visskaistāko dziesmu: *Ak, kaut man tūkstoš mēles būtu!*⁹³ Šeit tēlojumā ir ielikts tas jaukais, siltais, kas ir draudzes locekļu attiecībās ar Dziesmu grāmatu – reizē bijība, mīlestība un drebšana. Tur atrod, ko gribētos pateikt Dievam, bet kur pašam vārdu pietrūkst. – Mūsu vecvecākiem Dziesmu grāmatas lietošana bija svēts un bijājams darbs, tās pārlūkojot un padziedot. Dziesmu vārdi kļūst par pašu vārdiem, ar ko atvērt Dievam

savu sirdi. Vairāk nav jāatver Dziesmu grāmata – dziesmas ir jau zināmas. Dziesmu grāmata kļuvusi kā saite no mājas uz baznīcu, no cilvēka dvēseles uz Dievu, uz Svētā Gara žēlastību – un atkal atpakaļ uz cilvēku.

Ar Dziesmu grāmatu draudze iesāk dievkalpojumu. Par mūsu Dziesmu grāmatu mēs sakām pateicību Mārtiņam Luteram: tautai jāsaprot Dieva vārds un tautai pašai jāpiedalās dievkalpojumā. Nepietiek ar to, ka koris skaisti dzied svešā valodā. M. Luters pārcēla no latīņu valodas daudz senos dziedājumus tautas valodā. Arī viņa paša dzejotās dziesmas – *Dievs Kungs ir mūsu stiprā pils*⁹⁴ un citas – dzied ne vairs koris, bet pati draudze veido dievkalpojumu līdz. Bet katoļu un Austrumu baznīcā pastāv kora dziedājumi – atbildes uz priesteru teikumiem. Tas ir ļoti skaisti. Vai mēs neesam kaut ko pazaudējuši? Mūsu Baznīcā arī var būt koris, bet dievkalpojums var notikt arī bez kora.

Vienā pusē – apmācītā kora saskanīgums un skaistums, otrā pusē – draudzes piedalīšanās, parasti vienbalsīgi. Draudzes aktīva klātbūtne mūsu uztverē ir labāka par pasīvu piedalīšanos. Mūsu baznīcās arī ir kori, lielā baznīcā – pastāvīgi. Bet ko viņi dzied? Ir radies piedauzīgi pasaulīgs teikums: “koris kuplina dievkalpojumu”; “dievkalpojums ar priekšnesumiem”. Tas ir pretīgi. Dievkalpojumu kuplināt nav iespējams. Nekas nav tik skaists kā dievkalpojuma skaidrās, vienkāršās liturģiskās līnijas; kuplināt to nevar. Priekšnesumi ir vietā kādā zālē, uz skatuves, bet ne baznīcā. Šeit notiek lūgšana, teikšana, slavēšana. Mūsu kora praksē šai ziņā ir daudz šķība un greiza. Tas nenozīmē, ka trūktu kantātes, oratorijas. Garīgās mūzikas krājums ir neizsmeļama aka, milzīgs plašums. Bet izvēle: vai to izvēlas mācītājs, vai kora vadītāji – un tiem bieži ir slikta gaume un garīgas dziesmas izpratnes trūkums. Sāk baznīcā pat atskaņot dziesmas no operām, piemēram, no Tanheizera.

Vai jūs nezināt, kādam Garam jūs piederat? Tanheizers ir pilnīgi pasaulīga opera, kuras sižeta pamatā ir izlaidīgais cilvēks, kas gājis pie pāvesta, bet pāvests viņu nolādējis – ap

to grozās viss šis saturs. – Nav piedzīvots, ka pāvests patiesu grēku nožēlotāju būtu atraidījis vai nolādējis. – Un mums ir vajadzīgs šis svētceļnieku koris baznīcā!

Mēs neesam baznīcā tāpēc, ka smuki skan. Ja mākslinieks vai koris nodzied parastu korāli, – cik tas ārkārtīgi skaisti un svinīgi skan! Tas iekļaujas dievkalpojumā.

Ir daudz sliktas gaumes un nepareizas izpratnes. Korim ir sava vieta, bet tā ir īsti jāatrod un jānoskaidro mūsu Baznīcā. Neatņemama dievkalpojuma sastāvdaļa ir draudzes dziedātā dziesma.

Pirmo dievkalpojuma dziesmu dzied, parasti pieceļoties kājās. Mēs izpaužam ar kādu savu ārējo izturēšanos savu iekšējo stāju. Tā, arī dievnamā esot, cilvēka stājai ir sava nozīme. Kāds franču domātājs teicis: pieklājība, tāpat kā dziļa doma, nāk no sirds. To var attiecināt uz to pieklājību, kādai jāvalda dievnamā. Kājās piecelšanās ir pirmais pagodinājums un ievēribas parādījums.

Mēs no sava ērtuma izejam un stājamies godbijības stājā. Mēs pagodinām mūsu Kunga un Pestītāja klātbūtni – dziesmā. Tas nav domāts mācītājam, bet Dievam. Kad mācītājs stājas kalpošanā, viņš ir ne vairs kāds cilvēks vai paziņa, bet gluži kas cits. Ceļos nomešanās ir dziļas pazemības, dziļas lūgšanas, arī pateicības zīme, kur mēs stājamies tiešā attiecībā ar Dievu: lai mūsu augums kļūtu mazāks Dieva priekšā. Austrumu baznīcā ir vēl pieres noliekšana pie zemes.

Dievkalpojuma⁹⁵ liturģiskais iesākums – introīts – ir pirmie teikumi, kurus garīdznieks nolasa – daļu pret altāri, daļu pret draudzi, uz ko draudze atbild ar slavas dziesmu: “Kā iesākumā bija..”

Introīts cēlies tais laikos, kad draudze dziesmu nedziedāja. Ienāk priesteris un saka: “Dieva Tēva, Dēla un Svētā Gara vārdā.”

Introeo ad altare Dei.. [lat.] – *Es ieeju pie Dieva altāra* – ir introita burtiskā nozīme. Tie ir vārdi no 43. Dāvida dziesmas [Ps. 43:4 parafrāze]; tas ir t. s. Introita psalms⁹⁶ jeb Kāņņu

psalms, jeb Ieiešanas psalms. To sauc par Altāra kāpņu lūgšanu; uz to atbildēja ministrants.

Introitus – ieiešana; ieiešana Dieva namā. Pirmā daļa ir it kā lūgšana, vērsta pret Dievu, otrā daļa – it kā atbilde no Dieva puses. Pēc introita satura jau saprotam dievkalpojuma saturu. Lielākoties tie [introita tekstā] ir psalmi.⁹⁷ – Katreiz introita lasījums beidzas ar “mazo” *Gloria*: “Gods lai ir Tēvam, Dēlam un Svētajam Garam,” uz ko draudze atbild: “Kā bija sākumā, tagad un vienmēr, un mūžu mūžos. Āmen.” Tas ir pirmais ticības apliecinājums.

Āmen.

Introits, bikts

238, 1–3 *Atdarait man krāšņos vārtus,*

Vediet mani Ciānā..

295, 1–3 *Kungs, Tava žēlastība / Par sauli gaišāka..*

313, 1–3 *Man žēlastība notikusi,*

Kas iet pār visu padomu..

345, 4 *Teici To Kungu! Pār tevi Viņš svētību bēris..*

Ps. 43

Tiesā mani, Dievs, un iztiesā manu tiesu.. (..) Ko tu bēdājies, mana dvēsele, un esi tik nemierīga manī? (..)

Ps. 51

(..) Apžēlojies par mani, ak, Dievs, pēc Savas žēlastības, izdeldē manus pārkāpumus pēc Savas lielās sirds žēlastības! (..) Dieva upuri ir satriekts gars; salauztu un sagrauztu sirdi Tu, Dievs, nesmādēsi. (..)

Šī Dāvida dziesma ir viena no spēcīgākajām grēku nožēlas dziesmām. Mūsu lūgšanās, kādas mēs uz Dievu raidām, grēku nožēla ieņem svarīgu, būtiski neatvairāmu vietu. Kā gan lai dievkalpojumā iztrūktu grēku nožēlas lūgšana?! Tā ir nepieciešama, jo no sākta gala ir bijis tā, ka visa mūsu tuvošanās Dievam ir tuvošanās bijībā un drebēšanā savas necienības un Dieva godības priekšā. Tāpēc bikts ir dievkalpojuma sākumā, tā ir it kā sagatavošanās uz dievkalpojumu. Dievkalpojuma noturētājs un draudze ir kopā grēku nožēlā.

Introits jeb Kāpņu lūgšana Romas baznīcā ir grēku nožēlas lūgšana pie kāpnēm, vēl nedodoties altārī, – tā ir grēku nožēla un piedošana [starp priesteri un ministrantu]; tad altārī notiek grēku nožēla [starp priesteri un draudzi], un tikai tad nāk dziedāta svinīga mesa.

Evaņģēliskā baznīca ir paturējusi pašu būtiskāko pamatdomu – grēku nožēlas lūgšanā apvienojas priesteris un draudze, visi vienā kalpošanas kopībā.

Pirmais notikums pēc draudzes dziesmas un introita – draudze pāriet pie grēku nožēlas. Tā var jau sākties ar draudzes dziesmu *Es savus grēkus sūdzos* – tā jau ir psalma lūgšana, izteikta dziesmas vārdos. Dziedātājs lūdz grēku piedošanu un žēlastību. Sākuma dziesma var arī nebūt bikts dziesma, bet arī tad tā sagatavo cilvēku uz nopietnību.

Kā ir jāizturas draudzei? – No ērtā sēdēšanas stāvokļa piecelšanās ir godbijības stāja – vecākā, cienīgākā priekšā. Draudze, iesākot dievkalpojumu, pieceļas pirmās dziesmas laikā, līdz ar to it kā sveicinādama mūsu Kunga līdz-ienākšanu. Pirms dievkalpojuma nav jāapspriež savas cilvēciskās lietas, nav jātrokšņo. – *Tas Kungs ir Savā svētā namā; klusu Viņa priekšā, visa pasaule!*⁹⁸ Šai telpā ienākot, kļūstam godbijīgi, vispirms – ar klusumu, savu garu un prātu ceļam preti Dievam. Ienākot – klusa lūgšana, ne vienmēr tikai “Mūsu Tēvs” (varbūt bērniem). Nav nosacījumu un robežu; ar lūgšanu liekam savu dvēseli Viņa ziņā un lūdzam svētību – lai tas, kas notiek dievnamā, nāk arī pie mums, proti, Dieva valstība. Šis nams ir lūgšanas nams; lūgšana var sākties ar pirmo soli, kad mēs ienākam. Mūs nesaista īpaši nosacījumi, kā, piemēram, altāra sveicinājums⁹⁹ u. c.

Kā izturas cilvēks lūdzot? – Dažādi: piecelšanās, pieliektā galva un augums rāda godbijību. Ceļos nomešanās ir dziļāka pazemības izpausme. Vēl dziļāka – nomešanās pie zemes (biežāk pareizticīgo baznīcā). Nav pareizi uzvesties ar seju uz sēdekļa – vienmēr sejai ir jābūt pret altāri. Mēs stāvam vaigu vaigā ar svētumu, ko reprezentē tas, kas ir uz altāra. Soliem ir jābūt ērtiem, lai var būt stāvus vai ceļos. Saliktas vai noliktas rokas arī ir sava veida izpausme. Saliktās rokas nozīmē padotību, saistības zīmi ar Kristu. Saliktās rokas aptver un ieslēdz cilvēka augumu, cilvēks ir it kā sakopots. Roku atvēršana svētības saņemšanai – pareizticīgo baznīcā. Tās ir ārējās izpausmes, bet tās runā līdz.

Introita laikā arī draudze ir piecēlusies. Runāšana uz Dievu – mācītājs pret altāri – un Dieva apsoliņums – pret draudzi. Abas daļas izpilda garīdznieks. Tas noslēdzas ar: “Gods lai ir Tēvam, Dēlam un Svētajam Garam,” uz ko draudze atbild: “Kā iesākumā bija, kā tagad ir un kā būs no mūžības uz mūžību. Āmen.” – Tas ir t. s. “mazais” *Gloria*, pirmais slavinājums, ar ko draudze stājas Dieva priekšā. Mēs neapliecinām trīs Dievus, bet gan vienu Personu tās trijos veidos.

Bikts pieslēdzas tūlīt introitam. Liturģija ir norisa, kur garīdznieks un draudze ir vienlīdz līdzdalīgi. – Pēc “mazā” *Gloria* seko uzaicinājums uz grēku nožēlu – ar brīvu uzaicinājumu, ar psalmu, ar Dieva vārdu. Ja dievkalpojums ir bez dievgalda, ir īsinātā bikts. Tikpat garīdznieks, kā draudze, pievēršdamies altārim, no metas ceļos – tā ir dziļa un nopietna pazemošanās. Tikai ar savu vainu nolikšanu īsti stājamies pie dievkalpojuma. Katoļi te notur šķīstīšanās rituālu – mēs varam būt tikai grēku nožēlotāji, žēlastības pasludinātāji un saņēmēji.

Bikts teikumi ir tie, kas mums jau zināmi. Nav nepareizi, ja draudze arī saka šos teikumus līdz ar skaidru, noteiktu balsi. “Visužēlīgais Dievs un Tēvs, mēs Tev sūdzam savus daudzkārtīgos grēkus un noziegumus, ar ko gan esam pelnījuši Tavu dusmību un Tavu sodību. Uzlūko mūs žēlīgi un piedodi mums visus mūsu grēkus Tava mīļā Dēla, mūsu Pestītāja Jēzus Kristus, nopelna dēļ.”¹⁰⁰ – Tam pieslēdzas īsa grēku nožēlas antifonija: *Kyrie eleison*¹⁰¹ [gr.] – “Kungs, apžēlojies! Kristu, apžēlojies! Kungs, apžēlojies!” Šīs lūgšanas laikā draudze paliek ceļos. Tiek pasludināta absolūcija – piedošana: “Tas visuspēcīgais un mūžīgais Dievs par mums ir apžēlojies Kristū Jēzū un Viņa dēļ piedod mums visus mūsu grēkus, un mums dod žēlastību, ka atgriežamies un iemantojam mūžīgo dzīvošanu.”¹⁰² – Tas ir apsoliņums tiem, kas patiesi un no sirds savus grēkus nožēlo un piedošanu lūdz. Te nav nekā noslēpumaina, neizprotama, bet tas ir kaut kas ārkārtīgi nopietns. Tas ir dievkalpojuma sliexsnis,¹⁰³ pie kura

mēs noliekam savas vainas. Draudze to apstiprina ar “Āmen” un pieceļas.

Seko “lielais” *Gloria in excelsis* [lat.] – “Gods Dievam augstībā” – par to, ka caur Kristu un Viņa nākšanu ir dots miers virs zemes, jauna dzīve, grēku piedošana. Draudze atbild: “Gods lai ir Dievam augstībā.”¹⁰⁴ Kristus Ciešanu laikā atkrit teikums “Gods Dievam augstībā”, tai vietā – slava Kristum: “Tas Jērs, kas tapa nokauts, ir cienīgs ņemt slavu un godu, un pateicību mūžīgi.” Tas top atzīmēts attiecībā uz Kristus upuri. Un draudze atbild: “Ak, šķīstais Dieva Jēriņ..”¹⁰⁵ Āmen.

Biķeru dievnama altāris Ciešanu laikā.

Bikts

Ps. 43

Tiesā mani, Dievs, un iztiesā manu tiesu pret nesvētiem ļaudīm.. (..) Ko tu bēdājies, mana dvēsele, un esi tik nemiērīga manī? Cerē uz Dievu..

Ps. 103

Teici To Kungu, mana dvēsele, un viss, kas manī, Viņa svēto vārdu. (..) Viņš piedod visus tavus grēkus un dziedina visas tavas vainas. Viņš izglābj tavu dvēseli un dzīvību no samaitāšanas un pušķo tevi ar žēlastību un apžēlošanām. (..)

Bikts – grēksūdze – ir īstais dievkalpojuma sagatavošanas veids. Nolikot visas lietas, kas mūs kavē, traucē, šķir, it kā nomazgāties, lai tīri stātos Dieva priekšā. Evaņģēliskā draudze nešķiro dievkalpojuma dalībniekus – garīdznieku un draudzi. Viss attiecas vienlīdz kā uz vieniem, tā uz otriem. Pēc “mazā” *Gloria* sākas bikts, kur garīdznieks ieslēdz sevi kopīgi līdz ar draudzi.

Bikts formulas veidi var būt vairāki. Ja dievkalpojums ir bez Svētā Vakarēdiena, ir saīsinātā bikts formula. Draudze var tapt uzaicināta garākas uzrunas – bikts runas veidā vai arī var būt īsi teikumi vai paskubinājumi. Garajā biktī – noslēdzas ar lūgšanu: “..dodi palīgu un spēku, ka varu atgriezties.” Tam pieslēdzas dziedātais: “Kungs, apžēlojies!”

Grēksūdzē ir vairākas daļas: uzruna – mēs griežamies pie Dieva žēlastības; tālāk – atzīstam savus grēkus un pārkāpumus. Šie teikumi mūs skar ļoti dziļi. Tie noved mūs pie grēka apziņas – ka esam grēkojuši domās, vārdos un darbos. Katrs šis vārds krīt uz mums kā pārbaudes vārds; jūtam savas domas, vārdus, darbus atsegtus Dieva priekšā; apzināmies savu grēcīgumu un lūdzam pēc Dieva žēlastības, jo mūsu grēcīgās domas, vārdi, darbi varētu saistīties arī ar Dieva sodu,

atšķirtību no Dieva un svētlaimes. – Tā bija grēka atzīšana. Tālāk nāk nožēlošana – “tas man no sirds žēl un gauži sāp”. Un tālāk lūgšana: “Žēlo laipnīgi mani, nabaga grēcinieku.. dodī.. spēku, ka varu atgriezties.” Tas, ka mēs Dieva priekšā varam nākt, ir Jēzus Kristus upuris un salīdzinājums, kura dēļ mums nebūtu jācieš Dieva sods. Paļāvība uz Jēzu Kristu. Ja šīs paļāvības nav, nonākam Dieva priekšā ar visu savu grēku nožēlu nedrošā un baigā stāvoklī: *Ak, Kungs, kas pastāvēs!*¹⁰⁶ Dieva priekšā stāvēt var tikai ar drebēšanu – taisnā un svētā Dieva priekšā, un mūsu lūgšanas ir kā augstos gaisos raidītas, un mēs nezinām, vai nāks kāda atbilde. – Mēs apliecinām, ka mēs neesam kaut kāda dieva atzinēji, bet ka mēs esam Kristus ļaudis. Tikai tāpēc mēs drikstam Viņam tuvojties, ticēt un cerēt, ka Viņš žēlos. Kristus ir mūsu vienīgais atbalsts, mums pašiem nav nekādas taisnības.

“..dod man žēlīgi Svētā Gara spēku, ka varu atgriezties.” Mēs šinī bikts lūgšanā izejam cauri visai ticības apliecībai. Tas ir Svētā Gara palīgs un spēks, ka mēs varam nožēlot savus grēkus un cerēt uz piedošanu. Tas, kas cilvēkiem vai pašam sev ir solīts, ir kā smiltīs ar pirkstu rakstīts.

Te pieslēdzas beidzamā, dziedātā daļa: *Kyrie, eleison, Christe, eleison* [gr.] – Kungs apžēlojies, Kristu apžēlojies! Tam pieslēdzas absolūcija – grēku piedošanas apsoliņums. To draudze saņem, ceļos nometusies. Apsoliņums iemantot mūžīgo dzīvošanu. Šie vārdi ir apsoliņums tiem, kas savas vainas Dieva priekšā ir dziļā sirds vientiesībā un patiesībā nožēlojuši. Ja ir dievgalds, vēl seko bikts apstiprinājuma jautājums. “Ja nu šī ir jūsu patiesa grēku sūdzēšana un lūgšana, .. es jums pasludinu Dieva žēlastību un apliecinu grēku piedošanu.”

Garīdznieks pasludina grēku piedošanu (Mt. 16:19 – apsoliņums Pēterim). – Katoļu baznīca ir krasāka un saka, ka priesterim ir tiesības grēkus piedot vai paturēt. Evaņģēliskā baznīca nav atraisījusies no šīm tiesībām. Arī evaņģēliskajā baznīcā ir šīs tiesības izšķirt, vai nožēla ir patiesa vai liekulīga. Kur ir tiša grēkošana, rupja noziegšanās, tur nevar būt piedošanas.¹⁰⁷

Grēksūdzē pastāv sirds sagrauztība, lūpu izteiktā atzišanās un nožēla, savas vainas labošana. Ir jābūt sagatavotai un salauztai sirdij, kas sajūt žēlumu, sāpes un kaunu. Ir jāapstiprina – jā, es nožēloju un gribu vērst par labu!

Vai mēs tā nenonākam pie personīgās bikts – kad garīdzniekam uzticam savas vainas, saņemam padomu vainas labošanai? – Ap šo bikti ir bijis daudz visādu vēju. Mārtiņš Luters nav uzstājies pret bikts iestādījumu, bet pret tās aplamu lietošanu.

1517. g. pie Vitenbergas pils baznīcas durvīm Dr. M. Luters piesita 95 tēzes un aicināja uz disputu. Pirmā tēze bija: “Kad mūsu Kungs un Pestītājs Jēzus Kristus saka: *atgriezieties no grēkiem*, tad Viņš ir gribējis teikt, ka visa kristīgā cilvēka dzīve ir nožēlošana un atgriešanās.” Tieši bikts bija tā, kas bija nonākusi nejēdzīgā lietošanā, un ar to sākās Reformācija. Smagu grēku izpirkšana ar smagiem pienākumiem, piemēram, ceļojot uz svētajām vietām, kas toreiz bija bīstams pasākums; sevi nododot dzīvības briesmās (ejot krusta karā), – tā varēja izpirkt savu vainu. Bet var arī to aizstāt ar lielu savas mantas daļas nodošanu. Pret to uzstājās M. Luters, uzaicinot par šīm lietām uz disputu. Tas dispuits nenotika, bet uzaicinājums iedarbojās kā uguns pie pulvera mucas.

Pie mums arī var pastāvēt privātā bikts; ja jūt savu sirdi apgrūtinātu ar vainām, tad lai nāk pie sava garīdznieka un saņem tur [piedošanu un] padomu – tāpat kā miesas sāpēs iet pie ārsta. Tas ir liels grūtums, ja kāds nes savu nastu līdz un nenoliek. Cilvēka dvēsele nav izmainījusies no Ābrama laikiem – vai nu viņa ir liksma un mierīga Dievā, vai nemierīga un sagrauzta grēku apziņā. Te nāk arī velns ar saviem padomiem: meties uz galvas virpulī, noreibinies! – Nevis noreibināties, bet nomazgāties, atraisīties. Siet un atraisīt – tās ir pilnvaras, ko Kristus ir atstājis.

Bet vai var tā otram cilvēkam atklāt savas lietas, savus noslēpumus? – Tas ir atkal tāpat kā, pie miesas kaitēm ejot pie ārsta, – viņš drīkst aiztikt un jautāt visu. Tāpat kā ir ārsta noslēpums, tā ir arī garīdznieka noslēpums. Kristīgās drau-

dzēs garīdznieks ar stāšanos savā kārtā un ar amata uzņemšanu dod zvērestu – neviena vara¹⁰⁸ nav tiesīga atprasīt viņam uzticētos noslēpumus. Vainas atklāšana un apkopšana mīlestībā un uzticībā – tās lietas paliek tikai garīgā amata nesēja atbildībā.

Vai bikts ir sakraments? – Pareizticīgie un katoļi bikti ietilpina sakramentos. Mūsu Baznīca ir pret sakramentiem godbijīgāka – tikai tas, ko Pestītājs ir iestādījis, ir sakraments. Bikts ir sakramentāla, tuva sakramentam.

“..tad uz tādu jūsu grēksūdzi un lūgšanu es, kā aicināts un iecelts Dieva vārda kalps, pasludinu jums, ka visi jūsu grēki jums ir piedoti Dieva Tēva, Dēla un Svētā Gara vārdā.” Un atlaiž ar: “Eita Dieva mierā!”

Noslēdzas tas ar t. s. “lielo” *Gloria*: “Gods Dievam augstībā” – par to, ka mēs kā atjaunots radījums stāvam ar šķīstītu sirdi un atjaunotu garu. Draudze atbild: “Gods lai ir Dievam augstībā..” – ar to beidzas bikts daļa dievkalpojumā.¹⁰⁹

Visa bikts daļa ir sagatavošanās bijībā un nopietnībā, tā ir šķīstīšanās evaņģēliskajā baznīcā.

Uz to lai Dievs mums palīdz!

Āmen.

Salutācija, lekcija, Ticības apliecība

247 *Mīlais Jēzu, šeitān mēs / Tavus vārdus klausīt nākam.*

503 *Kungs Dievs, mēs šeitān kopā esam*

Un lūdzam Tevi zemīgi..

86, 2–3 *Es zinu, kas man rāda / Še gaismu tumsībā..*

125, 4–5 *Tavs vārds, ak, Jēzu, lai jel pilda*

Pavisam manu dvēseli..

Ps. 119:129–135

Tavas liecības ir brīnišķas, tādēļ mana dvēsele tās tura.

(..) Apgaismo Savu vaigu pār Savu kalpu un māci man

Tavus likumus.

Ebr. 4:12–13

Jo Dieva vārds ir dzīvs un spēcīgs.. Un Viņa priekšā..

visas lietas ir atsegtas un redzamas..

Līdz “lielajai” *Gloria* (ieskaitot) ir tikai dievkalpojuma sagatavojošā daļa – mūsu atraisīšanās no pasaulīgām, grēcīgām, necienīgām lietām. Tā sagatavo mūs stāvēšanai Dieva pagalmā, lūgšanai, pateicībai, slavēšanai. Kad ir pasludināta Dieva žēlastība, kas notikusi Kristū Jēzū, uz to atbildam ar pateicību: “Gods Dievam augstībā.” Lielajos svētkos vēl mēdz dziedāt lielo slavējumu: “Miers virs zemes, un cilvēkiem labs prāts.” Tas ir ļoti sens kristīgās slavas dziesmas teksts.¹¹⁰ – Kristus Ciešanu laikā – 7 nedēļas – netiek sacīts “Gods Dievam augstībā”, bet cita slavināšana, kas attiecas uz Pestītāju un Viņa ciešanām: “Tas Jērs, kas tapa nokauts, ir cienīgs ņemt slavu un godu, un pateicību mūžīgi.” Draudze uz to atbild ar dziesmu, kas izteic Pestītāja godību Viņa ciešanās: “Ak, šķīstais Dieva Jēriņ..” Katrs introits Ciešanu laikā beidzas ar vārdiem: “Sodība guļ uz Viņu, caur ko mums miers nāk, un caur Viņa brūcēm mēs topam dziedināti.”

Tad sākas dievkalpojuma nākošā daļa; to sākam kā tādi, kas ienākam dievnamā kā nomazgāti.

Tas sākas ar sveicienu, salutāciju: “Tas Kungs lai ir ar jums!” Tas ir vēlējums, lai svētais trīsvienīgais Dievs būtu ar katru no tiem, kas šeit sapulcēti. Draudze atbild ar preti vēlējumu: “Un ar tavu garu.” Skaists ir šis savstarpējais vēlējums, jo arī garīdzniekam kalpojot ir vajadzīgs, lai Dieva Gars būtu ar viņa garu, lai varētu pasniegt Dieva vārdu tā, lai tas būtu par celsmi un stiprinājumu draudzei.

Tam seko uzaicinājums lūgt Dievu – kolektas lūgšana (*colligere* [lat.] – savākt kopā, sakopot). Te ir sakopots viss, kas ir nepieciešams pie dievkalpojuma. Mēs lūdzam pēc Svētā Gara klātbūtnes. Šī lūgšana ir tik vienkārša un tik satura pilna, ka neprasa paskaidrojumus. Tā ir lūgšana, lai mūsu sirds un prāts, un domas vēršas uz Jēzu Kristu, lai mūsu dzīve būtu saskanīga ar Viņa svēto patiesību, – un beidzas ar tālāku skatījumu – “kamēr mūžīgi svēti būsim”. Un ne caur mums pašiem, bet “caur Jēzu Kristu”. – Šī lūgšana var mainīties atkarībā no Baznīcas gada laika vai dievkalpojuma rakstura.¹¹¹ Piemēram, Ciešanu laikā: “..Tu neesi taupījis Savu vienpiedzimušo Dēlu..” Bet vienmēr lūgšanas saturs ir tas: lai mēs būtu sagatavoti saņemt tās dāvanas un žēlastību, ko Dievs mums grib pasniegt. Draudze atbild: “Āmen, āmen,” – patiesi, tiešām!

Šai lūgšanai seko Svēto Rakstu lasījums – lekcija. To lasa vienreiz. Katoļu baznīcā to lasīja divreiz: vispirms Epistula¹¹², tad dzied t. s. Pakāpienu psalmu¹¹³, un tad lasa Evaņģēliju. – Epistulu un Evaņģēliju lasa katru savā altāra pusē. Pie mums otrais lasījums ir sprediķa teksta lasījums. Vienmēr tiek lasīti divējādi Raksti: Evaņģēlijs un Epistula – apustuļu raksti – vai Vecās Derības lasījumi. Ja altāra lekcijā lasa Evaņģēliju, sprediķis dibinās uz Apustuļu darbiem, Vēstulēm vai uz Veco Derību.¹¹⁴

Mūsu Baznīcas kārtībā ir stingri paredzēts, kas katrā svētdienā jālasa, – tās ir perikopes. Lai neatkārtotos gadu no gada, pastāv vecā perikopu rinda un vēl trīs citas rindas; tā

ik pēc četriem gadiem notiek šo perikopu rindu¹¹⁵ atkārtošānās. Tas neierobežo Svēto Rakstu lasīšanu vēl plašāk un vairāk ārpus noteiktajām rindām. Tā mēs darām trešdienas vakara dievkalpojumos. Tāpat, kur notiek bikts runa, tur arī bikts uzrunas sacītājs var izvēlēties tekstu brīvi, protams, ņemot vērā dievkalpojuma vispārējo saturu.

Katoļu baznīcā lasījumi bija latīņu valodā, un lielākā draudzes daļa tos nesaprata. – Pašai vārdu skaņai nav nozīmes: ja tā ir nesaprotama, tā ir drīzāk buršanās. Elementārā skaidrības prasība, ko ieviesa M. Luters, paredz, lai katrs Svēto Rakstu vārds tiktu runāts saprotamā valodā.

Lasījuma atbilde ir trīskārt dziedāts “Aleluja”¹¹⁶ (ebr. – slavējiet Dievu!). Kāpēc šāda atbilde, ir saprotams no tā satura, kas mums ir priekšā celts. Nav neviena cita dāvana tik dārga kā tas, ka Dievs uz mums runā Savu vārdu. Ļoti cienīgā manta tiek saņemta ar pateicību un slavu. – Ciešanu laikā neklājas paaugstināta slavēšana, kad stāvam sava Pestītāja ciešanu nomāktībā. Tad draudze atbild ar “Āmen”.

Pirmo dievkalpojuma daļu noslēdz Ticības apliecība. Līdz šim tās visas bija lūgšanas: pateicība, grēku piedošana, lūgšana pēc Svētā Gara, un nu – Ticības apliecība. To var ievadīt paskubinājums – “Apliecināsim savu svēto kristīgo ticību!” Uzaicinājumu var arī nesacīt, jo ir pats par sevi saprotams, ka mēs apliecinām savu ticību trīsvienīgajam Dievam. – Arī Ticības apliecību varam uzskatīt par lūgšanu. Mēs stāvam Dieva vaiga priekšā, mūsu sirds, prāts un domas, un jūtas izteic to, ka mēs esam Viņam pieķērušies un pateicību parādā.¹¹⁷ Tā ir atbilde Dievam, tātad arī lūgšana.

Mēs dievkalpojuma sākuma daļā piedzīvojam, cik daudzveidīga ir lūgšana. Kādas lielas vērtīgas lietas pazaudē cilvēki, kas neienāk baznīcā, bet saka, ka viņi pielūdz Dievu savā kaktiņā! – Savā nodabā mēs varam ļoti sirsnīgi lūgt un tas arī jādara, bet bieži mēs riņķojam tikai ap sevi, paliekam paši lūgšanas centrā un runājam ar Dievu tikai par šīm savām lietām. Trūkst liturģijas vadīšanas, ar ko mēs tiekam vadīti lūgšanas bagātībā, lūgšanas daudzpusībā.

Kas ir patiesi Dieva lūdzējs mājās, tas nevar neienākt dievnamā. Tās lūgšanas ir abas kopā – mājā un baznīcā.

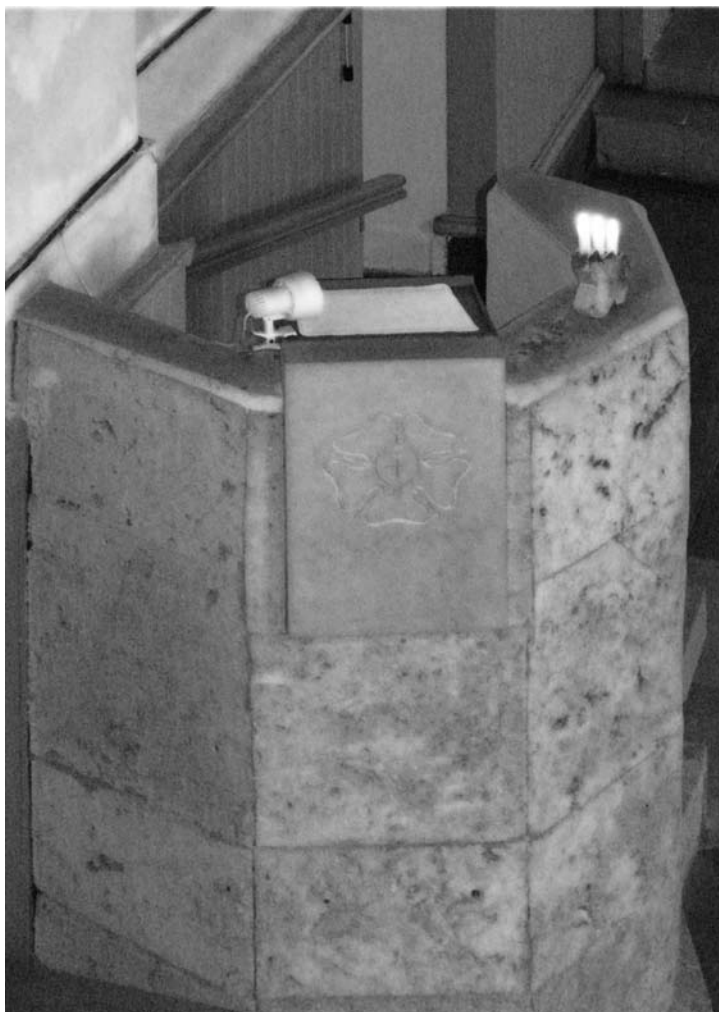
Ticības apliecībai atbilde ir trīskārtējs “Āmen”.

Parasti mēs sakām Apustuļu ticības apliecību, un tas ir pareizi, svētīgi un labi, ka draudze šo apliecību saka līdz. Viena mute un viena sirds runā vienu apliecinājumu uz Dievu. – Augstajos Baznīcas svētkos tiek sacīta Nīkajas ticības apliecība – garāka un svinīgāka, bet saturs ir tas pats. Šīs Ticības apliecības ir kopīgas ar pārējo kristīgo baznīcu.

Ar trīskārtēju “Āmen” pēc Ticības apliecības noslēdzas sākuma liturģija – pirmā, dievkalpojumu ievadošā, daļa. Sākas otrā daļa – Dieva vārda pasludināšanas daļa – sprediķis. To ievada draudzes dziesma, kura atbilst pēc iespējas Dieva vārdam, kas tiek sprediķojot apcerēts.

Sākot ar M. Luteru reformācijas kustību, sprediķis ir ievirzīts dievkalpojumā kā nepieciešama daļa. Agrāk, katoļu baznīcā, tas nebija obligāts.

Āmen.

*Olaines dievnama kancele – veidota no šūnakmens
ar priekšpusē dolomītā iecirstu Lutera rozi.
Idejas autors un darba iniciators – R. Feldmanis.*

Dievkalpojuma otrā daļa – kanceles daļa

Sprediķis

514, 1–2 *Prieks mums, Jēzu, sirdi pilda,*

Kad pie Tevis steidzamies..

516, 1–3 *Skaidrs ir Dieva vārds..*

238, 4–6 *Manu cietu sirdi dari / Jel par zemi auglīgu..*

170, 1–4 *Jau vakars klāt, ak, apstājies!*

Kungs Jēzu, vai Tu secen ies?

Ps. 119:75–81

*Es zinu, Kungs, ka Tavas tiesas ir taisnas.. (..) Manai
dvēselei slāpst pēc Tavas pestīšanas; es ceru uz Taviem
vārdiem.*

Lk. 4:31–32

Viņš [Jēzus] nogāja uz Kapernaumu..

Esam nonākuši pie dievkalpojuma otrās daļas, kas ļoti atšķiras no iepriekšējās. Iepriekšējā bija sagatavošanās dievkalpojumam: bikts, piedošana, slava, pagodinājums, Dieva vārda lasījums, Ticības apliecība. Otrajā daļā liturģija it kā pārtrūkst.¹¹⁸ Draudzes dziesma sagatavo uz to, kas turpmāk sāksies: kanceles daļa, kas sevī ietver sprediķi, lūgšanas, aizlūgšanas, paziņojumus draudzei. Šī dievkalpojuma daļa notiek paaugstinātā vietā dievnama vidū – no kanceles, lai sadzirdamība būtu labāka. Šī daļa ir cieši saaugusi ar t. s. sprediķošanu. – Kad vēl nebija kanceles, bīskaps sacīja pamācības no sēdekļa, kas bija aiz altāra, – no katedras. Katedrāle – bīskapa sēdekļis. Kad pāvests runā *ex cathedra* [lat.], tad viņš ir nemaldīgs, paskaidrodams savus dogmatus.

Tālākā dievnama telpas izveidē radās paaugstināta vieta – ambons, un tālāk, kā atsevišķi izbūvēta vieta – kancele, no kuras tiek teikts sprediķis.

Cancelle [lat.] – iežogojums, treliņi, kas atšķir altāri no draudzes telpas; sākumā no šīs vietas sludināja.

Kāda vieta ir kanceles daļai dievkalpojumā? Tā it kā pārtrauc liturģiju, dziedamo daļu. Romas baznīcā šai daļai ir mazāka nozīme, sākumā¹¹⁹ vispār nebija sprediķa; arī Austrumu baznīcā sprediķošana notika tikai atsevišķos gadījumos. Tagad arī šais abās baznīcās sprediķošanai ir liela ievērība: nepietiek ar mistēriju vien, kur norisinās dievišķie brīnumi. Kad XIII gs. cēlās ķeceru kustība, kas novērsās no baznīcas pārmērībām, priesteru necienīgas dzīves, tas tad prasīja skaidrību. Tad katoļu baznīca ieskatīja, ka ir nepieciešama izskaidrojošā daļa, kur varēja arī paskaidrot ķeceru nepareizības. Tad cēlās dominikāņu ordenis (pēc mūka Dominika) – *ordo praedicatorum* (lat. – sprediķotāju ordenis), kur dominikāņu mūki speciāli pievērsās sprediķošanai. Viņi vēl izcēlās ar inkvizīciju un nežēlību pret tiem, kas atkāpušies no Romas katoļu baznīcas. Sprediķoja mūku ordeņa priesteris. Austrumu baznīcā sprediķis nāca vēlāk. Jānis Zeltamute (Hrizostoms) bija apdāvināts sprediķotājs, Dieva vārda skaidrotājs, kurš piesaistīja ar to daudz cilvēku.

Kas ir sprediķis? Garīdznieks dodas kancelē un saka runu. Tā ir svinīga runa, citi saka – mākslīgi būvēta runa, lai radītu iespaidu un pārliecību. Saka arī – svētruna. Bet, par cik vārdu “svēts” mēs lietojam piesardzīgi, labāk to nelietot.

Vācu *Predigt* nācis no latīņu *praedicare, praedicatio* – paziņošana, pavēstīšana. Grieķu *homilia*¹²⁰ nozīmē to pašu.

Kur mēs šīs lietas sastopam Svētajos Rakstos? Mūsu Pestītājs nav norādījis dievkalpojuma kārtību, nav pavēlējis, nav ieteicis.

Kad Viņš pats bija mūsu vidū, nebija ne dievkalpojuma, ne sakramenta. Bet Evaņģēlijs ir pilns, ja tā var teikt, ar Jēzus Kristus sprediķiem. – *Un tie ļoti brīnījās par Viņa mācību, jo Viņa vārdi bija vareni.*¹²¹ Mateja evaņģēlijā mēs lasām Kalna sprediķi. Jēzus Kristus pakāpās kalnā, ap Viņu bija ļaužu pulki, un Viņš mācīja, – veselas trīs nodaļas ir pilnas ar šo sprediķi. – Genaceretes ezera krastā Viņš iekāpa laivā, lai

būtu kāds atstatums no ļaužu pulkiem, un Viņš mācīja no laivas. Šo paraugu atrodam arī pie apustuļiem – ar metodisku aizrādījumu, piemēram, Vēstulē Titam (1:4–9), lai iet pa pilsētu un ieceļ bīskapus – vīrus ar labu slavu, kas *pastāvīgi turas pēc uzticamā vārda mācības, .. pārmācīt tos, kas turas pretī*.¹²² Viņam ir jābūt spējīgam paskaidrot mācību. Mēs nerunājam cilvēku domas, svinīgu, mākslīgu runu. Mēs runājam, palikdami vārda mācībā, Dieva vārdā, ar to gan pamācīdami un stiprinādami, gan pārmācīdami tos, kas turas pretī Dieva patiesībai. – Tā to arī saprot visa kristīgā draudze jebkurā savā izpausmē. Mājās lai katrs paņem Jauno Derību un vēlreiz pārlasa vietas, kur Jēzus Kristus ir sprediķojis – arī līdzībās, kur ietverta Dieva patiesība tēlos, vārdos, līdzībās, ko mēs varam uztvert un saprast, – patiesībā tie ir sprediķi.

Ar M. Luteru reformāciju sprediķošanai ierādīta ievērojama vieta. Sprediķis tika pacelts par nepieciešamu katra dievkalpojuma sastāvdaļu. – Radās ieskaits, ka cilvēks iet baznīcā klausīties sprediķi. Tas ir pat nogājis līdz neizpratnei, un evaņģēliskajā baznīcā baznīcēni un pat mācītāji sāk uzskatīt liturģiju tikai par ievadu, bet par galveno – sprediķi. Tā nav pareiza uztvere, – mēs nākam, lai piedalītos dievkalpojumā, ne vien lai klausītos sprediķi. Evaņģēliskajā baznīcā raksturīga ir līdzvērtība starp Dieva vārda izskaidrošanu un sakramentu. – Nonākot pie sektām ar viņu atmodas kustību un īpašajām sapulcītēm, tur gan viss pastāv tikai no runātāju sacītājiem runām, pārējais ir tikai tāds saturētājs rāmis – draudzes un kora dziesmas, kāda lūgšana. Mēs neesam šī gara ļaudis un nekad nesakām, ka nozīme ir tikai sprediķim.

Jelgavas Nikolaja baznīcā agrāk bija rezervēti soli, noslēgti, par tiem bija īpašs ziedojums. Nepatīkamākais bija tas, ka tie ļaudis nāca tikai noklausīties sprediķi un citu neuzskatīja par svarīgu.

Kas tad galu galā ir sprediķis? Kāda ir mēraukla? – Sprediķa mēraukla pēc negrozāmas paražas un likuma ir tā, ka nenotiek nekāda brīva runa (par dzejoļiem vai domu graudiem). Katrs sprediķis ir piesaistīts pie Dieva vārda, pie Svē-

tajiem Rakstiem, un nekā citādāk. Lai būtu kārtība Dieva vārda paskaidrošanā, Baznīcas gadā ir noteiktas Svēto Rakstu vietas, kas jāapcer draudzes vidū: Jaunās Derības teksti un Apustuļu darbi vai Vecās Derības teksti paredzēti četriem gadiem. Tas ir vajadzīgs garīgās disciplīnas dēļ. Ja tekstu atstāj savai izvēlei, var sākt riņķot ap sevi vien. Svētajos Rakstos ir vietas, kas mūs vairāk pievelk, un citas, kurām paejam nevērīgāk garām. Kur tura dievkalpojumus vairāk kā vien svētdienā – arī nedēļas dienās vai pavisam sevišķā reizē, var notikt arī cita teksta izvēle. Sprediķa dziļākā būtība ir nevis svinīgā vai mākslīgā runa, bet gan dzīvais Dieva vārds. Šeit sastopamies ar tikpat lielu brīnumu un svētumu kā pie sakramenta. Dieva vārds ir dzīvs un ass, un spēcīgs, un, kad tas ir nolasīts, tas runā uz mums citādi nekā pašu lasīts.

Pēc Dieva vārda nolasīšanas – lūgšana, lai Svētais Gars nāktu, apgaismodams un Savu vārdu atdzīvinādam. Ja varētu sacīt, ka Svētais Gars runā caur šo cilvēku, Dieva vārds atdzīvojas, notiek brīnums – tas paliek cilvēka sirdī uz mūžu, esam sakustināti, satriekti, sasildīti vai iepriecināti –, tad Dieva ierocis ir bijis vājā cilvēka mute par celsmi un uztaisīšanu draudzei. – Par sagatavošanos tam teoloģija māca, ka nedrīkstam Svētos Rakstus izmantot tikai par aizsegu, lai vērptu cilvēcisku domu pavedienu.

Norma ir: neaizēnot, neapklāt, nenošlāpēt to, kas ir Svēto Rakstu un dievišķās patiesības lielums un svētums. To mēs redzam arī, lūkojoties praviešos, apustuļos. Runa ir par Svēto Garu, kas caur praviešiem runājis. Svētā Gara skubinājumā un spēkā jānotiek runāšanai katrā dievkalpojumā.

Āmen.

Izturēšanās dievnamā un dievkalpojumā

491, 1–3 *Gaisma, kas no debess ausa,*

Jēzus, mūsu saulīte..

503, 1–3 *Kungs Dievs, mēs šeit kopā esam..*

86, 2–3 *Es zinu, kas man rāda / Še gaismu tumsībā..*

125, 4–5 *Tavs vārds, ak, Jēzu, lai jel pilda*

Pavisam manu dvēseli..

Jņ. 1:1–14

Iesākumā bija Vārds.. (..) Un Vārds tapa miesa un dzīvoja mūsu vidū, pilns žēlastības un patiesības, un mēs redzējām Viņa godību, tādu godību kā vienpiedzimušā Dēla no Tēva.

Ps. 119:81–105

Manai dvēselei slāpst pēc Tavas pestīšanas. (..) Tavs vārds ir manas kājas spīdeklis un gaišums uz maniem ceļiem.

Vakar (31. VIII 1976.) Somijas arhibīskaps Marti Simojoki¹²³ kalpoja Jēzus baznīcā, un mēs izjutām, ka Dieva Gars mūs visus aizdedzināja. Dabūjām arī dzīvo pamācību – kas ir Dieva vārds un kāda nozīme ir tam, ka Dieva vārdu pasludināja: no tā mēs dzīvojam. Dieva vārds ir jāņem tā, kā tas ir – viss un pilnībā. Tas palīdz dzīves gājumā, apgaismodams katru soli. – Te mēs redzam un piedzīvojam, kas ir pasludinātais Dieva vārds. Jāsaka Dievam pateicība un slava, ka esam guvuši Dieva Svētā Gara svaidītu patiesības parādību un apgaismojumu.

Mūsu Evaņģēliski luteriskās baznīcas dievkalpojumā aktīvi piedalās visa draudze: ne vien dzied dziesmas, bet saka līdz Ticības apliecību un Svēto lūgšanu; varētu arī sacīt līdz kolektas lūgšanu.

Izturēšanās dievnamā un dievkalpojumā – mūsu Baznīcā šīs lietas ir maz ievērotas un koptas, it kā palikušas pašu ziņā. Ne tā tas ir Romas katoļu un Austrumu baznīcā. Tur katram ir noteikta stāja un izturēšanās visā dievkalpojumā. Arī paša cilvēka ārējā izturēšanās: vai tas nav vienalga? Vai nepienākam pie ārišķībām, kas pārvēršas par pašmērķi, ceremoniju?

Visu lietu mēraukla ir Dieva Gars, kas runā un darbojas uz mūsu garu. Kad dievnamā ienāk sveši ļaudis, kas nav saskārušies ar baznīcu, daži klusi un neuzkrītoši paliek pie durvīm, kaut ko vēro, atkal aiziet. Citi izrāda rosību – kā iestādē vai zoodārzā, un iedarbojas traucējoši. Bet kristīgā draudze? – Vai tas ir tikai ceremoniālisms? Piemēram, katoļu baznīcā: katrs, kas ienāk, metas ceļos, pārmet krusta zīmi, ar ceļa locījumu sveicina sarkano uguntiņu, kas iedegta pār sakramentu altārī. Austrumu baznīcā arī ar lielu godbijību pārstaigā dievnamu no vienas svētbildes pie otras; arī ceļos mešanās, krusta zīme, skūpstīšana.

Mūsu dievnamā tā nav. Mēs ienākot neizdarām sveicinājumu altārim – tas gan ir cienījama vieta, bet nav paredzēta tā godināšana un pielūgšana.

*Tas Kungs ir Savā svētā namā; klusu Viņa priekšā, visa pasaule!*¹²⁴ *Cik bijājama ir šī vieta! Še ir tiešām Dieva nams un.. debesu vārti.*¹²⁵

Kā gan citādi, ja Dieva vārds runā uz mums un Dieva Dēla iestādījumā līdz ar eņģeļiem un debesu pulkiem slavējam Dieva godību! To var darīt, stāvot uz debesu sliekšņa. Ne tādēļ, ka sakraments šeit ir, bet tādēļ, ka tas šeit notiek.

Mūsu ienākšana baznīcā vienmēr ir tāda, ka mēs sakām klusu lūgšanu, līdz ar to sveicinot šo vietu. Lūgšanu var turēt jebkurā stāvoklī – stāvot, sēžot, ceļos, pa ceļu ejot, trolejbusā braucot, – Dievs to dzird. Ir apstākļi, kur esam traucēti un kavēti savu godbijību izpaust. Baznīcā mūs nekas nekaķē. – Pareizticīgo baznīcā ne vien ceļos nomešanās, bet pat grīdas skaršana ar pieri. Indiešu draudze arī ar pieri pieskaras zemei. – Mums tā nav; ir iekārtoti soli, domāti sēdēšanai.

Slikti ir, ja soli ir sablīvēti pārāk cieši: nevar ne lāgā nostāties, ne ceļos nomesties. Tā gandrīz ir uzspiesta godbijības samazināšana. Ja ceļos nomesties – tad ne tā, ka uzmetamies sola sēdeklī un aizgriezamies no altāra. Sejai ir jābūt pievērstai altārim, jo no altāra mēs topam uzrunāti. – Tomēr tas nenozīmē, ka kādam vecam, slimam cilvēkam jādara tas, kas viņam ļoti grūti vai gandrīz neiespējami.

Liturģijas laikā nav tādas vietas, kur mēs sēdētu – tikai kājās stāvēšana vai ceļos nomešanās. Pirmo dziesmu dziedot, draudze pieceļas, mēs it kā sveicam Dieva ienākšanu Viņa svētā namā. Introits un atbilde – draudzei stāvēt. Kad nāk uzaicinājums uz bikti, nometamies ceļos. Un cik gan vēl daudz vairāk nākas ceļos nomesties, saņemot Viņa žēlastību – grēku piedošanas pasludinājumu! To nākas saņemt priecīgā pazemībā.

Pieceļamies, kad sakām: “Gods Dievam augstībā”, arī tad, kad ir dievgalda bikts.

Kolektas lūgšanu pēc Svētā Gara žēlastības Dieva vārda saņemšanai turam, kājās piecēlušies, ne sēdus. Pēc Ticības apliecības trīskārtīgā “Āmen” vēl stāvam.

Sprediķa dziesmu dziedam sēdus – līdz sveicinājumam, kas var būt dažāds: “Dieva Tēva, Dēla, un Svētā Gara vārdā,” vai apustuļu sveiciens: “Kunga Jēzus Kristus žēlastība un Dieva mīlestība un Svētā Gara sadraudzība lai ir ar jums visiem!”¹²⁶ Vai arī: “Žēlastība jums un miers no Dieva, mūsu Tēva, un Kunga Jēzus Kristus!”¹²⁷ – Tie ir sveicieni, ar kuriem apustuļi ir sveicinājuši draudzes savos rakstos. Šo apustuļu paradumu sveicināt draudzi mēs arī piekopjam. Šo sveicenu draudze saņem, kājās piecēlusies, tāpat arī Svēto Rakstu lasījumu. Dieva vārdam pienākas godbijība arī tad, ja mēs to kādu brīdi nesaprotam.

Tad seko īsa lūgšana: lai būtu Dieva žēlastība un Svētā Gara klātbūtne, lai saprotam Dieva vārdu. Svētais Gars vienīgais var to dot – kā Dieva vārda pasludinātājam, tā saņēmējam. – Katoļu baznīcā pēc Dieva vārda lasījuma priesteris pagriežas pret altāri, draudze ceļos dzied: *Dievs Svētais Gars*,

nāc pie mums klāt! Tas ir ļoti skaists paradums – ir svarīgi izlūgties Svētā Gara klātbūtni.

Tad sākas sprediķis. Draudze apsēžas, jo šeit ir zināms lie-tišķības brīdis: uzklausīt, sekot līdz, izprast, paturēt – tam ir vajadzīgs zināms ērtums, lai varētu to pilnīgi saņemt. Sēdē-šana palīdz klausīties.

Cik garam ir jābūt sprediķim? – Nekāda garuma mēra nav. Ja labas lietas nāk lielā daudzumā, cita pakal citai un ilgi, – vairs nevar uzņemt. Nevar un nedrīkst ar pārmērīgu ilgumu nogurdināt klausītāju. Briesmīgi ir, ja sprediķošanas vietā stājas runāšana par šo un to. *Vai! man, ja es nesludinātu Evaņģēliju!*¹²⁸ Es nezinu neko citu kā tikai Kristu, krustā sistu.¹²⁹ Runas par puķītēm, rozītēm, asariņām un māmuliņām nedrīkst būt. Kur tādā gadījumā ir palikusi apliecība par Jēzu Kristu? – Dieva vārds ir gaišums, kas apgaismo tumsību, parāda ceļu arī tumsai cauri. Un vienīgi Dieva vārds, cits nekas.

Sprediķa ilgums un saturs lai ir tāds, ko var uzņemt un paturēt. Lai redzam, ka Dievs ir Savu žēlastību parādījis.

Āmen.

Draudzes lūgšana

86, 1–2 *Es zinu stipru vietu, / Kur drošs es varu būt..*
502, 1–4 *Kristus draudze, svaidīta / Ar tā Gara elji, ..*
247, 2–3 *Mūsu prāts ir visai grūts,
Tumsība to aklu dara..*
341, 7–8 *Cik dārga man šī žēlastība!*

Ap. d. 4:23–31

*Un, vaļā atlaisti, tie nāca pie savējiem un pasludināja,
ko augstie priesteri un vecaji tiem bija sacījuši. (..) Un
tie visi tapa Svētā Gara pilni un runāja Dieva vārdu ar
drošību.*

Rom. 15:4–6

*Jo viss, kas ir papriekšu rakstīts, tas.. rakstīts par mā-
cību, lai mums būtu cerība.. (..) Ka jūs vienprātīgi vie-
nā mutē varat pagodināt Dievu un mūsu Kunga Jēzus
Kristus Tēvu.*

Esam pienākuši dievkalpojuma apcerē pie kanceles da-
ļas – pie tā, kas notiek šai paaugstinātajā vietā – kancelē. Kan-
celes ievērojamākā daļa ir sprediķis – Dieva vārda lasījums
un izskaidrojums. Bet te pieslēdzas cita, ne mazāk nozīmīga,
svarīga un būtiska kristīgai draudzei – draudzes lūgšanas¹³⁰
un aizlūgšanas daļa. Starp šīm divām daļām mēdz būt īss
dziedājums – draudzes vai kora –, bet tas var arī atkrist. Tā
ir tāda pauze, kas dod iespēju noslēgt to, kas bijis, un pievēr-
ties tam, kas nāk.

Lūgšanas daļa ir Dieva vārda izskaidrojuma tālākais tur-
pinājums, bet tā obligāti nav saistīta pie kanceles, tā var no-
tikt arī no altāra. Dažu apstākļu dēļ tomēr kancele ir šai lūg-
šanai piemērotāka.

Ko tas nozīmē – draudzes lūgšana?

*Viņi vienprātīgi lūdza Dievu.. vieta, kur tie bija sapulcējušies, nodrebēja, un tie visi kļuva Svētā Gara pilni..*¹³¹ – Mēs to negaidām, tas bija Dieva vienreizīgs darbs. Kad mēs paceļam sirdi, dvēseli un garu uz augšu visā sirds patiesīgumā, tās ir tās durvis, pa kurām Svētais Gars ienāk. Ja kāds no sirds ir lūdzies, viņš neaiziet, nebūdams sakustināts pie saviem pamatu pamatiem. Draudzes lūgšanā ietvertie ir apliecinājuši, ka tie nav vējā mesti vārdi, bet palīdzība. Ticīga cilvēka lūgšana ir debesu kāpnes – pa tām lūgšana uzkāpj pie Dieva un žēlastība nokāpj. Lūgšana ir ierocis un spēks.

Draudzes lūgšana ir spēks, kas lielā mērā virza visu kristīgo draudzi viņas dzīvē. Ja mēs Dievu nevarētu lūgt, mēs būtu kā nodzisuši. Lūgšana ir bijusi dievkalpojuma sastāvdaļa no pašiem sākumiem.

Lūgšana var būt ļoti daudzveidīga: mājā, savā kambarītī, saviem vārdiem, svinīgos vārdos izteikta liturģija. Lūgšana ir liela žēlastība un liela priekšrocība. Lai mūsu auss, domas un sirds draudzes lūgšanai seko, runā un domā līdz!

Ikviens kristīgās draudzes loceklis ir Dieva lūdzējs, un katrs zina, ko nozīmē Dievu lūgt, ko tas dod un kas tas ir. Bet šeit ir īpašs lūgšanas veids: draudzes lūgšana, kopīga lūgšana. To gan saka dievkalpojuma turētājs, bet tā ir domāta tā, ka to lūdz līdz visa draudze. Šīs lūgšanas saknes iet atpakaļ uz senām apustuļu dienām. Kad apustuļi atgriežas no saviem ceļiem un visi ir kopā, uzklausa, kā pasaules ārējie spēki strādā Dieva vārdam pretī, tad visi vienprātīgi lūdz. Tā ir bijusi liela kopīga lūgšana, liels pulks paceļ savu balsi un sirdi uz Dievu. Tā šī draudzes lūgšana ierindoja dievkalpojumā kā svarīga, nepieciešama daļa.

Kas ir šīs lūgšanas saturs?

Būtiskās daļas ir tās, ka mēs vispirms pievēršamies nupat apcerētajam Dieva vārdam un to, kas attiecas uz šo vārdu, nesam Dieva priekšā. Mēs piegriežamies tam, ko Dieva vārds uz mums ir runājis, mēs uz to reaģējam. Bez tam šinī lūgšanā ir ietvertas nemainīgas atkārtotas daļas, kas aptver kristīgo draudzi visā viņas kopumā un kristīgo draudzi vietējā zemē

un vietējā draudzē. – Lūgums, lai tiktu darīts zināms Dieva vārds un Viņa patiesība tiem, kas to vēl nepazīst, lūgšana par tiem, kas šo patiesību nes un izpauž. Par zemi un tautu, kur mēs dzīvojam, par tās garīgo un laicīgo labklājību. Tad šī lūgšana pievēršas draudzes locekļu grūtumiem un vajadzībām, aizlūgšanas par sevi vai par saviem tuviniekiem. Visa lūgšana noslēdzas ar to, ka mēs lūkojamies pretī mūžības lietām un lai mēs būtu tām sagatavoti. Mūžīgā dzīvībā, debesu valstībā visā tās godībā.

Šīs lūgšanas mēdz būt arī jau uzrakstītas priekšā, lai lūgšanas turētājs nenoietu tikai savās domās un neaizmirstu būtisko. Visas ietver pateicību par Dieva žēlastību.

Agendā ir visiem svarīgākajiem Baznīcas gada laikiem uzrakstītas lūgšanas. Tās mēdz iedalīt četrās daļās; katrs no šiem posmiem noslēdzas ar draudzes dziedātu lūgšanu.

1. Pateicība – “Kungs, mēs Tev pateicam,” un draudze dzied: “Dievs, Tevi slavējam, Dievs Kungs, Tev pateicam!”

2. “Kungs, paklausi mūs..” – un draudze: “Paklausi mūs, mīļais Kungs un Dievs!”

3. Pēc aizlūgšanām – “Palīdzi mums, mīļais Kungs un Dievs!”

4. Noslēgums – kad pievēršamies visubeidzamajām lietām: “Kungs Jēzu Krist, Tu Kungs un Dievs, paklausi, ko mēs lūdzamies!” – Šie teikumi var būt, var arī nebūt.¹³²

Lūgšanas paraugs tiek variēts, tā tiek veidota pēc draudzes vajadzības.

Šai lielajai lūgšanai var pieslēgties “Mūsu Tēvs”, ko draudze saka līdz, tā piedaloties draudzes lūgšanā. Bez “Mūsu Tēvs” lūgšanas nevar palikt neviens dievkalpojums. Bet Svētā lūgšana pieslēdzas draudzes lūgšanai tikai tad, ja netiek svinēts Svētais Vakarēdiens, kurā šī lūgšana ietilpst. Atkārtojums ir lieks. Katram teikumam ir sava vieta, citādi ātri var nonākt paseklinājumā. Kā sacīja Somijas arhibīskaps, mūsu papildinājumi vai sašaurinājumi Dieva vārdā var mūs novest tumsā.

Bet viena lūgšana ir priekšā rakstīta un teikumu pa teikumam lūgta – tā ir litānijas lūgšana Lielajā lūdzamajā dienā¹³³, Mirušo piemiņas dienā vai kādas briesmīgas nelaimes laikos.¹³⁴ Litānijas lūgšanas raksturs ir ļoti nopietns. Tā uzsvērti vēršas ar lūgumu visās situācijās, kas mums ir par postu. Jau sākums: “Kungs, apžēlojies! ..no visas maldīšanās, no visa ļauna, ..no ļaunas ātras nāves, ..no mūžīgās nāves – pasargi mūs, mīlais Kungs un Dievs!” Mēs esam aizmirsuši litānijas meldijas – “apžēlojies, ..palīdzi, ..paklausī, mīlais Kungs un Dievs!” Tā ir īsta grēku nožēlas, sāpju un bēdu lūgšana.

Āmen.

Draudzes aizlūgšana

197, 1–2 *Debeslietus, līsti, / Dzīvini un šķīsti*

Mūsu tuksnešus..

502, 1–4 *Kristus draudze, svaidīta / Ar tā Gara elji, ..*

238, 2–3 *Še es nāku, Kungs, pie Tevis,*

Kur Tavs svētais dzīvoklis.

341, 7–8 *Cik dārga man šī žēlastība!*

Ps. 145:18–21

Tas Kungs ir tuvu visiem, kas Viņu piesauc.. (..) Mana mute runās Tā Kunga slavu, un visa miesa teiks Viņa svēto vārdu mūžu mūžos.

1. Tim. 2:1–6

Tad nu es pamācu pār visām lietām, lai notiek lūgšanas, piesaukšanas, aizlūgšanas, pateikšanas par visiem cilvēkiem.. (..) [Kristus Jēzus] Sevi pašu ir nodevis par atpiršanas maksu priekš visiem par liecību savā laikā.

Kanceles dievkalpojuma daļas visas ir saderīgas savā starpā. Dieva vārds ir kā grauds, kas, iekrizdams zemē, atraisa ārkārtīgu dzīvotgribu un dzīvotspēku. Tas ir līdzeklis, ar ko Dievs runā uz mums, lietodams ieroci – pasludinātāju, dodot Svēto Garu tiem, kas pasludina, un tiem, kas uzņem. Mēs stāvam tikai vienīgi šī Dieva vārda patiesības spēkā un aizsardzībā. Neiedarbīgs Dieva vārds nav nekad.

Cilvēkus bieži vien saista nevis patiesība, bet tas, kas viņiem patīk, – tāda kā mode, arī garīgajās lietās, neskatoties uz to, vai tas kaut ko dod. Cilvēkos ir nevēlēšanās saņemt patiesību.

Spēks ir tas: ja cilvēks saņem Dieva vārda patiesību un tiek satverts, tad tas ir kaut kas patiess, īsts. Tas liek nostāties pašā Dieva un Viņa godības priekšā. Dieva vārds atdzīvojas, kļūst dzīvs un iedarbīgs.

Kristīga cilvēka dzīve ir arī lūgšanas dzīve. Ticība un lūgšana ir neatņemamas un nedalāmas daļas. Ikviens Dieva lūdzējs ir arī ticētājs, jo lūgšana nav ne kāda vārdu sviešana gaisā, ne skaistvārdība. Lūgšana ir mūsu konfrontēšanās ar Dievu, uzruna Viņam, Viņa vaiga meklēšana, tiešā vēršanās uz Viņu, sevis nolikšana Viņa priekšā. Tāpēc neviens dievkalpojums nevar būt bez lūgšanas.

Īpašās aizlūgšanas lielā mērā nosaka dievkalpojuma lielās lūgšanas saturu, tās nāk lielajai draudzes lūgšanai pa priekšu. Tās ir īpašas vajadzības, kas tiek celtas priekšā draudzei, lai tās ietvertu aizlūgšanās. Aizlūgšanas var notikt par visu ko, ja tikai nelūdz netaisnību un ļaunumu. – Aizlūgšanas par tiem, kas nāks pie sakramenta, par bērniņiem, kas tiek kristīti, par iesvētāmajiem jauniešiem, par salaulājamiem pāriem, par jauniem garīgiem darbiniekiem, kas stājas darbā. Par slimniekiem, par dažādām dzīves vajadzībām visā daudzskaldnīgajā cilvēka bēdu plašumā dvēseles un dzīves sastrēgumos, kuros satumst sirds un prāts. Bet līdz tam – kur esam pieredzējuši svētību vai pasargāšanu, mēs pieņemam savu pateicību. Mūsu gadu mijas, darba un dzīves atceres, kur cilvēks saskata Dieva ārkārtīgo vadību un svētību.

Vēl par Dieva priekšā aizsauktajiem lūdzam Dieva mieru un žēlastību. Te ir domu starpības. Vieni saka: mēs nevaram vairs par viņiem aizlūgt, durvis ir aizcirtušās, un tur nekas vairs nav līdzams. Varam tikai viņus pieminēt. – Tāds uzskats nav pareizs. Kāda būtu vajadzība kaut ko pieminēt? Kavēties atmiņās mēs varam citur. Cita lieta ir, ja mēs kaut ko izlūdzamies, aizlūdzam. – Vai varam to darīt par mirušajiem? – Pareizticīgo un katoļu baznīca atbild droši: jā, pat vajag par mirušiem aizlūgt, tur tura pat veselus dievkalpojumus – rekviēmus. – Mēs varam sacīt, ka pati dzīve to arī apstiprina, ka tas nav vienalga un tukši, ja mēs Dieva namā lūdzam, lai Dievs Savā žēlastībā viņus uzlūko. Nav jāiestieg nekādā spiritismā, bet gandrīz katrs ir piedzīvojis, ka ir kāda saskare ar to pasauli, kas ir ārpus mums. Piemēram, cilvēki, kas ir aizgājuši varmācīgā nāvē, atgādina saviem tuvinie-

kiem, ka viņiem ir grūti un ir vajadzīga palīdzība. Aizlūgšanas par dvēseles mieru dod atvieglojumu. Lai nu kā, – lūgt nav aizliegts.

Pestītājs ir teicis: *lūdziet, tad jums taps dots; meklējiet, tad jūs atradīsiet; kladzini, tad jums taps atvērts.*¹³⁵ Tas nav tukšs trijskanis. Nav tādas lūgšanas, kuras Dievs neuzklausītu, kurām Viņa uzmanība nebūtu pievērsta. Cita lieta ir, vai Viņa atbilde sakrīt ar to, kā mēs to esam iedomājušies. Paklausītas ir visas lūgšanas, ja tās nav bijušas tukša pļāpāšana, bet Dievam ir Savs laiks, Savi nodomi, ko un kā darīt. *Tavs prāts lai notiek, ne mans!*¹³⁶ Ja arī Dievs dara gluži otrādi, nekā esam lūguši, tas būs mums par labu un par svētību.

Draudzes kopīgā lūgšana un aizlūgšana ir darījusi to, par ko cilvēki saka – brīnumi. Tas ir redzēts pie daudziem slimniekiem. Lūgšanas spēks ir ierocis, ar ko pašas debesis spējam iekarot – tas ir mazliet pārāk cilvēciski teikts, bet tur ir sava patiesība.

Aizlūgšanas ir dievlūdzējas draudzes saite ar draudzi, kas nav šinī brīdī klāt. “Līdz ar eņģeļiem un debesu pulkiem” – mēs esam saistīti arī ar neredzamo draudzi Viņa godībā. Te šie vārdi “draudze”, “sadraudzība”, “kopība” pierāda savu pilnskanīgumu. Mēs neesam cilvēki, kas nejauši sanākuši kopā, mēs esam svēta kopība, šī vienādā visu stāvēšana Dieva priekšā.

Daudzo aizlūgšanu pulks lai neapgrūtina nevienu un lai mēs nākam pie garīdznieka par savām un savējo vajadzībām. Tas ir draudzes spēks un skaistums, un viņas vienība. “Tā ir labi, un tā pieder.”

Āmen.

Ziņojumi un ziedojumi

726, 1–3 *Sirdis, rokas paceliet,*

Gara vieglos spārnus raisiet..

364, 1–4 *Es Dievam lieku gādāt / Un visos darbos strādāt..*

468, 3–4 *Nezūdiēs! Tā Kunga prāts / Zin, kas tevīm derēs.*

120, 2–3 *Kur bez Tevis gūtu / Mieru, drošību?*

Ps. 138

*Es Tev pateicu no visas savas sirds.. (..) Tava žēlastība,
Kungs, paliek mūžīgi..*

Fil. 4:6–14

*Nebēdājieties par neko; bet jūsu lūgšanas visās lietās lai
pie Dieva top zināmas.. (..) Es spēju visas lietas iekš Tā,
kas mani dara spēcīgu, proti, iekš Kristus. Tomēr jūs
esat labi darījuši, ka jūs manas [Pāvila] bēdas līdz ar
mani esat nesuši.*

Kanceles ziņojumi – liekas, ir pavisam ārpusējas lietas, vai tām maz ir vieta dievkalpojumā? Tiek runāts par nākošām sanāksmēm, ziedojumiem; pateicības, aizrādījumi draudzes darbiniekiem.

– Tās kanceles ziņas tā satriecot un nometot zemē pēc jūsmas!

Bet šie ziņojumi ir vajadzīgi un cienīgi, lai tos teiktu. – Sargieties no vārda “noskaņa”. Kas uz šīm izjūtām un noskaņām kaut ko ceļ, tas ir uz putām cēlis. Mūsu dievkalpojums ir kaut kas daudz, daudz tvirtāks – tur nav vietas noskaņām, izjūtām, rožainiem mākoņiem, kur cilvēks lidinās. Tāpat kā aizlūgums ir reāla palīdzība, tā kanceles ziņojumi grozās ap nākošo dievkalpojumu paziņošanu, uz lietām, kas attiecas uz draudzes vai vispār uz Baznīcas dzīvi, uz paskubinājumu pienest ziedojumus draudzes darba vajadzībām. Tāpat kā aizlūgšanās ieliekam draudzes locekļu un citu cilvēku vāja-

dzības Dieva priekšā, tāpat mēs draudzes un Baznīcas dzīvi noliekam Dieva priekšā. Nav starpības, vai dievkalpojums notiek šeit dievnamā vai kādreiz mūžībā. Mēs dzīvojam šai pasaulē, draudze nav tikai par garīgām lietām rūpētājās ļaužu kopa, bet arī sadraudzība, šinī dzīvē dzīvotāju kopums. Šai dzīvei jānotiek staigāšanā Dieva vaiga priekšā.

Otra lieta – ak, šī nauda! Un vēl dievnamā! Vai tā nav svētuma apgānīšana? – Neviena lieta pati par sevi nav nešķīsta – arī nauda ne. *Visas lietas ir šķīstas šķīstajiem*,¹³⁷ saka apustulis. Mēs dzīvojam šīs pasaules vidū, esam ievilkti ārējo lietu kārtībā, bet tikai nedrīkstam kļūt tām par kalpu. *Viss man ir brīv, bet ne viss man der*.¹³⁸

Mēs saņemam algu par mūsu pūlēm – te ir ietvertas mūsu darba dienas, roku un prāta darbs, nogurums; no šīs algas cilvēks atdala kādu daļu. Kristīgā draudze izlūdzas ziedojumu vai upuri. Ziedojums nāk vieglāk, bet ir cilvēki, kas nes upurus – kaut ko sev neiegādājot, kaut ko paciešot – lūk, tas ir Dieva namam. Atraitne, iemetot divas artavas, nesa visvairāk – viņa atdeva visu. Tas bija upuris. Šī “necienīgā” nauda nāk kā kāda palīdzība: var ielikt logu, nopirkt malku, izmaksāt algu vai pabalstu. No otras puses – cilvēks ir jutis par vajadzīgu Dieva priekšā nākt kā upurētājs Dieva namam. Tas var kļūt arī pagodinājums Dieva priekšā. Kristīgā draudze top celta un Dieva gods tam līdz. Dievs liek atdzīvoties cilvēku sirdīm un liek Dieva namam tikt atjaunotam. Katrs trauks ar draudzes kolekti ir upuris Dievam.

Vajadzīgas arī citas ziņas: uzaicinājums palīdzēt dievnama apkopšanā, talkas, u. tml.

Bet ir arī lietas, kurām kancelē nebūtu vietas, piemēram, gari un ilgi uzskaitījumi pateicībās. Var pateikties par kaut ko sevišķu. Bet te slēpjas lielas briesmas: var viegli iekļūt lielos neveiklumos, īpaši ja jāpiemin augsti viesi, – kancele kļūst par daudz cilvēciski sīka. Pateikties var, runājot par arhibīskapu vai par iecirkņa prāvestu – tāds ir tikai viens vienīgs. To var darīt tad, ja stādām priekšā viesus, kas ieradušies un kurus nepazīstam; pieklājas nosaukt vārdu, zinātnisko titulu vai

garīgā amata apzīmējumu. Piemēram: Upsalas arhibīskaps, visas Zviedrijas primass – mēs stādām viņus priekšā.

Pavisam nepieder cilvēciskas, vēl tuvākas pazīmes: sirmais vai godājamais, vai čaklās darbinieces – it kā mēs būtu svešinieku pulkā. Labi ir, ka mēs paliekam Dieva namā viens pret otru, ne klausīdamies pateicībās, bet stāvam visi pateicībā Dieva priekšā.

Kādam mācītājam tika vaicāts: “Kas ir tā alga par to, ka tu to dari?” Atbilde bija: “Mana alga ir tā, ka es to drīkstu darīt.” Mēs varētu uzdrošināties to attiecināt uz sevi. Ir liela priekšrocība un liels prieks strādāt un ticēt priekš dievnama.

Kanceles ziņojumu daļa ir arī dievkalpojuma daļa; te mēs ienesam dievkalpojumu konkrētajā dzīvē un konkrēto dzīvi ietilpinām dievkalpojumā līdz.

Amen.

Dievkalpojuma trešā daļa

Svētais Vakarēdiens

705, 1–2 *Tu vīna koks, mēs Tavi zari,
No Tevis dzīvās straumes plūst.*
317, 1–3 *Tav's asin's, Tava taisnība
Ir, Kungs, mans gods un greznība..*
330, 1–2 *Tu, Kungs, uz nāvi iedams, mums cēlis piemiņu..*
246 *Lai Tā Kunga žēlastība
.. Ar mums visiem ir bez gala!*

Ps. 111

*Aleluja! Es pateicu Tam Kungam no visas sirds.. (..) Viņš
Saviem brīnumiem ir cēlis piemiņu.. (..) Tā Kunga bijāšana
ir gudrības iesākums; tam ir laba saprašana, kas to dara;
Viņa gods pastāv mūžīgi.*

1. Kor. 10:16–17

*Tas pateicības biķeris, ko ar pateikšanu svētījam, vai tas
nav savienošanās ar Kristus asinīm? Tā maize, ko laužam,
vai tā nav savienošanās ar Kristus miesu? Jo, kā viena
maize, tā mēs daudzi esam viena miesa, jo mums visiem ir
daļa pie vienas maizes.*

Savā dievkalpojumā esam pienākuši pie dievgalda daļas. Liekas, ka sākas kāda pilnīgi jauna dievkalpojuma daļa. Pēc draudzes dziesmas dievkalpojums sākas ar sveicienu. Šī dievkalpojuma daļa ir pavisam cita un citāda nekā iepriekšējās. Šeit ir Kristus Svētā Vakarēdiena sakramenta iestādīšanas un izdalīšanas dievkalpojums. Šī ir sensenā kristīgā dievkalpojuma pirmā un galvenā daļa, kad apustuļi sapulcējās maizi lauzt un pieminēt Tā Kunga nāvi.

Senā kristīgā draudze šķiroja dievkalpojuma apmeklētājus – piltiesīgos un katehumenos. *Ite, missa est* [lat.] – ar to atlaida

katehumenus pēc lūgšanas un sprediķa. Tad dievnamā tika noslēgtas durvis un Vakarēdienu deva svētajiem.

Ko nozīmē Svētais Vakarēdiens? Kas tas ir un kāpēc tam ir šī svinīgā, nopietnā vieta dievkalpojumā?

Par puspatiesajām un nepatiesajām domām.

1. Ka Svētais Vakarēdiens nav tikai grēku piedošana. Tomēr kristīgās draudzes praksē ir bijusi šī prasība, lai, ejot pie Svētā Vakarēdiena, draudze nāktu pie bikts, pie grēku nožēlas. Tas ir visās lielajās baznīcās. Bet Svētais Vakarēdiens nav bikts, tai ir jānotiek iepriekš. Ir gluži dabīgi, ka pie Svētā Vakarēdiena pieejam ar sirdi, kas ir atbrīvojusies no savām vainām.

2. Kur paliek cilvēki, sakramentu nesauņēmuši pirms savas aiziešanas mūžībā? – Atbilde ir: mēs jau nezinājām, ka viņš mirs. Ieskats, ka, ja saņem Svēto Vakarēdienu, tad jau ir jāmirst, ir aplams. – Svētais Vakarēdiens nav nāves priekštecis, tas ir mūsu sagatavotājs dzīvībai, tā ir ceļamaize visai mūsu staigāšanai un arī aiziešanai mūžībā.

Citi ieskati, ko pauž ļaužu kopas, draudzes un draudzītes: Svētais Vakarēdiens ir piemiņas mielasts – darām vienkārši tā, „..kā mūsu Kungs ir darījis, pēdējā vakarā ar Saviem mācekļiem pie galda sēdēdams”.

Ārēji liekas, ka viss būtu pareizi un skaisti. Viena daļa patiesības tur ir: ejot pie Svētā Vakarēdiena, pieminām to, kas bijis Zaļās ceturtdienas vakarā, – bet tas nav viss. Cilvēka prāts neļauj ticēt lietām, kuras viņš nespēj saprast. Jēzus Kristus teica: *tā ir Mana miesa, tās ir Manas asinis.*¹³⁹

Kā tas var būt? Tas nevar būt – saka cilvēka prāts. Ja es to nevaru aptaustīt, tad tas tā nav. – Tā ir sektu lielā neticības kļūda. Mums nav vajadzīgi piemiņas mielasti. Mēs Viņu pieminām arī tad, kad ik dienas sēžamies pie galda un rokas saliekam. Tam nav nekāda sakara ar to, kas notika Zaļajā ceturtdienā.

Mana miesa, Manas asinis. Reformāti Žana Kalvina¹⁴⁰ vadībā šajā jautājumā atšķīrās no Lutera. 1529. gadā M. Luters Mārburgā disputēja ar Šveices reformatoru Svētā Vakarēdiena jautājumā. Reformāti, pieminēdami Svētā Vakarēdiena iestādījuma vārdus, saka: tas nozīmē manu miesu, manas asinis. M. Luters

pastāvēja uz Evaņģēlija vārdiem: *hoc est*¹⁴¹ – *tā ir Mana miesa, Manas asinis*. Te redzam atkal cilvēka prāta cīņu ar Pestītāja vārdiem, ko isti neapjēdzam. Reformāti saka: ar to Kristu, kurš ir augšāmcēlies, var savienoties tikai garīgi.

Mēs, Lutera reformācijas ļaudis, stāvam uz sensenā kristīgās baznīcas kopīgā pamata, kas ir kopīgs ar Romas katoļu un Austrumu pareizticīgo baznīcu: “Tā ir Mana miesa, tās ir Manas asinis.” – Kā to var pieņemt, kā tas ir iespējams? – Visas dievišķās lietas ir augstākas nekā mūsu prāts un saprašana. – *Šī valoda ir grūta, kas to var ieklausīties?*¹⁴² Kas to var saprast ar asu, aukstu cilvēka prātu?

Kad Pestītājs ir paņēmis, svētījis un dalījis maizi, Viņš ir teicis: “Tā ir Mana miesa.” Viņš svētījis biķeri, sacīdams: “Tās ir Manas asinis.” Viņš nav teicis neviena nepatiesa vārda. Kā tas ir iespējams, to zina tikai Viņš. Tāpat kā nevar saprast, kā ar dažām maizēm Viņš varēja pabarot tūkstošus. – Bet mēs zinām, ka Viņš ir Cilvēks, bet arī Dievs. Būdam vēl ar mācekļiem kopā, Viņš nodibina drošības saiti ar mums, mūsu līdzdaļu pie Viņa upura. Viņš norāda, ka tas, kas notiks pēc dažām stundām, būs upuris par visu mūsu grēkiem. Mēs nevaram būt līdzdalīgi pie šī upura ar pieminēšanu¹⁴³ vien. Kristus ir apsolījis Savu klātbūtni, ka Viņš ir pie mums un ar mums, miesā un asinīs. Viņš ir mūsu vidū, mums ir daļa pie tā, ko Viņš dara.

Cilvēki aizmirst, viņu atmiņas izballo. Tāpēc līdz brīdim, kamēr Viņš nāks atkal, Viņš ir atstājis šo drošību, ka mēs baudām un redzam Viņa klātbūtni. Tāpēc kristīgā baznīca ar drebēšanu un ar bijību ir bijusi pie šiem vārdiem: “Tā ir Mana miesa, tās ir Manas asinis.” Tāpēc šī dievkalpojuma daļa arī mūsu dievkalpojumā ir tik nopietna, skaista, svinīga, nozīmes pilna.

Katoļu baznīca grib to it kā izskaidrot un saka, ka vārds, noņākot pie elementa, parvērs to par sakramentu. Šo brīdi atzīmē ar sudraba zvaniņiem.

Mēs to konsekrācijas brīdi nefiksējam, neuzdrošinādamies aizsteigties priekšā Dievam. *Mani vārdi ir Gars un dzīvība*,¹⁴⁴ – pārsteidzoši, un tomēr tā tas ir! Kas gan vēl lai drikstētu tādus vārdus ņemt mutē?! – No šiem vārdiem mēs nojaušam Viņa

dievišķību. Skaidrais, veselais cilvēka prāts, nespēdams to tvert, ir mēģinājis to pārgrozīt.

Vakarēdiens ir būtiska dievkalpojuma daļa. Nekas nav tik nožēlojami kā tas, ka cilvēks, noklausījies sprediķi, ceļas kājās un aiziet. Viņš sevi aplaupa. Āmen.

*Biķeru draudzes Svētā Vakarēdiena trauki.
Idejas un meta autors – mācītājs R. Feldmanis.*

Svētā Vakarēdiena liturģija

Ps. 4:6–9

*Upurējiet taisnības upurus un paļaujieties uz To Kungu.
(..) Es apgulšos ar mieru un aizmigšu, jo Tu vien, Kungs,
dari, ka es droši dzīvoju.*

1. Kor. 11:23–29

*Jo no Tā Kunga es to esmu dabūjis, ko atkal jums esmu
mācījis, ka Tas Kungs Jēzus tanī naktī, kad Tas kļuva
nodots, to maizi ņēma un pateicies pārlauza, un sacīja:
ņemiet, ēdiet, tā ir Mana miesa, kas par jums top lauza;
to darait, Mani pieminēdami. Tāpat arī to biķeri pēc tā
vakarēdiena, sacīdams: šis biķeris ir jaunā derība Ma-
nās asinīs. To darait, cīkķārt jūs to dzersiet, Mani piemi-
nēdami. (..) Jo, kas necienīgi ēd un dzer, tas ēd un dzer
sev pašam sodu, neizšķirdams Tā Kunga miesu.*

Svētā Vakarēdiena liturģija – dievkalpojuma trešā daļa, kur svin Svētā Vakarēdiena iestādīšanu un izdalīšanu. Šī daļa ir atkarīga no tā, kas mums ir Svētais Vakarēdiens, kā mēs to saprotam, kā uztveram. Tā var būt tīri ārēja norisa – jauka un mīla, bet tomēr tikai piemiņa. No šīs uztveres mēs novēršamies, tāpat arī no pārāk garīgas pieejas, kur cilvēka prāts nevar saprast, ka šinī vietā un brīdī Kristus miesa un asinis ir klāt. Ja tas būtu tikai ar cilvēka garu vien saņemams, tad nemaz nevajadzētu sakramenta ārējās zīmes. No šīs uztveres mēs norobežojamies. Mēs paliekam pie M. Luteru uztveres: “Es nevaru citādi, ja ir sacīts: *tā ir Mana miesa, tās ir Manas asinis.*” – Tas iet pāri pār mūsu saprašanu, kā tas var notikt. Drošību dod Pestītājs pats ar Savu patiesību un dievišķīgu mu. Mēs esam te vienā uztverē ar Romas katoļu baznīcu un Austrumu pareizticīgo baznīcu, paturot tomēr Evaņģēliju augstāk par abām šīm baznīcām.

Austrumu pareizticīgo baznīcā šī daļa ir izstiepta gari ar daudz lūgšanām, ar ārējo blakus elementu piesaistīšanu un pat ar jūdu tempļa izdarībām. Šeit atšķirīgu viedokli no Romas baznīcas un arī no mums var ieraudzīt Svētā Vakarēdiena liturģijā, kur priesteris lūdz svētīt svēto maizi un svēto bīķeri un pārvērst tos caur Svēto Garu: *svētī svēto maizi, svēto bīķeri un pārvērt tos ar Tavu Svēto Garu!*¹⁴⁵ Tātad maize un vīns tiek pārvērsti Kristus miesā un asinīs ar Svētā Gara starpniecību. Tas nozīmē, ka mēs stāvam kādā mistērijā, kur tiek piesaukts Svētais Gars, kas izdara kādu brīnumu. Bet tas runā pretī pašā Kristus vārdiem un Evaņģēlija garam. Mēs sakām: mūsu Pestītāja apsoliņums ir viss, nav vajadzīga nekāda Svētā Gara iedarbība. Protams, lai Svētais Gars sagatavotu mūsu sirdis to cienīgi saņemt, – tas ir kas cits.

Mēs stāvam Romas karavīra stājā, kas lūdz par savu slimo kalpu: *es neesmu cienīgs, lai Tu nāktu pie manis. Saki vārdu, – un tā būs.*¹⁴⁶ Mēs stāvam uz šīs gandrīz neticami vienkāršās pamatnes. Mēs uzticamies Viņam un neprasām vairāk neko. Viņš sacīja: *Mana miesa, Manas asinis*, – tātad tas tā ir.

No katoļiem mēs atšķiramies divās vietās. Katoļu priesteris [konsekkrējot] “rada” – Dieva vārds nonāk pie elementa, tad top sakraments.¹⁴⁷ Vai tas ir tanī brīdī vai citā, to mēs nezinām – bet tā tas ir. – Otra atšķirība ir sakramenta pašā pasniegšanā: ticīgajiem pasniedz tikai maizi, vīnu bauda priesteris¹⁴⁸ par visu draudzi. Tas tā ir ietapis Vidus laikos. Varbūt aiz piesardzības, lai vīns nenolītu zemē – tas būtu piedauzīgi, vai – lai taupītu vīnu, sevišķi Ziemeļu zemēs, kur vīns ir ievadams. Šīs grūtības būtu citādi bijušas jāpārvar. Tagad viņi saka, ka miesā taču ir līdzī arī asinis¹⁴⁹. – Tas ir vulgāri. Bet Pestītājs taču ir iestādījis abus veidus: *Mana miesa un Manas asinis*.

Bet savā dziļākajā būtībā mēs esam vienoti ar šīm abām baznīcām. Katoļu baznīca vēl saka, ka Vakarēdiens ir Golgātas atkārtojums. Mēs neatkārtojam Golgātas upuri (Ebr. 5 – 11). To nevar neviens atkārtot. Bet mēs esam līdzdalīgi ar piedalīšanos pie sakramenta. Tas ir šī sakramenta

brīnums (no Ps. 111:4: *Viņš [Dievs] Saviem brīnumiem ir cēlis mūžīgu piemiņu..*).

Katoļiem iesvētītā dievmaize – hostija – tiek īpaši izstādīta uz altāra esošā īpašā novietnē – tabernākulā. Tad uz altāra deg sarkana ugunīša: tur it kā Pestītājs esot klāt. – Pestītājs šo maizi dalīja pie galda, nevis deva līdz glabāšanai un pielūgšanai. Tas var mūs attālināt no patiesības. No otras puses, ir skaidrs, ka to, kas palicis pāri biķerī, vai iesvētīto dievmaizi nevar aizmest prom. Ne no mums atkarīgs, vai tas ir vai nav sakraments; tas neklūst par sakramentu tāpēc, ka mēs to baudām, bet – pēc Pestītāja apsolījuma. Mēs drīkstam šos traukus cienīgi tīrīt, piemēram, ar salveti, ko pēc tam sadedzinām. Uguns ir tā, kas paņem un šķīstī visas lietas. Mēs stāvam evaņģēliskā uztverē, vienkārši un tieši, godbijībā un cienībā, cenšamies ar visu spēku turēties pie vārdiem, ko mums Pestītājs un apustuļi ir atstājuši, – ne ko pielikt, ne šos vārdus mainīt.

Mēs nedomājam arī, ka dievgalda liturģija būtu izpušķojama. Mēs stāvam vienkāršajā Evaņģēlija izpratnē. Daudzveidība neko nepalīdz. *Neplāpājiet kā pagāni*,¹⁵⁰ nelieciet liekus vārdus tur, kur tie nenāk iekšā. Evaņģēlija vienkāršība ir kā akmenī izkalta, kā zeltā izlieta, tā neprasa nekādu kruzuli klāt.

Dievgalda liturģijā iezīmējas četras daļas: prefācija – ievadījums; konsekrācija – iesvētīšana; distribūcija – izdalīšana; benedīkcija – pateicība.

Prefācija – to ievada sveiciens, ar ko garīdznieks griežas pie draudzes, it kā no jauna sākams dievkalpojumu, kā tas arī pirmsākumā bija: “Tas Kungs lai ir ar jums.” – “Un ar tavu garu.” Šie dziedājumi ir minorā,¹⁵¹ ar ko ir uzsvērtā lielāka nopietnība. Arī tālāk: “Paceliet savas sirdis”. Draudze atbild, apstiprinot: “Mēs tās paceļam uz To Kungu.” Mēs atrodamies kādā lielā pacilājumā, nost no visa tā, kas ir ap mums šajā pasaulē. Tālāk: “Sacīsim pateicību Dievam, savam Kungam” (gr. *eucharistia* – pateicība). – “Tā ir labi, un tā piederas.” Ap ko grozās šī pateicība? – Ap vislielākajām lietām: “Tiešām,

tā ir labi, un tā piederas, un ir svētīgi, ka Tev, Kungs, svētais, visuspēcīgais Dievs, visos laikos un visās vietās pateicamies caur Jēzu Kristu, mūsu Kungu, kā dēļ Tu mūs saudzē, mūsu grēkus mums piedod un mūžīgu svētību apsoli. Tāpēc mēs līdz ar visiem eņģeļiem un debesu pulkiem slavējam Tavu godību, dziedādami: svēts ir, svēts ir, svēts ir Tas Kungs, un debess un zeme ir pilna Viņa godības, ozianna augstībā!” Te ir ietverts viss, kas attiecas uz mūsu, cilvēku, eksistenci visās lietās. Par to mēs nesam pateicību Dievam caur Jēzu Kristu, kas mums to ir sagādājis un devis mums drošību. Un te ir vislielākais kāpinājums. Vajadzētu visiem sacīt: “Tāpēc mēs līdz ar eņģeļiem un debesu pulkiem slavējam Tavu godību..” Šai brīdī kristīgā draudze ir šī lielā kopība – *communio* [lat.]. Mēs paši esam šai brīdī pie debesu sliekšņa, savienoti ar to draudzi, kas ir godībā, dziedādami: “Svēts ir Tas Kungs!” Tā ir eņģeļu slavas dziesma, ko viņi dziedāja, redzēdami Dieva godību: “Un tie cits uz citu sauca un sacīja: svēts, svēts, svēts ir Tas Kungs Cebaots, visa zeme ir pilna Viņa godības!”¹⁵² Mēs stāvam vaigu vaigā ar Dieva godību, kas atklāta Kristū Jēzū. Šī godība ietērpj mūs visā tās apžēlošanā un apsolišanā. – Draudze dzied, ceļos nometusies.

Mūsu liturģijā ir vēl viens turpinājums, ko draudze dzied līdz: *Benedictus* un *Osianna*: “Lai slavēts, kas nāk Tā Kunga vārdā, ozianna augstībā!”¹⁵³ Tie ir Kristus apsveicinājuma vārdi: kad Viņš ienāca Jeruzālemē Pūpolu svētdienā,¹⁵⁴ To sveica ar *Osianna*. Mēs sagaidām tā Viņu savā vidū sakramentā. – Tam pieslēdzas Svētā lūgšana “Mūsu Tēvs”.¹⁵⁵ Noslēgumu pie mums draudze dzied: “Jo Tev pieder valstība..”

Tam seko pats nopietnākais – sakramenta svētīšanas un iestādīšanas vārdi, ko izdara liturģs, pagriezies pret altāri, atkārtodams Pestītāja vārdus un likdams krusta zīmi pār elementiem. Mēs zinām, ka mūsu Kungs un Pestītājs ir klāt, lai arī neizprotam, kā tas notiek. – Tā ir konsekrācija.

Tālāk – distribūcija, kur vēl tiek pasludināti Pestītāja vārdi kā atgādinājums un vēlējums. Katru dievgaldnieku pulku atlaiž atsevišķi ar kādu vēlējumu vai stiprinājuma pantu no Rakstiem. Šiem pantiem ir jāapzīmē, kas ir noticis. Piemēram, Ps. 103:1–4 – dzīvības izglābšana no samaitāšanas; vai arī: “Kalni atkāpsies, un pakalni šaubīsies..”¹⁵⁶; vai arī: “Tas Kungs ir mans gans..”¹⁵⁷; vai: “Redziet, kādu lielu mīlestību Dievs mums ir parādījis..”¹⁵⁸ Tas sasaucas ar to, ka līdz uz eņģeļiem un debesu pulkiem slavējam Viņa godību. Tam visam ir jāattiecas uz to, kas pašlaik ir noticis. – Beidzas šī atlaišana ar Dieva miera vēlējumu un krusta zīmi. Āmen.

*Mežaparka baznīcas altāris.
Pārbūvējis un iekārtojis R. Feldmanis.*

Postkomūnija, dievkalpojuma noslēgums

240, 1–3 *Dievs ir jūtams klātu, / Viņu pielūgt sākam..*

733, 1–4 *Nāku es kā māceklis Jēzus sadraudzībā..*

154, 6–7 *Es dien' un nakti dziedāšu*

*Par Tavu mīlestību..*¹⁵⁹

332, 10–11 *Es Dieva žēlastību teikšu,*

Kamēr man mēle kustēsies..

Ps. 116

Man mīl, ka Tas Kungs klausā manu balsi un manu pielūgšanu. (..) Es pacelšu pestīšanas biķeri un piesaukšu Tā Kunga vārdu. Es maksāšu [pildīšu] Tam Kungam savus solījumus visu Viņa ļaužu priekšā. (..)

Ebr. 12:22–25

Bet jūs esat nākuši pie Ciānas kalna un pie dzīvā Dieva pilsētas, pie debesīgās Jeruzālemes un pie daudz tūkstošiem eņģeļu. (..) Pielūkojiet, ka jūs To, kas tur runā, neatmetat.

Postkomūnija – dievkalpojuma daļa pēc dievgalda. – Saņemot sakramentu, mēs tapām dalīgi pie tā upura, ko Kristus ir nesis, mūs atpirkdam. Kristus, Tas Kungs, ir Savas draudzes vidū. Dievgalds un dievgalda liturģija ir dievkalpojuma svarīgākā daļa. Agrāk šinī dievkalpojuma daļā slēdza dievnama durvis.¹⁶⁰ Tā vajadzētu arī tagad. Aiziešana ir necienības parādīšana. – Visā liturģijas daļā draudze paliek neapsēdusies – kājās stāvēdama vai ceļos [nometusies]. “Svēts ir” un Svētā lūgšana [“Mūsu Tēvs”] – ceļos; iestādīšanas vārdos var arī stāvēt. Sakramenta saņemšana arī mūsu draudzē ir, ceļos nometoties. Protams, nevienam netiesā ārējās izturēšanās dēļ, ja ir slimība, sāpes vai kas cits.

Noejam it kā no kalna augstumiem pie postkomūnijas (komūnija – dievgalda baudīšana). Draudzes locekļi, at-

griezdamies savā vietā, ceļos saka kaut vai īsu lūgšanu un tad pievienojas draudzes postkomūnijai. Tas ir viens no skais-tākajiem brīžiem visā dievkalpojumā, kaut arī tas ir īss. Šeit atveras cilvēks un dvēsele pateicībā, kas ir lielākā no visām iespējamām. Tie, kas nāk no altāra pēc dievgalda saņemša-nas, ir bijājami ļaudis, tie ir spēcīgāki par lauvām – tā ir teicis kāds baznīcas tēvs. Šis cilvēks ir piepildīts ar Dieva žēlastības visaugstākajām dāvanām. Tas izraisa pateicību, kas ir daudz lielāka nekā par dienišķo maizi, veselību vai dzīvību. Šī patei-cība ir īsi izteikta ar 118. Dāvida dziesmas vārdiem: “Pateiciet Tam Kungam, jo Viņš ir mīlīgs,” – tas ir uzaicinājums un pa-skaidrojums reizē. Un draudze atbild, apliecinot: “Un Viņa žēlastība paliek mūžīgi.” Tas ir kopsavilkums visam tam, kas ir noticis dievkalpojumā. – Dievkalpojums ir parādīšanās Dieva vaiga priekšā (Ps. 42 un 43): iztvīkšana, ilgošanās, bez-galīgi lielā vajadzība un nepieciešamība tikt apžēlotam.

Pateicības kolekta: *Benedicamus Domino* – “Mēs Tev pa-teicam, visuspēcīgais Dievs, ka Tu mūs esi atspirdzinājis ar Saviem vārdiem un Savu sakramentu, un lūdzam Tevi: svētī mums to, ka pie mums vairojas ticība uz Tevi un sirsnīga mī-lestība savā starpā caur Jēzu Kristu, Tavu mīļo Dēlu, mūsu Kungu.”¹⁶¹ – Te atkal atgriežamies pie Pestītāja apsoliņuma: *ko jūs Manā vārdā lūgsiet.*¹⁶² Draudze to noslēdz ar “Āmen”.

Ja dievgalda nav, tad pēc draudzes dziesmas notiek laudā-cija – Dieva slavējums: “Tā Kunga vārds lai ir teikts un augsti slavēts!” – “No šī laika mūžīgi.¹⁶³ Aleluja!” – Ciešanu laikā augsto slavinājumu “Aleluja” nedzied, tai vietā – “Āmen”. Beigu lūgšana tāpat ir citāda, tā attiecas uz Dieva vārda klau-sīšanos un uz Dieva lūgšanu.

Var būt arī variācijas, piemēram, veca V gs. lūgšana, ko lieto Indijas dievnamos: “Dievs Kungs, Debesu Tēvs, dod mums ausis, kas Tevi dzirdējušas, acis, kas Tevi redzējušas, mēles, kas Tevi slavējušas, kājas, kas pie Tevis steigušās, mie-sas, kas Tevi saņēmušas, lai staigātu atjaunotā dzīvībā.”

Dievkalpojums noslēdzas ar Ārona svētīšanas vārdiem, kas atlaiž katru dievlūdēju. Svētīšanu saņemam stāvus vai, ceļos nometušies.

Arī tai dziesmai, kas noslēdz dievkalpojumu, ir jābūt katrā ziņā ar pateicības raksturu, no slavas un pateicības dziesmām. Kādreiz šī dziesma ietver visu to jaukumu, ko esam saņēmuši. – Žēl, ka saīsinātajā Dziesmu grāmatā trūkst 331. dziesmas¹⁶⁴ – tā izteic postkomūnijas pateicību.

Ar to dievkalpojums ir noslēdzies un draudze ir atlaista.

Paldies Dievam par žēlastību, ka esam varējuši būt ar šīm lietām kopā.

Āmen.

*** Mācītāja Roberta Feldmaņa kalpošanas gadi grāmatā minētajās evaņģēliski luteriskajās draudzēs.**

Katlakalna draudzē – no 1955. līdz 1996. gadam.

Olaines draudzē – no 1958. līdz 1996. gadam.

Mežaparka draudzē – no 1969. līdz 1998. gada 5. aprīlim – Pūpol-svētdienai.

Biķeru draudzē – no 1989. līdz 1991. gadam. Pēc tam ik gadu draudzes atjaunošanas dienā (līdz apt. 2000. g.). Biķeru draudze atjaunota pēc R. Feldmaņa iniciatīvas, pirmais dievkalpojums – 1989. g. Pūpolsvētdienā.

Rīgas Kristus draudzē – no 1933. līdz 1935. gadam (Pētera-Pāvila dievnamā Citadeles ielā 7) un no 1991. līdz 2001. gadam (Sv. Jēkaba kapelā Mēness ielā 1). Kristus draudze atjaunota 1991. g. pēc R. Feldmaņa iniciatīvas, sākumā Juglas Strazdumuižas pansionātā. Līdz apt. 2001. gadam R. Feldmanis kalpojis par šīs draudzes virsmācītāju.

Grāmatā ievietotas fotogrāfijas:

no privātkolekcijām: 16. lpp. – Ojāra Spāriša, 21. lpp. – Kristapa Sietiņa, 41., 55., 81. lpp. – Ināras Vilkas, 90. lpp. – Oskara Skrodeļa, 112. lpp. – Aleksandra Bites, 117. lpp. – Jāņa Šmita;
no mājaslapām: 29. lpp. – www.katlakalns.lv, 65. lpp. – www.robertsfeldmanis.lv. Fotoapstrādi veicis Indulis Banders.

Liturģiskā redaktora pēcvārds

Profesora Roberta Feldmaņa sprediķi par liturģiju vispirām kārtām atklāj viņa lielo mīlestību uz savu Baznīcu un tās dievkalpojumu. Ņemot vērā savulaik ļoti ierobežoto pieeju literatūrai, nevaram sagaidīt, ka šis nu jau vairāk nekā 30 gadus vecais materiāls būtu zinātniski perfekts, kur katra detaļa atspoguļota precīzi un vispusīgi. Tomēr, tā kā runa ir par visbūtiskākajiem dievkalpošanas principiem, tad, neskatoties uz iespējamām neprecizitātēm detaļās, kā arī to, ka dievkalpojuma kārtība kopš R. Feldmaņa kalpošanas laika ir piedzīvojusi zināmu attīstību, profesora darbs ne vien nav zaudējis savu nozīmību, bet vēl šodien ir ļoti aktuāls un palīdz izprast dievkalpojuma jēgu un būtību.

Tolaik liturģija notika pēc citas dievkalpošanas grāmatas, proti, pēc 1928. gada Agendas, kas bija saīsināta un vienkāršota 1899./1900. gada Agendas versija. Baznīcas dievkalpošanas pamatu tādā veidā, kā to deva tolaik spēkā esošā kārtība, R. Feldmanis ļoti cienīja un respektēja.

Praksē profesora uzticība vecajā Agendā aprakstītajai dievkalpojuma kārtībai tomēr nebija gluži konsekventa. Līdz ar Svētā Vakarēdiena regulāru svinēšanu atjaunotais dievkalpojuma saturs prasīja arī savu atspoguļojumu tā formā. Dievkalpojuma liturģija vairs netika izprasta vienīgi kā neizbēgams pielikums sprediķim, bet gan kā augsta vērtība, kā telpa, kurā Kristus sastopas ar savu Baznīcu Dieva vārdā un sakramentā. Tāpēc savā dievkalpošanā, neskatoties uz uzticību spēkā esošajai kārtībai, līdztekus Agendas tekstiem profesors sāka izmantot arī tādus dievkalpojuma elementus, kādi tolaik liturģiskajā kārtībā neietilpa. Sprediķos par dievkalpojumu viņš parāda savas dziļās un plašās zināšanas Baznīcas vēsturē, runādams par dievkalpošanas tradīcijām arī citās konfesijās. Zināšanas par dievkalpojumu profesoram nepalika teorijas līmenī, un viņa draudzēs sākās ievērojama liturģiska atmoda. Atjaunotais prieks par dievkalpojumu

drīz vien “pielipa” arī citām draudzēm, veidojot pamatu visai tālākajai LELB liturģiskajai attīstībai. No jauna tika atklātas, kas Reformācijas laikā vēl bija pašsaprotams un ko savos sprediķos tik ļoti uzsvēris profesors – Dieva vārds un Svētā Vakarēdiena svinēšana līdzsvarotā liturģiskajā norisē.

Katrā profesora R. Feldmaņa sprediķī jūtama sirsnīga mīlestība uz savu Baznīcu un viņam uzticēto draudzi, tāpēc viņa atstātais liturģiskais mantojums vēl šodien luterisko draudžu locekļiem (un ne tikai tiem) spēj iedegt sirdī mīlestību uz savas Baznīcas dievkalpojumu. Šī mīlestība ir nesusi augļus ne vien profesora Feldmaņa vadītajās draudzēs, bet arī visā Latvijas Evaņģēliski luteriskajā baznīcā.

LELB Mūzikas un liturģijas komisijas vadītājs
Vilis Kolms

Pielikumi

V. Kolma referāts

Profesora Feldmaņa ierosmes liturģijas atjaunošanā Latvijas Evaņģēliski luteriskajā baznīcā¹⁶⁵

1. Negaidītā astoņdesmito gadu atmoda

Pagājušā gadsimta astoņdesmito gadu sākums Latvijas Evaņģēliski luteriskajā baznīcā iezīmējās ar negaidītu dzīvīgumu. Daudzi, to vidū pat represīvās padomju iestādes, vairs nerēķinājās, ka latviešu luterāņi varētu “atmosties”. Ir dzirdēts, ka Reliģisko kultu lietu pilnvarotais reiz vaļsirdīgā sarunā ar kādu luterāņu mācītāju sacījis, ka citas konfesijas padomju varu uztrauc vairāk nekā luterāņi: Romas katoļi šķiet bīstami tāpēc, ka tiem centrs ir kapitālistiskajās ārzemēs, pie baptistiem un adventistiem diemžēl var sastapt samērā daudz jaunatnes, bet par luterāņiem nav vērts uztraukties. Uzmanīgi bija jāvēro tikai atsevišķas luterāņu sanāksšanas vietas, kā Rīgas Jēzus draudze vai Liepājas Krusta draudze, kur mēdza pulcēties vairāk jauniešu.

Tomēr astoņdesmito gadu sākumā tieši pie luterāņiem notika atmoda, uz kādu daudzi vairs necerēja, un lielā mērā šī atmoda bija saistīta ar vietu, no kuras vairošanās cilvēku neko negaidīja. Tā bija Gustava Ādolfa draudze Rīgā, Mežaparkā, kur kalpoja mācītājs jau labi gados – profesors Roberts Feldmanis. Dievs caur viņu darīja brīnumus, kas nāca kā pārsteigums ne vien padomju varai, bet arī tās apspiestajai Baznīcai. Profesora Feldmaņa ieguldījums garīgās dzīves kopšanā un jaunu garīdznieku aicināšanā apstākļos, kas Baznīcas uzplaukšanai bija visnepateicīgākie, ir neatkārtojams un nepārspējams. Vesela mācītāju paaudze, kura uzsāka teoloģijas studijas astoņdesmitajos gados, ir vairāk vai mazāk saistīta ar aicinājumu, kas nācis no profesora Feldmaņa. Līdztekus Mežaparka draudzei ievērojamu ieguldījumu jaunu mācītāju

aicināšanā deva vēl vienīgi Rīgas Jēzus draudze toreizējā mācītāja Haralda Kalniņa vadībā.

2. Dievkalpojums kā Baznīcas dzīvības avots

No kurienes nāca Baznīcas pēkšņā atdzīvošanās? Saprotais, ka tā nav un nevar būt tikai cilvēciska darba rezultāts. Tikai Dievs pats caur Savu Svēto dzīvu darītāju Garu spēj nest jaunu dzīvību vietās, kur tā šķiet jau gluži izsīkusī. Tomēr šim nolūkam Viņš izmanto cilvēkus, Savus aicinātos un izredzētos kalpus – gan lajus, gan garīdzniekus. Tieši ordinētajiem kalpiem – garīdzniekiem – ir dotas īpašas iespējas kopt tos “kanālus”, pa kuriem Baznīcā var ieplūst dzīvība un no kuriem kā pirmais un svarīgākais ir jāmin dievkalpojums. Baznīca dzīvo no savas Galvas, kas ir Kristus. Viņš ir apsolījis Savu klātbūtni Savai Baznīcai Dieva vārdā un sakramentā, un šo Viņa klātbūtni pateicībā un bijībā Baznīca svin dievkalpojumā. No Kristus klātbūtnes Baznīca atdzimst un atjaunojas. Gan apustuļi, gan Baznīcas sentēvi un mācītāji, gan arī evaņģēliskās ticības tēvs Mārtiņš Luters saprata, ka dievkalpojums ir viens no visbūtiskākajiem Baznīcas dzīvības avotiem, jo te tiek sludināts Dieva vārds un svinēts Jaunās Derības sakraments – Svētais Vakarēdiens. Būdam paties Dieva un Baznīcas kalps, to saprata un ar ārkārtīgu dedzību kopa arī profesors Feldmanis.

3. Svētais Vakarēdiens – Baznīcas atdzimšanas un atjaunošanās pamats

Lai gan Baznīcā valdīja nomāktība, dievvārdu sludināšana vairāk vai mazāk tika kopta arī kompartijas diktatūras apstākļos. Bet ar dievgalda svinēšanu bija citādi. Daudzas draudzes dievgaldu ieraudzīja tikai kā retu papildinājumu savam dievkalpošanas ciklam Baznīcas liturģiskajā gadā. Tika uzskatīts, ka to nevajag darīt bieži, jo ar dievgaldu saistījās drīzāk drūmas, nevis prieka pilnas pateicības domas. To apstiprina līdz astoņdesmitajiem gadiem bieži sastopamā prakse iet pie dievgalda divreiz gadā – Mirušo piemiņas

dienā un Lielajā piektdienā. Protams, ne visur bija tik noliedzīga attieksme pret dievgalda svinēšanas nepieciešamību. Latvijā bija arī draudzes, kurās dievgaldu svinēja vismaz vienu vai pat divas reizes mēnesī. Tomēr astoņdesmito gadu sākumā tieši profesoram Feldmanim kā vienam no pirmajiem izdevās uzsākt regulāru dievgalda svinēšanu ik svētdienu. Drīz vien lielais dievgaldnieku skaits arī trešdienas vakara svētbrīdi lika pārvērst par pilnu dievkalpojumu ar dievgaldu. Šāda vēl nebijusi attīstība nevarēja palikt bez iespaida uz Gustava Ādolfā draudzes liturģisko dzīvi un caur profesora *dēliem*, viņa darba turpinātājiem – uz visu Baznīcu. Atsākot dievgalda regulāru svinēšanu, Latvijas Evaņģēliski luteriskajā baznīcā sākās tāda liturģiska atmoda, kāda nebija pieredzēta kopš 19. gadsimta sākuma, kad, pārvarot racionālisma ietekmi, tika ieviesta jaunā dievkalpojuma kārtība, kuru tagad dēvē par Vecās agendas dievkalpojumu.

4. Attieksme pret sava laika Baznīcas liturģisko kārtību

Baznīcas dievkalpošanas pamatu tādā veidā, kā to deva spēkā esošā kārtība, profesors cienīja un respektēja. Viņš asi kritizēja savus amata brāļus, kuri bija sasvītrojuši un papildinājuši tolaik pastāvošo agendāro dievkalpojuma kārtību. Papildinājumus, kas satura vai formas ziņā nebija savienojami ar dievkalpojuma kārtību, piemēram, dzejas, arī liturģijai neatbilstošas kora dziesmas, profesors dēvēja par dievkalpojuma pārtraukumiem. Neapšaubāmi viņš vēlējās kopt Baznīcas liturģiskā mantojuma bagātību, taču vispirmām kārtām tas notika, cenšoties izsmelt Agendā jau piedāvātās liturģiskās iespējas. Viens otrs no profesora ieviestajiem jauninājumiem bija tikai Agendā paredzēto tekstu lietošana, kurus citi nebija varējuši vai gribējuši pamanīt. R. Feldmaņa attieksmi pret Baznīcas dievkalpojumu labi ilustrē profesora kalpošana altārī daudzus gadus vēlāk, kad viņš gandrīz vairs nespēja redzēt. Lai gan sen zinādams visu dievkalpojumu no galvas, viņš, atrodoties altārī, rokās turēja atvērtu Agendu.

Tādējādi draudzei kļuva redzams, ka tiek noturēts Baznīcas dievkalpojums, nevis citēti kādi teksti, kas mācītājam ir palikuši vai ienākuši prātā.

5. Liturģiskās ierosmes

Tomēr profesora attieksme pret vecajā Agendā aprakstīto dievkalpojuma kārtību nebija pilnīgi konsekventa. Savā dievkalpošanā palikdams uzticīgs Baznīcas apstiprinātajai kārtībai, profesors līdzās Agendas tekstiem sāka lietot arī tādus dievkalpojuma tekstus, kādi tolaik spēkā esošajā liturģiskajā kārtībā nebija sastopami.

a. Psalmi

Viens no pašiem ievērojamākajiem profesora Feldmaņa ierosinātās liturģiskās atdzimšanas elementiem ir psalmu dziedāšanas atjaunošana. 19. gs. beigās un 20. gs. sākumā psalmu dziedāšana latviešu luterāņu vidū acīmredzot vēl nebija pavisam aizmirsta – par to liecina korāļgrāmatas, kuras satur psalmtoņu harmonizējumus. Ir zināms, ka Rīgas Misiones evaņģēliski luteriskajā draudzē koris vēl sešdesmitajos gados draudzes diriģenta Vilhelma Kolma vadībā dziedāja psalmus atsevišķos svinīgos dievkalpojumos pēc īpašiem psalmtoņiem, par paraugu ņemot 19. gs. beigās izdotu Katoļu–apustuļu draudzes liturģijas grāmatu. (Šajā draudzē bija saglabājušās vairākas liturģijas daļas, kas citur bija aizmirstas, piemēram, “Un miers ir virs zemes” kā turpinājums dziedājumam “Gods Dievam augstībā” un “Ozianna! Lai slavēts ir, kas nāk” kā turpinājums dziedājumam “Svēts ir”.) Tomēr 20. gs. beigās latviešu luterāņu draudzēs psalmu dziedāšana jau tika turēta aizdomās kā vienīgi Romas katoļiem raksturīga parādība. Fakts, ka Lutērs jau no pašiem sākumiem sevišķu nozīmi ir piešķīris psalmu dziedāšanai un ka viņa veidotajos dievkalpojuma kārtības variantos tiem bija nozīmīga vieta, daudziem nešķita vērā ņemams arguments par labu psalmu dziedāšanai. No kurienes profesoram Feldmanim radās doma par psalmu dziedāšanas vajadzību?

Neapšaubāmi, ka tā nebija kāda ātra ideja, kas ienāca prātā, izlasot dažu labu grāmatu vai ieraugot šādu praksi citur. Viss, kas liturģijas ziņā tika attīstīts, balstījās uz zināšanām un izcilu izjūtu attiecībā uz to, kas dievkalpojumā nepieciešams un piederīgs. Tomēr te lietderīgi minēt konkrētus avotus, kas attiecināmi ne vien uz psalmiem, bet arī uz citām dievkalpojuma daļām. Līdzīgi kā vairākos citos ar liturģijas atjaunošanu saistītos gadījumos, uz profesoru Feldmani lielu iespaidu bija atstājusi psalmu dziedāšanas prakse Zviedrijas Baznīcā. Šo Baznīcu profesors īpaši cienīja gan tādēļ, ka bija iepazinis tās ļoti rūpīgi kopto liturģisko tradīciju, gan arī tādēļ, ka Latvijas Baznīcu ar Zviedriju saistīja pirmā latviešu bīskapa Kārļa Irbes un vairāku turpmāko bīskapu konsekrēšana. Tas nozīmēja, ka caur šo tradīciju nāca apustuliskā sukcesija, tāpēc bija pieļaujams, ka no šīs zemes nāk līdzī arī tās liturģiskā pieredze. Līdzās zviedru tradīcijai profesors augstu vērtēja arī vācu pieredzi, īpaši 19. gs. ievērojamo franku (Ziemeļbavārijas) teologu, diakonijas pamatlicēju un liturģijas atjaunotāju *Johann Konrad Wilhelm Löhe* (1808–1872).

Draudzes psalmu dziedāšana Gustava Ādolfa draudzē Mežaparkā sākās nevis ar pašiem psalmiem, bet gan ar *Magnificat* (Lk. 1:46–55) vakara dievkalpojumā. Tā notika ērģeļu pavadījumā pēc melodijas, kas atbilst astotajam psalmtonim. Paraugs tika ņemts no Zviedrijā 20. gadsimta trīsdesmitajos gados izdotas *Vesperāles* (grāmata vakara stundas dievkalpojumam). Psalmi mašīnrakstā caur koppelīru tika nodrukāti uz lapiņām un izdalīti draudzē. Vēlāk *Magnificat* tika pievienoti arī vairāki psalmu dziedājumi: vispirms 103. psalms pēc zviedru misālē atrodamās melodijas, kas līdzinājās piektajam psalmtonim, vēlāk arī 51. un 111. psalms. Abi pēdējie tika dziedāti gregoriāņu stilā pirmajā un sestajā psalmtonī atbilstoši paraugiem, kas atrodami vācu luterāņu Michaēla brālības Lūgšanu grāmatiņā. Atšķirībā no vācu oriģināliem, kas psalmu dziedāšanu paredz divām draudzes grupām pārmijus pa vienam pantam katrai, Mežaparkā psalmi tika dziedāti līdzīgi kā dievkalpojumā *versiculus* “Pateiciet tam

Kungam, jo Viņš ir mīlīgs!” – pirmo panta rindiņu nodzied mācītājs, bet otro – draudze, turklāt arvien tiek dziedāts ērģeļu pavadībā. Psalmu dziedāšanas sākumiem tas katrā ziņā bija ļoti piemēroti, jo draudzei daudz vieglāk bija uztvert psalmus kā dialoga dziedājumu starp mācītāju un draudzi. Arī liturģiski funkcionāli šāda veida dziedāšana ieguva nedaudz citu raksturu, nekā tas psalmiem dievkalpojumā parasts, – psalmi paši kļuva par liturģisku darbību, līdzīgi kā, piemēram, stundu dievkalpojumu mīļlūgšanā (*preces*). Pēc tradīcijas psalmu dziedājums pavada kādu liturģisku darbību: introītā – mācītāja pieiešanu pie altāra, graduālī – Svēto Rakstu lasījumu, dziedot *Aleluja* – Evaņģēlija lasījumu, ofertorijā – dāvanu savākšanu un pienesanu un komūnijā – dievgalda saņemšanu. Profesora vadītajā pilnajā dievkalpojumā psalms arvien tika dziedāts kā pateicības lūgšana pēc pabeigtas komūnijas.

b. Gloria

Dziedājums “Gods Dievam augstībā” Agendā bija paredzēts divos veidos – parastajiem dievkalpojumiem un Augstajiem svētkiem. Parastajiem dievkalpojumiem paredzētais veids bija tas, kurš tika vienmēr un visur lietots, proti, mācītājs dziedājumu uzsāk ar vārdiem “Gods Dievam augstībā”, bet draudze turpina ar korāļa “Gods lai ir Dievam augstībā” pirmo pantu. Otrs veids, kas paredzēja lietot pilnu “Gods Dievam augstībā” tekstu, bet kurš Agendā rezervēts Augsto svētku dievkalpojumiem, Baznīcā bija palicis neievērots. Šajā variantā mācītāja uzsākto “Gods Dievam augstībā” draudze turpina ar “Un miers ir virs zemes”, kam seko lielais slavas dziedājums “Mēs Tevi teicam” (*Laudamus te*). Otro veidu profesors mēdza izmantot, lai uzsvērtu šīs liturģijas daļas sākotnēji slavinošo un pielūdzošo raksturu, kas korāļpantā vairs nebija pietiekami izteikts. Šim dziedājumam tolaik vēl nebija nošu, tāpēc profesors tā tekstu svinīgi sacīja.

c. Svēto Rakstu lasījumi

Profesora Feldmaņa vadītās draudzes bija vienas no pirmajām, kuras iesāka divu Svēto Rakstu vietu lasīšanu (papildus Evaņģēlijam). Mežaparka draudze bija arī viena no pirmajām vietām mūsu Baznīcā, kur Svētos Rakstus dievkalpojumā deva lasīt lektoriem – neordinētiem draudzes locekļiem.

d. Graduāls

Tā kā dievkalpojumā bija vairāki lasījumi, radās nepieciešamība pēc vēl viena starpdziedājuma – graduāla. Paraugs tika ņemts no Reformācijas laika pieredzes sākotnējo psalmu aizvietot ar draudzes dziesmu. Šī dziesma sākumā bija īpaša, ne no Dziesmu grāmatas, bet profesora paša atrasta. Ilgu laiku starp lasījumiem tika dziedāts “Nāc, Svētais Gars, Tu paties Dievs”, bet vēlāk arī citas dziesmas, tai skaitā arī no Dziesmu grāmatas.

e. Sanctus

Vecajā Agendā no dziedājuma “Svēts ir” bija palikusi tikai pirmā daļa. Otrā daļa ar vārdiem “Lai slavēts ir, kas nāk Tā Kunga vārdā” bija izlaista. Šo dziedājumu Mežaparkā atjaunoja.

f. Eiharistijas lūgšana

Dievgalda svētīšanai Agenda paredzēja divas iespējas. Vienā gadījumā Svētā Vakarēdiena iestādīšanas vārdi tika sacīti pēc “Svēts ir” un tam sekojošas “Mūsu Tēvs” lūgšanas, otrā gadījumā šie vārdi tika iesaistīti lūgšanā. Šo dievkalpojuma daļu profesors noturēja otrajā veidā, kas tuvāks Luterā ieteiktajam veidam “Formula Missae” (1524). Iestādīšanas vārdi te iekļauti prefācijas slavas lūgšanā. Lai arī ne viena, ne otra kārtība tieši neatbilst Luterā mises formulāram, tomēr pēc savas liturģiskās virzības profesora lietotais variants vairāk atbilst tradicionālajai Svētā Vakarēdiena iesvētīšanas secībai, kas balstīta Evaņģēlijā lasāmajos Svētā Vakarēdiena

iestādīšanas vārdos (pateicās, lauza un deva), nekā otra secība, kas atrodama Vecajā agendas kārtībā.

g. Liturģiskais gads

Profesora Feldmaņa liturģiskās ierosmes attiecās ne vien uz svētdienas dievkalpojuma norisi kopumā, bet arī uz īpašiem dievkalpojumiem. Viņš bija tas, kurš atgādināja, ka Gavēņa laiks sākas ar Pelnu dienu, nevis ar Lielo lūdzamo dienu (nedēļu vēlāk).¹⁶⁶ Viņa vadībā, lai arī ne pēc vēsturiski tradicionālās kārtības, tika iesākta arī Lieldienu nakts svinēšana.

**6. Profesora Feldmaņa liturģiskās kalpošanas
iespaids ārpus viņa draudzēm**

Gan profesora aicinātie teoloģijas studenti, proti, viņa *dēli*, kas vēlāk kļuva par mācītājiem, gan arī vairāki tolaik jau kalpojošie amata brāļi ievēroja liturģiskās attīstības tendences, kādas nāca no Mežaparka, un drīz arī citās draudzēs sāka novērtēt un kopt luteriskā liturģiskā mantojuma bagātību. Acīmredzot bija pienācis īstais laiks, un šīs pozitīvās izmaiņas varēja notikt. Protams, profesors Feldmanis pie savām liturģiskajām atziņām nenāca tikai sirmā vecumā; ir zināms, ka viņa pirmie mēģinājumi atdzīvināt draudzē psalmu dziedāšanu notika jau 20. gs. 60. gados. Tomēr tikai tad, kad Baznīca pārmaiņām bija gatava un Dievs vēlēja tām notikt, šie centieni sāka dot augļus.

7. Dievkalpojums – mācītāja dzīve

Kā profesors saviem draudžu locekļiem spēja darīt pievilcīgu atjaunoto liturģiski bagāto dievkalpojumu? Ar kādiem paņēmieniem viņš savu dievkalpošanas pārliecību padarīja par visas draudzes pārliecību? Protams, šādu pavērsienu Baznīcas garīgajā dzīvē nav iespējams rosināt nedz ar drosmīgas stratēģijas, nedz arī ar gudras taktikas palīdzību. Tas iespējams tikai tad, ja tā ir paša Dieva griba un ja mācītāja vēlēšanos piepildīt šo Dieva gribu apstiprina paša dzīve un dzīvesveids.

Tik spēcīgi kā reti kurš cits mācītājs profesors Feldmanis apliecināja, ka dievkalpojums draudzes priekšā un tās vidū ir mācītāja dzīves – dievkalpošanas – sastāvdaļa un arī kulminācija. Profesors bija mācītājs 24 stundas diennaktī. Šis amats Robertam Feldmanim bija dzīvesveids, nevis epizodiska nodarbošanās, un tas, kā draudze piedzīvoja savu mācītāju dievkalpojumā, bija pilnīgā saskaņā ar to, kādu tā viņu sastapa ikdienas dzīvē. Profesors bija uzticības persona jauniem un veciem, un viņa zināšanu un dzīves pieredzes veidoto viedokli ņēma vērā vairāk nekā gudras grāmatas. Viņa mājas durvis – sākumā Vecrīgā, vēlāk Mežaparkā – vienmēr bija atvērtas dvēselkopšanas sarunām vai arī vienkārši draudzīgām pārrunām un muzicēšanai. Gan pie viņa mājās, gan draudzē dievkalpošanas un sarunu kopību arvien papildināja galda kopība. Tā vienoja visus vienā prātā tik brīnišķīgi, ka šis tikšanās droši var dēvēt arī par agapes mielastu.

Otrkārt, profesora dievkalpošanu var tiešām raksturot kā pilnīgu divu kalpošanu apvienojumu – kalpošanu Kristum un Viņa Baznīcas locekļiem. Veikdams savu liturģisko kalpošanu, mācītājs Feldmanis spēja veicināt dzīvu saiti starp draudzi un tās Galvu, kā reti kurš cits. Veids, kā viņš liturģijā ar savu draudzi stāvēja Dieva priekšā un kā Dievs atklājās viņa sludinātajā Evaņģēlijā un pārvaldītajos sakramentos, deva sapulcētajiem ticīgajiem dziļu un patiesu Kristus klātbūtnes piedzīvojumu. Profesora darbs liturģijas atjaunošanā bija tik auglīgs tāpēc, ka tas bija pilnībā iekļauts viņa mācītāja darbībā, kuru var raksturot kā tiešām priesterisku. Viņa kalpošana ļāva draudzei dievkalpojumā patiesi un aktuāli piedzīvot sava Kunga un Pestītāja dzīvu klātbūtni gan Dieva vārdā, gan sakramentos un izteikt lūgšanās un dziesmās savu pateicību.¹⁶⁷

Noslēgums

Mūsu Baznīca var būt bezgala pateicīga Dievam par lielo dāvanu, kādu ar un caur profesoru mācītāju Robertu Feldmani tā ir saņēmusi. Viņa darbība bija izšķiroši nozīmīga Baznīcas atmodināšanā 20. gadsimta 80. gados. Kaut arī Baznīcas atmodu nevar attiecināt tikai uz liturģiju vien, tomēr gribu apgalvot, ka tieši tās dēļ mūsu Baznīcā varēja notikt tik kvantitatīvs un kvalitatīvs atjaunošanās process. Vēl vairāk – liturģijai ir tikpat nozīmīga loma arī šī procesa turpināšanā. Kāpēc? Tāpēc, ka saskaņā ar mūsu Baznīcas teoloģiju liturģija vispirām kārtām ir Dieva, nevis cilvēka darbs. Uz Viņu mēs paļaujamies un Viņam, no kā nāk visi labumi, līdz ar visu Baznīcu sakām pateicību liturģijā un ikvienā savas dzīves stundā. Viņam lai gods mūžīgi!

LELB Mūzikas un liturģijas komisijas vadītājs
Vilis Kolms

Fragments no Dr. O. Spārīša manuskripta

Prof. R. Feldmaņa ierosmes manai dzīvei

Nu jau kā mākslas vēstures studentam apmeklējot Rīgas Sv. Jāņa baznīcu un satiekot savu labvēli [R. Feldmani], saņēmu uzaicinājumu atbraukt uz Olaines baznīcu, lai aplūkotu un novērtētu pirms kāda laika uzbūvēto jauno altāri un kanceli, kas tā laika Latvijas kultūrā bija uzskatāms par vienreizēju notikumu. Valsts oficiālā kultūrpolitika nebija labvēlīga baznīcai, drīzāk tā veicināja sakrālo vērtību bojāeju un pauda neslēptu prieku par tās zudumu, bet profesoram Robertam Feldmanim bija izdevies klusībā izauklēt un īstenot patiesa kristieša pretestības gara pilnu sapni un 1972. gadā atjaunot kara un ateistiskā režīma izpostīto dievnamu.

Kara laikā Olaines baznīcai bija bojāts jumts, bet bez aprūpes pamesto baznīcu vandāļi bija sevišķi stipri izpostījuši pagājušā gadsimta 60. gados. No senā dievnama bija atlikuši vien mūri, kad Olaines draudzes garīgo vadību ar īsta misionāra apziņu uzņēmās profesors R. Feldmanis. Viņa izkoptā gaume, autoritāte, organizatora spējas un teicamās sakrālās kultūras zināšanas kļuva par vajadzīgajiem priekšnoteikumiem laikmetīga interjera radišanai luterāņu stoiskā un pacietības pārpilnā gara iemiesošanai modernā un vienlaikus latviskā formā. No tā paša dzimtenes dabā rastā materiāla, no kura neatkarīgās Latvijas valsts mākslinieki starpkaru periodā bija cēlušies Rīgas Brāļu kapu ansambli – no Allažu šūnakmens – R. Feldmanis mudināja Olaines draudzi pasūtīt baznīcai jaunu kanceli un altāri. Iespējams, ka mācītāja R. Feldmaņa rokās bija nonākuši Rietumeiropā publicēti materiāli ar attēliem par jaunākajām tendencēm baznīcas arhitektūrā un mākslā un to iespaidā viņš bija palīdzējis kristalizēt vīziju par jauncelāmo kanceli un altāri. No dolomīta un šūnakmens plāksnēm būvētā kancele ir daudzskaldņu prizmas formā darināts paaugstinājums. Tā nav pāri drau-

dzies galvām novietota tribīne, no kuras fiziski un sociāli pāri visiem paceltais mācītājs agrākajos gadsimtos biedēja baznīcēnus ar runām par pastarās tiesas šausmām. Olaines baznīcas kancele ir piezemēta, jo tā atrodas uz tās pašas zemes, pa kuru, ciešot un priecājoties, staigāja ikviens okupācijas māktās tautas pārstāvis. Līdzīga augstskolas lektora pultij, tā ļāva mācītājam cilvēciski uzrunāt kopīgā likteņa biedrus, no Visaugstākā lūdzot vien aizsardzību un izturību.

Savukārt uz trim pakāpieniem paaugstinātais altāra galds jeb mensa pirmoreiz Latvijas baznīcas kultūrā apliecināja par iespējamu izveidot un liturģiski nevainojami dievgalda vajadzībām lietot atklātu un sētiņas neierobežotu altāra teritoriju. Dievgaldnieki tuvojās altārim tāpat kā mācītājs. Nekas vairs ticīgos nešķīra no viņu autoritātes, kas līdzīgi Pestītājam – Dievam un cilvēkam – stāvēja visu priekšā kā skolotājs, autoritāte un vienlaikus tāds pats kā visi pārējie. No lielas šūnakmens plāksnes izkalto mensu – simbolisko Kristus kapu – neaizsedz altāra segas, bet tās priekšpusi rotā lieli metāla burti – Alfa un Omega, kā arī uzraksts: “Man ir dota visa vara debesīs un virs zemes”. Piestiprināta pie baznīcas gala sienas pāri mensai, paceļas no dolomīta plāksnēm mūrēta vertikāla stēla ar tajā iegravētu latīņu krustu, kuru apvij grafiski stilizēti vīnogu zari.

Formas skaidrība un lakonisms šajos Olaines baznīcas iekārtas priekšmetos runā visskaidrāko valodu, mudinot mūsdienu ticīgos sekot savai zvaigznei līdzīgi agrīnajiem kristiešiem, kuru izturībā un izraudzītā mērķa apziņā profesors un mācītājs Roberts Feldmanis saskatīja ētiskā imperatīva paraugu. Varbūt tieši šādā atgādinājuma nolūkā stēlas augšgalā sienā iestiprinātie metāla burti veido profesora izvēlētās Svēto rakstu rindas: “Es esmu pie jums ik dienas līdz pasaules galam,” ļaujot arī mums nemitīgi just viņa līdzdalību ikviena cilvēka ceļā, kuru ir bagātinājis šī apbrīnojamā teologa mūžs.

Ojārs Spārītis, *Dr. habil. art.*,
Latvijas Mākslas akadēmijas profesors

Vēres

- ¹ Vēstule Egonam Rūsam 1986. g. 6. augustā.
- ² Vēstule Edgaram Ķiplokam 1988. g. 15. februārī.
- ³ Dziesmu grāmata evaņģēliski luteriskajām draudzēm. Rīga: Evaņģēliski luteriskās baznīcas Virsvaldes izdevums, 1954.
- ⁴ 1922. g. un vēlākie identiskie izdevumi; pielikums 1939. g.
- ⁵ Roberta Feldmaņa idejas drīz izplatījās ne tikai viņa garīgo dēlu draudzēs, bet visā LELB. Sadarbībā ar Robertu Feldmani LELB Sieviešu līgas pārstāve Ilze Gulbe 1998.–1999. g. LELB konsistorijā noturēja lekciju ciklu par tēmu “Altāra kārtošana – teoloģiskie un praktiskie aspekti”: “Ievads dievnama rotāšanā” (1998. g. 19. septembrī), “Advents, Ziemassvētki, Jaungads, Zvaigznes diena” (1998. g. 28. novembrī), “Pūpolu svētdiena, Zaļā ceturtdiena, Lielā piektdiena, Lieldienas, Baltā svētdiena” (1999. g. 20. martā), “Ģimenes diena, Debesbraukšanas diena, Varsarsvētki, Trīsvienības svētki” (1999. g. 8. maijā), “Kazuālijas” (1998. g. 18. septembrī).
- ⁶ Vēstule Egonam Rūsam 1979. g. 14. decembrī.
- ⁷ Izdevumam izmantoti divi manuskripti mašīnrakstā ar nosaukumu “Evaņģēliski–luteriskā baznīca un dievkalpojums” (R., 1976), kuri glabājas Lutera Akadēmijas bibliotēkā (šifrs: Lit/L-Fel, 98-231 un 03-0850).
- ⁸ Ar Roberta Feldmaņa roku rakstīts nedatēts veltījuma melnraksts, kura kopijas brošētas kopā ar manuskriptu mašīnrakstā (Lutera Akadēmijas bibliotēka, šifrs: Lit/L-Fel, 03-0850).
- ⁹ Roberts Feldmanis te parafrāzējis vārdus, ko 1544. gada 5. oktobrī teicis M. Luters savā sprediķī par Lk. 14:1–14, iesvētīdams Torgavas pils baznīcu: “*Es soll dies Haus dahin gerichtet sein, daß nicht anderes darin geschehe, denn daß unser lieber Herr selbst mit uns rede durch sein heiliges Wort, und wir wiederum mit ihm reden durch Gebet und Lobgesang.*” (“Šis nams lai tiek veltīts tam, ka šeit nenotiek nekas cits kā vienīgi, ka mūsu mīļais Kungs pats ar mums runā caur Savu svēto vārdu un mēs savukārt ar Viņu runājam caur lūgšanām un slavas dziesmām”). Šeit un turpmāk, ja nav atzīmēts citādi – liturģiskā redaktora, LELB Mūzikas un liturģijas komisijas vadītāja Viļa Kolma piezīmes.
- ¹⁰ Šeit un turpmāk dziesmas no LELB Dziesmu grāmatas, kuras pirmizdevums iespiests 1922. g. Rīgā. Trīsdesmito gadu beigās to papildināja ar pielikumu. XX gs. vidū iznāca ievērojami saīsināta Dziesmu grāmata – bija atmestas visas tās dziesmas vai panti, kas varētu nepatikt padomju varai. Arī trimdā Dziesmu grāmata izdota vairākkārt, vēlākajos gados ar izmaiņām, saīsinot vecās dziesmas un pievienojot jaunas, kas radušās trimdas laikā.

¹¹ Šeit un turpmāk pēc iespējas saglabāts profesora R. Feldmaņa citēto Bībeles pantu teksts, kas lielākoties atbilst 1926. gada izdevumam (izd. Britānijas un Ārzemju Bībeles biedrība). Citēdams viņš tekstu vietām korigējis valodas labskaņas dēļ. (*Liter. red.*)

¹² 1. Kēn. 8:27; Ap. d. 7:48; 17:24.

¹³ Jņ. 4:24.

¹⁴ Jes. 1:14.

¹⁵ Mt. 6:7.

¹⁶ Vārds *leitourgos* drīzāk tulkojams kā kalpotājs valstij vai tautai. Šo vārdu antīkajā pasaulē attiecināja uz cilvēku, kas strādā tautas labā vai veic īpašu labdarību, to veltīdams nevis atsevišķām personām, bet kopējam labumam, piemēram, ceļ kādu sabiedrībai nepieciešamu un nozīmīgu ēku. Kristus, būdams reizē Augstais Priesteris un Upura Jērs, ir veicis vispārāko liturģiju, izpirkdamis grēkus un no jauna salīdzinādamis cilvēku ar Dievu (Ebr. 9:11–12).

¹⁷ Latviski – “mesa”, arī “mise”.

¹⁸ Atlaišana pēc mises jāsaprot ne vien kā paziņojums, ka viss ir galā, bet arī kā sūtīšana misijā, lai ticīgais misē piedzīvoto Dieva klātbūtni koptu un nestu tālāk ikdienas dzīvē. Šie atlaišanas vārdi tika lietoti tikai pašā mises noslēgumā, nevis vidū, tātad tos attiecināja uz kristītajiem. Rietumbaznīcā katehumenus pēc Svēto Rakstu lasījumiem un skaidrojuma atlaida ar vārdiem *Si quis catechumenus est recedat*, bet Austrumbaznīcā ar “Οσοι κατηχούμενοι, προέλθετε” (kas katehumeni, lai iet).

¹⁹ Arī Luters savos dievkalpojuma veltītajos darbos saglabāja tradicionālo apzīmējumu *Missae* (*Formula Missae et communionis*, 1523) vai *Messe* (*Deutsche Messe*, 1525). Vārds “mise” dievkalpojuma apzīmēšanai lietots arī Vienprātības grāmatā (Ap. XXIV, 1).

²⁰ Mt. 18:20.

²¹ Laju kalpotājs pie altāra.

²² Ap. d. 2:42.

²³ Lk. 10:30–35.

²⁴ Lk. 2:27–39.

²⁵ Mt. 21:12–13; Mk. 11:15–17.

²⁶ Lk. 18:10–14.

²⁷ Jņ. 5:1–14.

²⁸ Mt. 26:55; Mk. 14:49; Lk. 22:53; Jņ. 18:20.

²⁹ Maizes laušana nav daļa no jūdu dievkalpošanas templī, tomēr tai ir rituāls raksturs, un to lieto svinīgās mājas maltītēs gan svētkos (Pashas mielastā), gan ikdienā. Jēzus šo rituālu izmanto par formu, ko piepilda ar jaunu saturu. Lauzdamis maizi, Jēzus liek pamatu jaunajai Dieva tautai jeb Baznīcai, un ar to tiek noslēgta Jaunā derība. Tādējādi jūdu rituālajai maltītei tika piešķirts pilnīgi jauns saturs. Līdzība ar jūdu maltīti dažos elementos formāli saglabāta – maizes laušanā, baudīšanā

no (svētības) biķera un Dieva lielo darbu pieminēšanā (“To dariet, Mani pieminēdami!”), bet būtībā tas kļūst par Kristus upura mielastu, kas Viņa Miesā vieno tās locekļus un dod tiem mūžīgo dzīvību (Jņ. 6).

³⁰ Ap. d. 3:1–10.

³¹ Ap. d. 17:24.

³² Ap. d. 7:48.

³³ Jēk. 1:27.

³⁴ 1. Kor. 6:19–20.

³⁵ *Nero Claudius Caesar Augustus Germanicus* (37–68) – Romas imperators, kurš iegājis vēsturē ar pirmajām kristiešu vajāšanām Romā.

³⁶ Grieķu dievs Zevs romiešiem ir Jupiters.

³⁷ Mūsdienās apstrīd, ka kristieši uz dievkalpojumiem pulcējušies katakombās. Tiek lēsts, ka pat vajāšanu laikos draudzes jau bijušas tik lielas, ka katakombās plaša pulcēšanās nebūtu iespējama. Ticamāk, ka tajās patvērumu meklēja atsevišķi vajātie kristieši, jo pēc Romas kārtības tās bija neaizskaramas, svētas vietas, kur nevienam nedrīkstēja uzbrukt. Vēlāk uzplaukusi relikviju prakse, iespējams, atspoguļo Baznīcas centienus vizualizēt kopību ar tās izcilākajiem locekļiem no senākajām paaudzēm, kas ziedējuši dzīvību Evaņģēlija patiesības dēļ.

³⁸ Saskaņā ar Bitīnijas gubernatora Plīnija vēstuli imperatoram Trajānam (ap 112. g.), II gs. sākumā kristieši pulcējušies uz dievkalpojumu no rīta un vakarā. Viņš aprakstījis divus kristiešu rituālus, kas noturēti noteiktā dienā (*stato die*), acīmredzot svētdienā. Pirmā dienas sanāksme notikusi pirms saullēkta, tajā skanējis antifonisks dziedājums “Kristum kā Dievam”. Pēc tam kristieši devuši zvērestu, svinīgi solīdami atturēties no noziegumiem, piemēram, no zādzībām un laulības pārkāpumiem, kā arī ievērot savus solījumus un neatteikties atmaksāt parādus. Tālāk vēstīts, ka pēc rīta rituāla kristieši izklīduši, lai vakarā atkal satiktos kopīgā mielastā.

³⁹ Jūdi svin Pashas svētkus, pieminot nāves eņģeļa garāmpaiešanu (ebreju – *pessah*) ar jēra asinīm apzīmētajiem jūdu namiem pirms viņu iziešanas no Ēģiptes. Kristiešus no nāves glābj Pashā izlietās Kristus asinis.

⁴⁰ Pasha (no gr. *pashō* – ciest).

⁴¹ *Gaius Aurelius Valerius Diocletianus* (236?–316) – Romas imperators, kura valdīšanas laikā notika lielākās kristiešu vajāšanas. Nedaudz vēlāk imperators Konstantīns (272–337) kristiešiem deva ticības brīvību (313. gada edikts).

⁴² Tā tika dēvēta paaugstinātā vieta apkārt altārim.

⁴³ “Eiharistija” kā apzīmējums Svētajam Vakarēdienam atvasināts no tā iestādīšanas vārdiem “pateicās, pārlauza un deva”.

⁴⁴ Vārdu “bazilika” (gr. ἡ βασιλική) antīkajā pasaulē attiecināja uz lielām sabiedriski nozīmīgām zālēm, kas celtas, piemēram, tiesas vai tirdz-

niecības vajadzībām. Kristiešiem tas kļuva par Kristus – Ķēniņa (gr. ὁ βασιλεὺς) – nama apzīmējumu.

⁴⁵ *Deo optimo maximo* – Dievam, kurš ir vislabākais un varenākais. Šis veltījuma akronīms, kas atrodams gan uz sakrālām būvēm, gan pie apbedījumiem un citviet, tagad vairs netiek obligāti saistīts ar katedrāles apzīmējumu. Saistībā ar katedrāli vārds “doms” visdrīzāk cēlies no bīskapa nama apzīmējuma (*domus episcopi*).

⁴⁶ Gr. - καθῆσθαι - sēdēt.

⁴⁷ Lat. – *filia*.

⁴⁸ Ps. 50:3, citēts no 1926. g. Bībeles izdevuma.

⁴⁹ Ps. 93:5

⁵⁰ Mt. 27:51.

⁵¹ Te un turpmāk – Bizantija.

⁵² Sprediķotāja baznīca (vāc.).

⁵³ Torņa smailes veidojums, kas no visām pusēm redzams kā krusts. (*Teol. red.*)

⁵⁴ 5. gs. Nolas bīskaps Sv. Paulīns (*Paulinus*) ir veidojis pirmos lietus zvanus. Cimitile pie Nolas Itālijā ir pasaules senākais zvanu tornis. Līdz tam – jau senajā Ēģiptē un Grieķijā – darināja vienīgi kniedētus zvanus ar ievērojami zemāku skaņas kvalitāti.

⁵⁵ Zvanu spēles (vāc.). Arī luterāņu baznīcās ir pazīstamas zvanu spēles.

⁵⁶ Grāmatas manuskripta variantā – *Alta ara*. (*Liter. red.*)

⁵⁷ Mūsdienās altāra jēdzienu parasti vairs netulko tikai no *altus* (augsts, paaugstināts), bet arī no latīņu *adolere* vai *arere* (sadedzināt). Vecajā Derībā altāris saistīts ar dedzināmu upuri.

⁵⁸ Mt. 28:5–6.

⁵⁹ 1. Moz. 4:3–4.

⁶⁰ Daudzi no viņiem izceļoja uz Ziemeļameriku, kur nodibināja Luterāņu baznīcu – Misūri Sinodi (*Lutheran Church – Missouri Synod*), ar kuru LELB ir altāra un kanceles sadraudzībā. (*Teol. red.*)

⁶¹ Ps. 84:4.

⁶² Tagad – Mūžības svētdiena. Šajā dienā lieto baltas drānas, lai norādītu uz izglābtajiem, kas, baltās drānās tērpti, slavēs Jēru godībā. Mūžības svētdienai nepiešķir sēru raksturu, jo kristiešiem aiziešana no šīs dzīves vairāk saistīta ar cerību uz dzīvi sava Kunga un Pestītāja klātbūtnē pie Tēva mūžībā, nevis ar sērām.

⁶³ Sarkano krāsu tagad lieto tikai svētku dienās.

⁶⁴ Mūsdienās Adventa laiku atzīmē kā gavēni, sagatavošanās laiku pirms Ziemsvētkiem, tāpēc tam izraudzīta violetā krāsa.

⁶⁵ Pašlaik LELB ir pieņemts vienots krāsu lietojums. Baltā krāsa atbilst Augsto svētku dienām, t. i., Lieldienām, Ziemsvētkiem, un to pavadošajam laikam, kā arī Baznīcai nozīmīgu personu (tikai ne asinsliecinieku) piemiņas dienām. Sarkanā – Svētā Gara svētkiem, apustuļu (izņemot

- Sv. Jāni, kuru saista ar balto krāsu) un mocekļu piemiņas dienām. Violetā – abiem (Lieldienu un Adventa) gavēņa laikiem, bet zaļā – pārējiem liturģiskā gada laikiem.
- ⁶⁶ *Cancelli* (režģis, nožogojums) – sākotnēji paaugstinājums, kas atradies altārnožogojuma tuvumā; baznīcās kopš XIII gs.
- ⁶⁷ Gr. ἀναβαίνω - uz augšu.
- ⁶⁸ *Christoph Haberland* (1750–1803) – viens no visu laiku ievērojamākajiem Rīgas arhitektiem.
- ⁶⁹ Mahagonijs – sarkankoks.
- ⁷⁰ Ap. d. 17:23.
- ⁷¹ Ap. d. 2:44, 46.
- ⁷² Lk. 10:27.
- ⁷³ Mt. 6:7.
- ⁷⁴ Ebr. 9:7–12.
- ⁷⁵ Jņ. 14:6.
- ⁷⁶ „un tie pastāvēja apustuļu mācībā un sadraudzībā, maizes laušanā un lūgšanās” (Ap. d. 2:42). Tagad mūsu Baznīca šos dievkalpojuma elementus saprot kā vienu veselumu, kas apvienots jēdzienā “liturģija”.
- ⁷⁷ Katehumenu mesa – dievkalpojuma dievvārdu, mācības daļa. Tajā īpaši ņēma vērā katehumenu klātbūtni, jo mācības apgūšana (saskaņā ar Kristus pavēli apustuļiem Mt. 28:19–20) bija priekšnoteikums, lai cilvēks varētu tikt kristīts. Uz Ticīgo (*fidelium*) mesu, kur draudze pulcējās ap Tā Kunga galdu maizi lauzt, drīkstēja palikt tikai tie, kas Kristībā bija saņēmuši Svēto Garu un līdz ar to ticības dāvanu, tātad ticīgie.
- ⁷⁸ Baznīctēvs Bazīlijs Lielais (330?–379) šādi saukts jau dzīves laikā.
- ⁷⁹ Baznīctēvs Antiohijas Jānis (344?–407) kopš VI gs. dēvēts par Hrizostomu (gr. Zeltamute).
- ⁸⁰ Gregors I, arī Gregors Lielais (540–604), ir viens no ievērojamākajiem Romas bīskapiem un viens no četriem oficiālajiem Romas Baznīcas mācības formulētājiem.
- ⁸¹ 1. Kor. 14:19.
- ⁸² 1. Kor. 14:33.
- ⁸³ 1. Kor. 14:16.
- ⁸⁴ Precīzu tekstu sk. Romas Misālē (Rīga: Metropolijas Kūrīja, 1987), 556.–557. lpp. Romas Kanonā ir paplašināts teksts, kas ievada Kristus sacītos Iestādīšanas vārdus. Šis teksts nav dots kā Svēto Rakstu citāts.
- ⁸⁵ *Mysterium fidei* (lat. ticības noslēpums) – teksts, kas seko Iestādīšanas vārdiem.
- ⁸⁶ Vairāk par to sk. R. Feldmaņa publikāciju “Dvēseles valodas grāmata” // Baznīcas gadagrāmata 1987. – 115.–118. lpp.
- ⁸⁷ Dziesmu grāmata evaņģēliski luteriskajām draudzēm. Rīga: Evaņģēliski luteriskās baznīcas Virsvaldes izdevums, 1954.

- ⁸⁸ Dziesmu grāmata latviešiem Tēvzemē un svešumā (*Pieksāmāki*: Latviešu evaņģēliski luteriskās baznīcas Amerikā apgāds un Latvijas Evaņģēliski luteriskās baznīcas izdevniecība, 1992), 751. dziesma. (Turpmāk Dz. gr.)
- ⁸⁹ Dz. gr. 694.
- ⁹⁰ Dz. gr. 18.
- ⁹¹ Dz. gr. 27.
- ⁹² Dz. gr. 20.
- ⁹³ Dz. gr. 332.
- ⁹⁴ Dz. gr. 488, 46. psalma atdzejojums.
- ⁹⁵ Šeit un tālāk, runādams par dievkalpojuma kārtību, profesors Feldmanis vadās pēc viņa laikā akceptētās liturģiskās kārtības, kas radīta XIX gadsimtā. Tagad LELB, balstoties minētajā un meklējot vēl senāku luterisko tradīciju, ir attīstījusi arī liturģiski bagātāku dievkalpojuma kārtību.
- ⁹⁶ Šis psalms iekļauts t. s. Kāpņu lūgšanā, kas ietvēra arī grēku nožēlas lūgšanas. To lūdza pirms dievkalpojuma sākuma. Introīta psalms seko pēc tam.
- ⁹⁷ Pašreiz LELB ir atgriezies pie sākotnējā introīta veida, proti, pie psalma ar antifonu (vadmotīvs, piedziedājums), nevis divdaļīga teksta, kas veidots, savienojot dažādas Svēto Rakstu vietas.
- ⁹⁸ Hab. 2:20 (1926. gada Bībeles izdevumā – Hab. 3:20).
- ⁹⁹ Altāra sveicinājums Viduslaikos veidojās kā pagodinājums Kristus upurim, to attiecināja uz altāri kā uz upura galdu.
- ¹⁰⁰ Dievkalpojumam ar Sv. Vakarēdienu 1928. g. Agenda paredzēja šādu izvērstāku bikts formulu: “Visužēlīgais Dievs un Tēvs, es, nabaga grēcinieks, Tev sūdzu savus daudzkārtīgos grēkus un noziegumus, ar ko esmu apgrēkojies domās, vārdos un darbos un ar ko gan esmu pelnījis Tavu dusmību un sodību laicīgi un mūžīgi. Bet tie man no sirds žēl un gauži sāp un es Tevi lūdzu Tavas lielās apžēlošanās un Tava mīļā Dēla Jēzus Kristus, mana Pestītāja, rūgtās ciešanas un miršanas dēļ: žēlo laipnīgi mani, nabaga grēcinieku, piedodi man visus manus grēkus un dodi man žēlīgi Savu Svētā Gara spēku, ka varu atgriezties.” Jāatzīmē, ka māc. R. Feldmanis dievkalpojumu bez Sv. Vakarēdiena neatzina par pilnīgu dievkalpojumu, dēvējot to par svētbrīdi. (*Teol. red.*)
- ¹⁰¹ *Kyrie* sauciens sākotnējā izpratnē nav vienīgi grēku nožēla. Tā ir daļa no garākas aizlūgšanas litānijas, kur draudzes atbilde arvien ir: *Kyrie eleison!* Ar *Kyrie* litāniju draudze sagaida savu Kungu, kas dievkalpojumā ienāk tās vidū. *Kyrie* ir visas draudzes apliecinājums: “Mēs, mūsu dzīvība un visi, par ko mēs Tavā priekšā, Kungs, aizlūdzam, esam atkarīgi vienīgi no Tavas žēlastības!” Luterā veidotajos dievkalpojuma kārtības variantos *Kyrie* nav savienots ar grēku nožēlu.

¹⁰² 1928. gada Agenda dievkalpojumam ar dievgaldu paredz mācītāja jautājumu draudzei: “Ja nu šī ir jūsu visu patiesa grēku sūdzēšana un lūgšana, tad atbildiet, sacīdami: Jā.” Grēku sūdzētāji atbild: “Jā”. Tad mācītājs pasludina absolūciju pēc šādas formulas: “Kad nu jūs, savus grēkus nožēlodami, ticībā iepriecināties ar mūsu Pestītāja Jēzus Kristus nopelni, no saviem grēkiem gribat atstāties un Dieva svētajam prātam paklausīt, tad uz tādu jūsu grēku sūdzēšanu un lūgšanu, kā aicināts un iecelts Dieva vārda kalps, es jums pasludinu Dieva žēlastību un apliecinu pēc Tā Kunga Jēzus Kristus pavēles, ka visi jūsu grēki jums ir piedoti Dieva Tēva, Dēla un Svētā Gara vārdā.” (*Teol. red.*)

¹⁰³ Grēksūdze pēc senākas tradīcijas nenotiek tad, kad dievkalpojums jau sācies, t. i., pēc introīta saistībā ar *Kyrie* (šādas izmaiņas ir notikušas pēc Apgaismības laikmeta), bet gan pirms dievkalpojuma. Luterā dievkalpojuma kārtībā vispārējā grēksūdze nav uzrādīta kā dievkalpojuma sastāvdaļa.

¹⁰⁴ Dz. gr. 217, 1.

¹⁰⁵ Dziesmai “Ak, šķīstais Dieva Jēriņ” (1525) ir tas pats autors, kurš sacerējis “Gods Dievam augstībā” (1531) – *Nicolaus Decius* (1485–1546), viens no izcilākajiem Reformācijas laika mācītājiem Ziemeļvācijā. Abas dziesmas pieder pie pašiem agrākajiem Reformācijas korāļiem, un to uzdevums – tautas valodā padarīt uztveramas mesas daļas *Gloria* un *Agnus Dei*. Dziedāt “Ak, šķīstais Dieva Jēriņ” (*Agnus Dei*) dziedājuma “Gods Dievam augstībā” (*Gloria*) vietā nav pamatoti (tas ir XIX gs. jaunievedums). Ciešanu (Gavēņa) laikā *Gloria* nevajag aizvietot ar kaut ko šķietami piemērotu. Dziedājums “Ak, šķīstais Dieva Jēriņ” iederas, piemēram, pirms dievgalda, aizstājot parasto “Ak, Tu Dieva Jērs”.

¹⁰⁶ Ps. 130:3.

¹⁰⁷ Luteriskā baznīca šīs tiesības patur saskaņā ar Jēzus novēlējumu apustuļiem (Jņ. 20:21–23). Privātbikts saglabāšanu un Atslēgu varu apliecina Vienprātības grāmata – Augsburg. apl. XI, 55, Ap. XI.

¹⁰⁸ Komunistu vara šo principu neievēroja. Tagadējā Latvijas likumdošana respektē bikts noslēpumu, aizliedzot iegūt no garīdznieka operatīvu informāciju izmeklēšanai – LELB Likums, 9. pants.

¹⁰⁹ *Gloria* dziedājums sākotnēji nav saistīts ar grēku piedošanu. Grēku piedošanas saistīšana ar *Gloria* tāpat kā grēku nožēlas saistīšana ar *Kyrie* radusies pēcapgaismības laikmetā. Šajā laikā, lai attaisnotu liturģijas atjaunošanu, to mēģināja skaidrot ar racionāli dramaturģiskiem paņēmieniem. Ar *Gloria* dziedājumu Baznīca svin Dieva Dēla inkarnāciju. Viņš dievkalpojumā tik tiešām piedod grēkus, tomēr dara arī vēl daudz vairāk – ar Savu nāvi un augšāmcelšanos atbrīvo visus, kas Viņam tic, no grēka sekām. Par to Baznīca Viņu slavē, dziedādama “Gods Dievam augstībā”.

¹¹⁰ Lk. 2:14.

- ¹¹¹ Kolektas lūgšana saskaņā ar tagadējo kārtību katrai svētdienai ir citāda, atbilstoša tās raksturam. Formāli tā noslēdz dievkalpojuma ievadu (dievkalpojuma daļu līdz Svēto Rakstu lasījumiem).
- ¹¹² Gr. ἐπιστολή - sūtīt vēstījumu.
- ¹¹³ *Responsorium graduale* (lat.) – psalms, ko dziedāja uz ambona kāpnēm.
- ¹¹⁴ Pašreizējā dievkalpojuma kārtība paredz, ka dievkalpojuma lasījumu secību nenosaka sprediķis. Tradicionālā secība: Vecā Derība, Epistula un Evaņģēlijs. Vēlāk arī profesors Feldmanis sāka ievērot šo kārtību.
- ¹¹⁵ 1928. gada Agendas lasījumu rinda.
- ¹¹⁶ “Aleluja” pēc savas nozīmes nav atbildes dziedājums Epistulai, bet ievada dziedājums Evaņģēlija lasījumam. Tas ir augstais slavinājums, ar kuru draudze sagaida sava Kunga klātbūtni Evaņģēlijā. Evaņģēlija lasījumā lielākoties atskan paša Kristus vārds, tāpēc draudze tos sagaida ar sevišķu prieku un pateicību.
- ¹¹⁷ Vienlaikus draudze Ticības apliecībā apstiprina savu kopību ar Kristu un Viņa Baznīcu visos laikos un vietās.
- ¹¹⁸ Šobrīd Latvijas luteriskā dievkalpojuma kārtība paredz, ka liturģija var arī “nepārtrūkt”. Sprediķis, būdams luteriskā dievkalpojuma neatņemama sastāvdaļa, tiek integrēts dievkalpojuma liturģijā tā sākotnējā vietā – pēc Evaņģēlija lasījuma. Ticības apliecība seko pēc sprediķa kā draudzes atbilde uz pasludinājumu. Pēc šīs koncepcijas dievkalpojums atgūst savu sākotnējo divdaļīgo struktūru un līdzsvaru starp Dieva vārdu un Sv. Vakarēdienu.
- ¹¹⁹ Pēc ticības brīvības ieviešanas Romas valstī līdz ar pakāpenisku katehumenu skaita sarukšanu sprediķa nozīme aizvien mazinājās.
- ¹²⁰ Latīņu vārds *homilia* sākotnēji nozīmēja uzrunu tautai. Līdzīga nozīme ir arī grieķu ὁμιλία.
- ¹²¹ Lk. 4:32; sk. arī Jņ. 7:46.
- ¹²² Tit. 1:9: “Viņam [bīskapam] jārūpējas par sludināšanu, kas atbilst mācībai, lai viņš būtu spējīgs paskubināt veselīgā mācībā un atspēkot tos, kas runā pretim.” (Bībeles 1965. g. revid. tulkojums.)
- ¹²³ *Martti Simojoki* (1908–1999) – Somijas Luteriskās baznīcas arhibīskaps no 1964. līdz 1978. gadam.
- ¹²⁴ Hab. 2:20 (1926. gada Bībeles izdevumā – Hab. 3:20).
- ¹²⁵ 1. Moz. 28:17.
- ¹²⁶ 2. Kor. 13:13.
- ¹²⁷ Rom. 1:7.
- ¹²⁸ 1. Kor. 9:16.
- ¹²⁹ No 1. Kor. 2:2: “..jūsu starpā negribēju neko citu zināt kā vien Jēzu Kristu un to pašu krustā sistu.” (Bībeles 1965. g. revid. tulkojums.)
- ¹³⁰ Lielā draudzes lūgšana tagadējā kārtībā ir atguvusi sākotnējo raksturu – vispirms tas ir aizlūgums par Baznīcu, valsti, pasauli, ticīgajiem

un viņu konkrētajām pieteiktajām vai nepieteiktajām vajadzībām. Tā var ietvert aizlūgumu, lai sprediķī sacītais īstenotos ticīgo dzīvē.

¹³¹ Ap. d. 4:24, 31 (Bībeles 1965. g. revid. tulkojums).

¹³² Šis atbildes palīdz draudzei aktīvi piedalīties mācītāja teiktajā lūgšanā, tomēr to veidojums 1928. g. Agendā šķiet patvaļīga kompilācija. Pirmais atbildes teikums ir Luterā *Te Deum laudamus* sākums, pēdējais atbildes teikums ņemts no dziesmas “No sirds es Tevi mīlu, Dievs” noslēguma, vidusdaļā iekļautas aklamācija, kuru izcelsme nav nosakāma. Lai veicinātu draudzes aktīvu piedalīšanos lūgšanā, labāk lietot litāniju ar vienu atbildi.

¹³³ Lielā lūdzamā diena 1928. g. Agendā iezīmēja Lieldienu gavēņa (Ciešanu laika) sākumu. Tagad to aizvieto Pelnu diena, jo Lielās lūdzamās dienas izcelsme ir laicīga – tā iecerēta sabiedriski nozīmīgām piemiņas dienām. Latvijā iemesls turēt Lielo lūdzamo dienu būtu, piemēram, 14. jūnijā vai 23. augustā.

¹³⁴ Luterā veidotā litānija sākotnēji nav saistīta ar kādu īpašu dienu. Tā ir saīsināta un nedaudz pārveidota Visu svēto litānija, ko var lūgt visu gadu.

¹³⁵ Mt. 7:7.

¹³⁶ Mt. 6:10; Lk. 22:42.

¹³⁷ Tit. 1:15.

¹³⁸ 1. Kor. 6:12.

¹³⁹ Mt. 26:26; Mk. 14:22–24; Lk. 22:19; 1. Kor. 11:24.

¹⁴⁰ Jean Calvin (1509–1564) – līdzās Huldreicham Cvinglijam (*Huldreich Zwingli*, 1484–1531) viens no ievērojamākajiem Reformācijas aizsācējiem Šveicē.

¹⁴¹ Lat. *hoc est* – tā ir.

¹⁴² Jņ. 6:60.

¹⁴³ Šajā kontekstā pieminēšana nozīmē ko vairāk par atcerēšanos (ἀνάμνησις - *anamnēsis*). Tā izsaka arī Kristus patiesu klātesamību Svētajā Vakarēdienā. Tādējādi līdz ar Kristus apustuļiem Baznīca ir līdzdalīga pie sākotnējās Sv. Vakarēdiena iestādīšanas. (*Teol. red.*)

¹⁴⁴ Jņ. 6:63: “..vārdi, ko Es jums runāju, ir Gars un dzīvība.” (Bībeles 1965. g. revid. tulkojums.)

¹⁴⁵ Austrumbaznīca pēc iestādīšanas vārdiem piesauc Svēto Garu, tādējādi uzsvērdama, ka pie altāra nenotiek cilvēka, bet gan Dieva darbs. Šo lūgšanu dēvē par epiklēzi – gr. ἐπικαλέω - piesaukt [pār konsekrējamajiem elementiem].

¹⁴⁶ Lk. 7:7.

¹⁴⁷ Romas katoļu baznīca uzskata, ka priesterā ordinācijā viņam tiek dota spēja pārvērst Sv. Vakarēdiena liturģijā maizi un vīnu par reālu Kristus miesu un asinīm (transsubstanciācijas mācība). Luterāņi uzskata, ka mācītājs tikai atkārtot Kristus Sv. Vakarēdiena iestādīšanā sacītos vār-

dus un ka Pestītāja apsolījuma vārdu spēkā Sv. Vakarēdiena liturģijā Kristus ir patiesi klātesošs iekš, ar un zem (*in, cum, sub* – lat.) maizes un vīna zīmēm (1. Kor. 10:16). (*Teol. red.*)

¹⁴⁸ Tas ir pretrunā ar: “Viņš ņēma bļķeri, pateicās un deva to tiem, un sacīja: *Dzeriet visi no tā*” (Mt. 26:27). (*Teol. red.*)

¹⁴⁹ Vecajā Derībā dzīvas būtnes upura būtība ir tā asins atdalīšana no mīksas. (*Teol. red.*)

¹⁵⁰ Mt. 6:7.

¹⁵¹ Šo melodiju skaņkārtā zināmā mērā līdzinās minoram, taču izcelsme meklējama senajās toņkārtās vēl pirms mažora un minora uztveres izveidošanās.

¹⁵² Jes. 6:3.

¹⁵³ 1928. g. Agendā tas nebija noteikts.

¹⁵⁴ Mt. 21:9.

¹⁵⁵ Svētā lūgšana pēc pašreizējās kārtības notiek konsekrācijas noslēgumā pirms Sv. Vakarēdiena saņemšanas. Šādu iespēju pieļāva arī 1928. g. Agenda, un kopš XX gs. 80. gadiem arī profesors ievēroja šo kārtību.

¹⁵⁶ Jes. 54:10.

¹⁵⁷ Ps. 23:1.

¹⁵⁸ 1. Jņ. 3:1.

¹⁵⁹ Dziesmu grāmatā šīs rindas teksts atšķiras: *Es dien' un nakti dziedāšu / No Tavas mīlestības..* (*Liter. red.*)

¹⁶⁰ Agrāk durvis slēdza nevis tāpēc, lai kāds neaizietu, bet – lai neienāktu nekristītie.

¹⁶¹ Līdzīgi kā kolektas lūgšana sākumdaļā, arī šī lūgšana tagad paredzēta katrai svētdienai un svētkiem atšķirīga.

¹⁶² Jņ. 14:13–14; 15:16; 16:23, 26.

¹⁶³ Ps. 113:2.

¹⁶⁴ “Cik jauki mīloj's esi”. Šīs dziesmas trūka gan LPSR izdotajā, gan arī 1992. gada Dziesmu grāmatā. To paredzēts atkal ievietot nākamajā Dziesmu grāmatas izdevumā.

¹⁶⁵ LELB Mūzikas un liturģijas nozares vadītāja Viļa Kolma referāts mācītāja prof. Dr. Roberta Feldmaņa atcerē Katlakalna baznīcā 2008. gada 28. maijā. Publicēts laikrakstā “Svētdienas Rīts”, Nr. 19 (1751), 2008. gada 31. maijā, 8.–9. lpp. Sk. arī www.robertsfeldmanis.lv (*Liter. red.*)

¹⁶⁶ Nezināmu iemeslu dēļ profesors vēlāk šo savu ierosmi noliedza.

¹⁶⁷ Torgavas pils baznīcas iesvētīšanas sprediķī (1544) Luters teicis: “Dievkalpojums nav nekas cits kā vien, kad Dievs caur Savu vārdu uzrunā Savu draudzi un tā [draudze] atbild dziesmās un lūgšanās.”